

Nuorten sosiaalisen pääoman muotoutuminen kaverisuhteissa

..

Maarit Kumpula

1609

Pro gradu-tutkielma

Kevät 2012

Sosiaalityön koulutusohjelma

Lapin Yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Nuorten sosiaalisen pääoman muotoutuminen kaverisuhteissa

Tekijä: Maarit Kumpula

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä:125

Vuosi: 2012

Tiivistelmä:

Tutkimus käsittelee sosiaalisen pääoman muotoutumista nuorten ystävyys- ja kaverisuhteissa sekä sen yhteyksiä sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Sosiaalinen pääoma koostuu kaveriverkostojen ominaisuuksista, sosiaalisesta osallistumisesta, luottamuksesta ja osallisuudesta. Sosiaalista hyvinvointia kuvataan nuorten ryhmäkäyttäytymisen eri ilmiöiden, turvallisuuden ja turvattomuuden sekä yksinäisyyden kautta. Psykososiaalista hyvinvointia tarkastellaan myönteisten ja kielteisten vuorovaikutuskuvioiden vaikutuksilla nuorten minäkäsitykseen ja tunne-elämään sekä onnellisuuteen.

Tutkimus toteutettiin kvantitatiivisin menetelmin ja se liittyy Nuorten hyvinvoinnin Ankkurit Lapissa-hankkeen yhteydessä vuonna 2009 tehtyyn lomakekyselyyn, jonka vastaajina olivat yhdeksäsluokkalaiset nuoret. Aineiston analysoinnissa käytettiin PASW-Statistics ohjelmaa ja analysointimenetelminä ristiintaulukointia, ryhmittely- faktori- ja varianssianalyysiä. Useista muuttujista muodostettiin summamuuttujia, joiden soveltuvuutta testattiin tilastollisilla testeillä. Tulosten esittämisessä käytettiin pylväs- ja boxplot-kuvioita sekä varianssianalyysin antamia kuvia, jolloin tulokset ovat mahdollisimman selvästi havainnoitavissa olevassa muodossa.

Tulosten mukaan ystävyys- ja kaverisuhteilla on tärkeä merkitys nuorten sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin muotoutumiseen. Ne, joilla on useita läheisiä ystäviä ja laaja sosiaalinen verkosto saavat suhteistaan enemmän sosiaalisia resursseja. He ovat paremmin integroituneita kaveriverkostoonsa ja kokevat harvoin yksinäisyyttä ja ovat myös toista ryhmää onnellisempia. Nuoret, joilla on vähän ystäviä ja pieni sosiaalinen verkoston saavat suuntaavat resurssejaan tulevaisuuttaan varten. Heillä on havaittavissa sosiaalisen pääoman vajetta mikä vaikuttaa heidän hyvinvointiinsa. Sosiaalinen osallistuminen erilaiseen harrastustoimintaan kohottaa nuorten sosiaalista pääomaa mahdollistaen uusien kaverisuhteiden luomisen. Kavereiden tuki ja hyväksyntä lisäävät luottamusta ja osallisuutta ja ne ovat selvimmän yhteydessä nuorten sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin.

Sosiaalisen pääoman kannalta on erityisen tärkeää, että nuorten sosiaalisissa ympäristöissä tuetaan ystävyys ja kaverisuhteiden muotoutumista sekä ryhmien jäseneksi pääsemistä erilaisin vuorovaikutuksellisin menetelmin. On myös tärkeää kiinnittää huomiota negatiivisen pääoman kuten kaveriporukoista ulossulkemisen, yksinäisyyden ja väkivallan vaikutuksiin.

Avainsanat: nuoret, ystävyys, sosiaalinen pääoma, hyvinvointi, kvantitatiivinen tutkimus

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto.....	1
2 Nuoruus elämänvaiheena	3
2.1 Postmoderni nuoruus	3
2.2 Nuorten kaverisuhteet	5
2.3 Kaverisuhteiden ongelmat	9
3 Nuorten sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi.....	13
3.1 Hyvinvointi käsitteenä	13
3.2 Sosiaalisesta pääomasta.....	16
3.3 Nuorten sosiaalisen pääoman mittaaminen.....	20
4 Tutkimuksen suorittaminen.....	25
4.1 Tutkimustehtävät ja tutkimusasetelma	25
4.2 Aineiston hankinta.....	29
4.3 Aineiston muokkaaminen ja uusien muuttujien muodostaminen.....	30
4.4 Analyysimenetelmät	32
4.5 Tutkimuksen eettisyys.....	35
5 Sosiaalinen pääoma kaverisuhteissa	37
5.1 Kavereiden määrä	37
5.2 Sosiaalisuus	41
5.3 Luottamus ja osallisuus	46
6 Sosiaalinen pääoma, sen vajeet ja nuorten hyvinvointi	50
6.1 Sosiaalinen hyvinvointi.....	50
6.1.1 Negatiivinen sosiaalinen pääoma	50
6.1.2 Turvallisuus ja turvattomuus.....	54
6.1.3 Yksinäisyys.....	61
6.2 Psykososiaalinen hyvinvointi	64
6.2.1 Käsitys itsestä.....	64
6.2.2 Tunteet.....	67
6.2.3 Onnellisuus	78
7 Pohdinta.....	83
Lähteet.....	90
Liite 1 Kyselylomake.....	98
Liite 2 Taulukot.....	106
Liite 3 Kuviot.....	109

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Sosiaalisen pääoman osatekijät	19
Kuvio 2. Nuorten sosiaalinen pääoma ja sen tuotokset.....	23
Kuvio 3. Sosiaalista pääomaa, hyvinvointia ja kaverisuhteita kuvaava teoreettinen malli.....	28
Kuvio 4. Nuorten kokemukset kaverisuhteistaan.....	39
Kuvio 5. Ystävyysuhteiden laatu läheisten ystävien määrän mukaan.....	40
Kuvio 6. Ryhmittelyanalyysin perusteella muodostuneiden ryhmien sukupuolijakauma.....	42
Kuvio 7. Sosiaaliset taidot sosiaalisen pääoman mukaisissa ryhmissä.....	45
Kuvio 8. Kavereiden tuki sosiaalisen pääoman mukaisissa ryhmissä sukupuolittain	46
Kuvio 9. Kavereiden hyväksyntä sosiaalisen pääoman mukaisissa ryhmissä sukupuolittain.....	47
Kuvio 10. Tyttöjen ja poikien käsitys kaverisuhteistaan sosiaalisen pääoman ryhmissä.....	48
Kuvio 11. Alkoholien käyttö sosiaalisen pääoman ryhmissä	51
Kuvio 12. Tehnyt erilaisia rikkeitä sosiaalisen pääoman ryhmissä.....	53
Kuvio 13. Väkivallan kokemukset sosiaalisen pääoman ryhmissä	55
Kuvio 14. Kavereiden kiusaamista kokeneet.....	58
Kuvio 15. Kiusaamisen yhteys väkivaltakokemuksiin.....	58
Kuvio 16. Kokenut pelkoa	59
Kuvio 17. Keskiarvokuvio kavereiden hyväksynnän ja kiusaamisen yhteydestä.....	60
Kuvio 18. Yksinäisyyden kokeminen sosiaalisen pääoman ryhmissä.....	62
Kuvio 19. Kiusaamiskokemusten yhteys yksinäisyyteen.....	63
Kuvio 20. Nuorten positiiviset kuvaukset itsestä sosiaalisen pääoman ryhmissä.....	65
Kuvio 21. Nuorten negatiiviset kuvaukset itsestä sosiaalisen pääoman ryhmissä.....	65
Kuvio 22. Keskiarvokuvio kavereiden tuen yhteydestä minäkäsitykseen.....	66
Kuvio 23. Keskiarvokuvio hyväksynnän yhteydestä minäkäsitykseen	66
Kuvio 24. Vahvojen tunteiden esiintyminen ryhmittäin.....	69
Kuvio 25. Keskiarvokuvio kavereiden tuen yhteydestä vahvojen tunteiden ilmenemiseen	69
Kuvio 26. Keskiarvokuvio kavereiden hyväksynnän yhteydestä vahvojen tunteiden ilmenemiseen	70
Kuvio 27. Uupuneisuuden ryhmittäinen ilmeneminen.....	71
Kuvio 28. Kavereiden tuki uupuneisuutta koettaessa.....	72
Kuvio 29. Kavereiden hyväksyntä uupuneisuutta koettaessa	72
Kuvio 30. Uupuneisuus ja väkivallan kokeminen.....	73
Kuvio 31. Keskiarvokuvio väkivallan kokemusten yhteydestä uupuneisuuteen.....	74
Kuvio 32. Itseä kohtaan ilmenevät kielteiset tunteet ryhmittäin	75
Kuvio 33. Keskiarvokuvio kavereiden tuen yhteydestä itseä kohtaan tunnettuihin kielteisiin tunteisiin	76
Kuvio 34. Keskiarvokuvio kavereiden hyväksynnän yhteydestä itseä kohtaan tunnettuihin kielteisiin tunteisiin	76
Kuvio 35. Onnellisuus ja kavereiden tuki sosiaalisen pääoman ryhmissä.....	79
Kuvio 36. Keskiarvokuvio kavereiden tuen yhteydestä onnellisuuteen.....	79
Kuvio 37. Keskiarvokuvio kavereiden hyväksynnän yhteydestä onnellisuuteen.....	80
Kuvio 38. Onnellisuus ja väkivalta sosiaalisen pääoman ryhmissä.....	81
Kuvio 39. Keskiarvokuvio yksinäisyyden yhteydestä onnellisuuteen.....	82

1 Johdanto

Ystävät ja kaverit ovat tärkeä samaistuskohde nuorille etenkin heidän itsenäistyessään vanhemmistaan. Nuoret viettävät paljon aikaa kavereiden seurassa uskoutuena heille tärkeistä asioistaan ja omaksuen heiltä uusia tietoja ja taitoja sekä asenteita. Myönteiset ystävyysuhteet kantavat pitkälle elämässä antaen kykyjä, joita tarvitaan erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. Myös kaverisuhteiden ulkopuolelle jääminen tai kiusaaminen piiryy syvälle mieleen vaikuttaen nuorten kyykyyn lähestyä muita ihmisiä, ja siihen, millaiseksi he kokevat hyvinvointinsa myöhemmin. Sosiaaliset suhteet samanikäisten kanssa ovatkin tärkeitä nuorten sopeutumisen kannalta, ja etenkin ryhmässä pärjäämistä ja kaverisuhteiden olemassaoloa käytetään mittarina tässä suhteessa. (Salmivalli 2008, 15, 22.)

Kaverisuhteiden negatiivisista puolista kuten kiusaamisesta ja sen vaikutuksista nuorten hyvinvointiin on keskusteltu paljon etenkin koulusurmien jälkeen. Syitä on haettu sosiaalisten turvaverkkojen ja yhteisöllisyyden murenemisestä. Nuorten ongelmien on katsottu polarisoituneen siten, että pääosa nuorista voi hyvin ja pärjää kohtuullisesti elämässään, kun taas osalla nuorista on entistä enemmän erilaisia ongelmia ja vahingollista käyttäytymistä. (Eräranta & Autio 2008, 8; Järventie 2008, 212–213, 217.) Lapin nuorten elinoloja kartoitetaan joka toinen vuosi tehtävien kouluterveyskyselyjen avulla. Tulosten perusteella on oltu huolissaan muun muassa yksinäisyyden, kiusaamisen ja masentuneisuuden esiintyvyydestä ja niiden pysymisestä ennallaan vuosi toisensa jälkeen (Lommi ym. 2011, 42, 46, 62).

Nuorten hyvinvointiin vaikuttavat ystävyys- ja kaverisuhteiden ohella niin lapsuuden kasvuolosuhteet, perheen sisäiset vuorovaikutussuhteet kuin laajemmat yhteiskunnalliset tekijät. (Forsse n, Laine & Tähtinen 2002, 84.) Yhteiskunnallisessa tutkimuksessa on painotettu perheen sisäisten tekijöiden vaikutusta lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin. Kaverisuhteiden merkitystä nuorten kehitykselle on tutkittu paljon eri tieteen aloilla. Sosiaalityössä huomio on kiinnittynyt enemmän kavereiden negatiiviseen vaikutukseen suhteessa nuorten sosiaaliseen hyvinvointiin. Tässä tutkimuksessa tarkastelen, miten saman ikäisiin luodut sosiaaliset suhteet vaikuttavat nuorten hyvinvointiin ja millaisia resursseja nuoret saavat toisiltaan. Käsittelen sosiaalista pääomaa sen vajeiden kautta, jolloin nuorten eriryhmät asemoituvat eri tavoin näiden tekijöiden suhteen hyvinvointia kuvaavalle jatkumolle.

Tutkimukseni lähtökohtana on peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten kokemus ystävyys- ja kaverisuhteistaan sekä niiden yhteydestä sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Yhteiskunnallisesti tutkimus on kontekstoitavissa keskusteluun nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä ja sen ilmenemistavoista. Lähtökohtana on oletus, että ystävyysuhteilla ja niiden laadulla on suuri merkitys nuorten elämään ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Yleensä lasten ja nuorten olosuhteita on kartoitettu vanhempien kertomusten ja lasten tilannetta koskevien arvioiden kautta. Tässä tutkimuksessa nuorten kaverisuhteita kartoitetaan heidän omien kyselylomakkeeseen antamien vastaustensa perusteella. Tutkimukseni kvantitatiivisena aineistona on Nuorten hyvinvoinnin ankkurit Lapissa (ESR) – hankkeessa kevään 2009 aikana peruskoulun yhdeksäsluokkalaisille suoritettu lomakekysely, jossa selvitettiin Lapin nuorten sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin tilaa ja todellisuutta.

Tarkoitukseni on tutkia, millaista sosiaalista pääomaa nuorten kaverisuhteissa löytyy, ja miten se vaikuttaa hyvinvointiin. Kuvaan nuorten kaveriverkoston rakenteellisia ominaisuuksia sekä sosiaalisen osallisuuden vaikutuksia pääoman muotoutumiseen. Kavereilta saatava tuki ja osallisuuden tunne ovat myös tärkeitä sosiaalisten resurssien antajia nuorille. Suhteista ulkopuolelle jääminen esimerkiksi kiusaamisen ja yksinäisyyden kautta ovat riski nuoren tulevaisuuden kannalta. Lähestyn nuorten sosiaalisen ja psykososiaalisen hyvinvoinnin kokemusta kuvaamalla osallisuuden ja osattomuuden kokemuksia sekä kaverisuhteiden yhteyttä nuoren henkilökohtaisiin resursseihin ja onnellisuuteen.

Toisessa luvussa kuvaan tutkimukseni teoreettista taustaa, postmodernia nuoruutta, kaverisuhteita sekä niiden ongelmia. Seuraavaksi lähestyn hyvinvointia käsitteenä sekä sosiaalisen pääoman teoriaa. Neljäs luku käsittelee tutkimuksen suorittamista, jossa kuvaan tutkimustehtäviä, tutkimusasetelmaa ja aineiston hankintaa, jonka jälkeen vuorossa on aineiston muokkaamisen, analyysimenetelmien sekä eettisten näkökulmien kuvaaminen. Seuraavassa varsinaisessa tulosluvussa tarkastelen nuorten läheisten ystävien ja kavereiden määrää, kaveriverkoston ominaisuuksia, sekä nuorten sosiaalisuuden ja osallistumisen kautta muodostuvaa sosiaalista pääomaa. Kuudennessa kappaleessa kuvaan nuorten kaverisuhteissa saadun pääoman ja sen vajeiden yhteyksiä sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin Viimeiseksi tiivistän yhteen tutkimuksen keskeisimmät tulokset johtopäätöksineen.

2 Nuoruus elämänvaiheena

2.1 Postmoderni nuoruus

Nuoruudesta on olemassa useita erilaisia määritelmiä. Nuoruus on elämänkaaren ikävaiheiden joukossa se, joka yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme sisältää eniten ristiriitaisuuksia (Fornäs 1998, 291). Ajanjakso mielletään usein emotionaaliseksi ja epävakaaksi elämänvaiheeksi, joka on läpikäytävä aikuisuuden saavuttamiseksi (Aapola & Kaarninen 2003, 12). Nuoruutta on eri aikakausina määritelty ongelmalähtöisesti, jolloin käsitys nuorten toimijuudesta ja aktiivisuudesta hämärtyy (Pohjola 2001, 190–191). Nykyisin korostetaan nuoruuden kehityksen yhteiskunnallisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia sekä konteksteja. Murrosikä liitetään nuoruusiän fyysisiin muutoksiin, nuoruus sen sijaan on selkeämmin yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö. (Aapola ym. 2003, 100–101.)

Nuoruus voidaan rajata iän perusteella varhaisnuoruuteen, joka käsittää ikävuodet 12–14 vuotta, varsinaiseen nuoruuteen, jolla tarkoitetaan 15–17 vuotiaita ja jälkinuoruuteen, jolla viitataan 18–22 vuotiaisiin (Aalberg & Siimes 2007, 68). Postmodernissa ajassa nämä määreet eivät välttämättä päde, sillä nuoruuden ihanteet ja elämäntavat voivat olla tavoiteltavissa hyvin pitkään (Rantamaa 2001, 69). Sosiaalisen kanssakäymisen perusteella nuoruus on tiiviiden ystävyysyhteisöiden ja kaveriporukoiden kanssa seurustelua, ei kuitenkaan vakinaisen parisuhteen aikaa. Nuoruuteen kuuluu ”hengailu” ja ”fiilistely” rutinoituneen vuorovaikutuksen sijaan. Toiminnallisuuden näkökulmasta nuoruudelle on ominaista kokeilujen, rajojen rikkomisen ja lyhyiden sitoumusten perusteella toimiminen. Nuoruus tarkoittaa myös kulttuurista kiinnittymistä omaan viiteryhmään esimerkiksi puukeutumistyylin avulla Psykologisen kehitysvaiheen perusteella nuoruus nähdään elämänvaiheena, jolloin psykososiaaliset ja -dynaamiset kehitystehtävät edesauttavat minuuden kehitystä. (Nivala & Saastamoinen 2007, 11–12.) Erik H. Eriksonin (1982, 249–250) teorian mukaan nuoruuden keskeinen kehitystehtävä on identiteetin muotoutuminen. Nuori etsii omaa minuuttaan, ja on kiinnostunut miltä näyttää muiden silmissä kokeilemalla aikaisemmin oppimiaan ja uusia rooleja. Nuoren etsiessä jatkuvuuden ja samuuden tunnetta, hän kyseenalaistaa aikaisemmat hyvät suhteet vanhempiinsa ja samaistuu uusiin esikuviiin. Tämän seurauksena tapahtuu eheytyminen ja minäidentiteetin kehittyminen. Kehitysvaiheen ongelmana on roolidiffuusio eli roolien hajaantuminen, jolloin nuori näyttää kadottavan kokonaan identiteettinsä.

Nuoruus on ilmiönä aika-, konteksti- ja kulttuurisidonnainen. Se, mitä nuoruudella ymmärretään, riippuu näkökulmasta ja tarkoitusperästä sekä ympäristön todellisuudesta, johon nuoruus liittyy. (Nivala & Saastamoinen 2007, 12.) Yksi keskeisimmistä yhteiskuntatieteellisistä tavoista tarkastella nuoruutta on modernisaatioteoria ja siihen liittyvät postmodernit teoriat ja näkemykset (Puuronen 2006, 148). Näiden mukaan nuoruudelle on ominaista jatkuvien identiteettien etsintä siten, ettei sitouduta harrastuksiin tai ihmissuhteisiin, vaan haetaan jatkuvasti uusia emotionaalisia kokemuksia elämään (Ziehe 1989, 39). Helena Helve (2008, 297) on todennut nuorten arvojen olevan jatkuvassa muutoksessa. Nuoret eivät pidä perinteisiä arvostuksia tärkeinä vaan haluavat korostaa yksilöllisyytään, mikä näkyy omaan itseen keskittymisenä ja uudenlaisten elämänpolkujen etsimisenä. Tämän ikäluokan arvot ovat usein ristiriitaisia ja jäsentymättömiä vaihtuen tilanteesta toiseen, mikä voi näkyä myös suvaitsemattomuutena ja alhaisena erilaisuuden sietokykyinä.

Yksilöllistyminen on postmodernin maailman eräs piirre, joka tulee Ulrich Beckin (1995, 27–29) mukaan esille kaikilla elämän aleilla vaikuttaen monella tapaa ihmisten kokemuksiin. Vanhat perinteet murenevat, minkä seurauksena yksilöt joutuvat itse suunnittelemaan omat elämänpolkinsa ja muodostaman ihmissuhteiden verkostot muuttuvassa maailmassa. Valinnan mahdollisuudet ovat nykyisin laajemmat, mutta nuoret jätetään usein yksin vastuuseen omasta elämästään (Aittola 2007, 340). Ilpo Vilkkumaan (1998, 237) mukaan sosiaaliset taidot ovat tärkeässä asemassa monimutkaistuvissa ja arvaamattomissa elämäntilanteissa, joita nuoret kohtaavat omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa. Yhteisöllisyyden merkitys korostuu nykytilanteessa, sillä nuoret tarvitsevat edelleen tukea vanhemmiltaan ja kavereiltaan elämänsä suunnan muotoiluun. Ne joilla on vaikeuksia näissä suhteissa, ovat vaarassa joutua marginaaliseen asemaan.

Kuluttaminen on myös lisääntynyt nyky-yhteiskunnassa elintason kohoamisen ansiosta vaikuttaen kiinteästi nuorten elämään. Erilaisia tuotteita markkinoidaan suoraan lapsille ja nuorille, ja he ovat markkinavoimien mielestä kiinnostava kuluttajaryhmä. Heidän uskollisuutta erilaisiin brändeihin, eli tuotemerkkeihin, pyritään luomaan jo hyvin nuoresta iästä alkaen. (Partanen & Lahikainen 2008, 60–61.) Tehokas markkinointi onkin lisännyt nuorten ostohalukkuutta ja muotitietoisuutta. Kaarlo Laineen (2000, 187–189) mukaan kuluttamisen motiivit eivät liity pelkästään tavaroiden käyttöarvoon, vaan elämyksiin, joita tavaroiden avulla voidaan saada. ”Shoppailusta” on tullut elämäntapa, johon liittyy

ajan kuluttaminen ostoskeskuksissa ”hengailten”. Nuorten sosialisatio tapahtuu kuluttamisen kautta ja samalla sen avulla rakennetaan identiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta kavereiden kanssa.

Tietotekniikan nopea kehitys on saanut aikaan jatkuvan informaatiotulvan, mikä on rakentunut tärkeäksi osaksi nykynuorten elämismailmaa. (Aittola 2007, 342). Nuoret viettävät paljon aikaa Internetissä, mistä he saavat helposti erilasta tietoa ja voivat olla tiiviisti yhteydessä ystäviinsä esimerkiksi Facebookin kautta. Netti on muuttanut nuorten kaverikäsitystä, sillä kavereiksi hyväksytään melkein kenet tahansa samoissa verkostoissa jäsenenä oleva nuori. Median välityksellä erilaiset nuorisokulttuuriset virtaukset leviävät myös nopeasti nuorten tietoisuuteen (Puuronen 2006, 120–122). Nykyajalle on myös tyypillistä pyrkimys välittömään mielihyvään, mihin musiikki ja elokuvat antavat mahdollisuuden. Mieliä ja tunteet vaikuttavat kokemuksiin ja muovaavat nuorten kulutustottumuksia. (Grossberg 1995, 27, 29, 40.) Kimmo Jokisen (2001, 12) mukaan nuoret elävät eräänlaisessa ”kivan kulttuurissa”, jossa he hakevat jatkuvia positiivisia kokemuksia ja nautintoa elämäänsä. Tämän vuoksi nuorilla voi olla vaikeuksia kohdata eteen tulevia vaatimuksia esimerkiksi koulussa suoriutumisesta. Kaverisuhteet ovat nuorille tärkeä sosiaalinen konteksti, jonka parissa he viettävät aikaa ja joilta he saavat kokemuksia tulevaisuuttaan varten.

2.2 Nuorten kaverisuhteet

Ihmisellä on luontainen tarve läheiseen kiintymykseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. Kaarina Laineen (2005, 144–145) mukaan nuorten ystävyys-, kaveri- ja toverisuhteet koulussa ja vapaa-ajalla eroavat toisistaan niiden läheisyyden ja vuorovaikutuksen mukaan. Ystävyysuhteet ovat emotionaalisesti ja sosiaalisesti läheisimpiä ihmissuhteita. Kaverisuhteissa ei ole varsinaista läheistä emotionaalista sidettä tai henkilökohtaista luottamusta kuten ystävyysuhteessa. Laajin käsite on toveri, jolla tarkoitetaan jollakin tavoin samankaltaisessa asemassa olevia kumppaneita, kuten ikätovereita. Ystävyyteen liittyy mieltymyksen, kiintymyksen, yhteenkuuluvuuden, samaistumisen ja luottamuksen tunteita. Läheiset ystävykset uskoutuvat toisilleen henkilökohtaisissa asioissa ja tukevat toisiaan erilaisissa ongelmatilanteissa. Ystävyysuhteiden intimitetti, eli henkilökohtaisten ajatusten ja tunteiden jakaminen onkin ominaista nuoruusikäisten suh-

teille. Ystävyksillä on myös samankaltainen kiinnostus mediaan ja vapaa-ajan harrastuksiin, esimerkiksi musiikkimaun, vaatetuksen ja urheiluharrastusten, sekä riskikäyttäytymisensä suhteen (Arnett 2007, 242, 245.) He muistuttavat toisiaan myös persoonallisuudeltaan, sosiaaliselta käyttäytymiseltään sekä ajattelutavoiltaan. Samaan kaveriryhmään kuuluvien nuorten asennoituminen koulunkäyntiin on useimmiten yhtenevää, minkä on todettu vaikuttavan myös heidän koulusopeutumiseensa. (Kiuru 2008, 34–38). Varhaisnuorten läheisimmät ystävät ovat usein samaa sukupuolta, myöhemmässä vaiheessa kuvaan tulevat seurustelusuhteet vastakkaisen sukupuolen kanssa. Käytän tässä tutkimuksessa lähinnä kaveri-käsitettä kuvaamaan näitä suhteita, koska myös nuoret itse käyttävät yleisemmin tätä käsitettä puhuessaan erilaisista ikätovereihin liittyvistä suhteista.

Kaveriryhmä muodostaa tärkeän osan nuoren kasvuympäristöä nuoren alkaessa itsenäistyä vanhemmistaan. Nuori viettää yhä enemmän aikaa ystävien kanssa saaden heiltä tukea ja hyväksyntää, jolloin nuoren identiteetti on yhä enemmän riippuvainen ryhmästä. Ryhmän vetovoima saa aikaan tarvetta samaistua ryhmään, jolloin nuoren käyttäytyminen muuttuu samansuuntaiseksi kavereiden kanssa. Ryhmän sisälle muodostuu yleensä pienryhmiä, joiden jäsenet ovat läheisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa esimerkiksi koululuokassa ja harrastusryhmissä. Näiden lisäksi nuoret hakeutuvat sosiaalisen maineen perusteella muotoutuviin alakulttuurisiin ryhmiin, joiden avulla he vahvistavat kuuluisuuden tunnetta ja identiteettiään. (Salmivalli 2005, 138–139.)

Ryhmän yhteiset säännöt ja normit vaikuttavat nuoriin, ja luovat yhdenmukaistumisen painetta, mikä voi aikuisten mielestä näyttää huolestuttavalta toiminnalta (Osgood ym. 1996, 644–651). Nuorten, jotka hakeutuvat yhteen, on todettu suhtautuvan samansuuntaisesti tupakointiin ja alkoholin käyttöön, ja kavereiden seura vaikuttaa usein ryhmän jäseniin heidän riskikäyttäytymistään lisäävästi (Sieving, Perry & Williams 2000, 31–35; Jaggard, Blanton & Dodge 2005, 144). Samaa sukupuolta olevilla kavereilla on usein suuri sosiaalinen vaikutus nuoren kiinnostuksen kohteisiin, ja myös tilannekohtaisilla sekoilla on merkitys siihen, mihin nuoren toiminta kohdistuu. Ystävällä voi olla kielteisiä vaikutuksia tai hän voi tukea myös päin vastaiseen suuntaan saaden kaverinsa lopettamaan tai vähentämään ei-toivottua käyttäytymistään. (Maxwell 2002, 273–274.)

Ryhmän jäsenten samanlaisuus voi Christina Salmivallin (2005, 138–140.) mukaan johtua valikoitumisesta tai sosialisatiosta. Valikoitumisessa on kyse toisiaan eri piirteissä muis-

tuttavien nuorten omaehtoisesta samaan seuraan hakeutumisesta. Sosiaalinen konteksti vahvistaa entisestään nuorten käyttäytymistä, esimerkiksi kiinnostusta päihteiden käyttöön. Nuorilla on tarve vertailla toisiaan ja saada sitä kautta palautetta omasta toiminnastaan, mikä on suotuisampaa sopivasti samanlaisten kavereiden seurassa. Ryhmän jäsenet saattavat myös palkita nuorta hänen toiminnastaan ryhmän haluamalla tavalla. Tällainen on mahdollista esimerkiksi riskikäyttäytymistä suosivassa ryhmässä, jossa nuori saa vahvistusta omalle toiminnalleen. Joskus tilanne voi olla sellainen, ettei kavereita ole tarjolla, jolloin kahdesta torjutusta tulee kavereita keskenään. Tuolloin yhteenkuuluvaisuutta selittää vaikeus muodostaa sosiaalisia suhteita toisiin samanikäisiin. Paljon yhdessä aikaa viettävät kaverukset alkavat muistuttaa toisiaan yhä enemmän ja sisäistävät ryhmän toimintamalleja, jolloin puhutaan sosialisatiosta. Ryhmän paineen seurauksena nuoret muuttavat käyttäytymistään kavereiden toivomaan suuntaan, mikä saattaa aikuisten silmissä näyttää epätoivottavalta käyttäytymiseltä. Aina ei kuitenkaan ole kyse kielteisestä toiminnasta, vaan nuorisokulttuuriin kuuluvien toimintamallien sisäistämisestä.

Kaverisuhteilla ja niiden laadulla on tärkeä merkitys nuorten kehitykselle ja ne kuvaavat usein myös nuoren kyvykkyyttä erilaisissa sosiaalisissa suhteissa. Ystävien saaminen ja suhteiden ylläpito edellyttää hyviä sosiaalisia taitoja sekä kykyä solmia kontakti toisiin saman ikäisiin. Nuori, jolla on kavereita, sopeutuu erilaisiin tilanteisiin joustavammin, kuin sellainen joka ei ole saanut harjoitella sosiaalista kanssakäymistä kavereiden seurassa. Ystävyysuhteet lisäävät sosiaalisia taitoja ja helpottavat uusien suhteiden luomista. Näiden suhteiden ylläpitäminen edellyttää, että niitä vaalitaan ja myös, että niissä ilmeneviä ristiriitoja kyetään sovittelemaan rakentavasti. (Hartup & Stevens 1997, 357.) Sosiaalisten taitojen perusta luodaan jo lapsuudessa, vanhempien sekä ikätoverien seurassa tapahtuvassa kanssakäymisessä. Lapselle syntyy vuorovaikutusta ohjaava malli, joka vaikuttaa siihen, miten hän myöhemmin onnistuu luomaan erilaisia ihmissuhteita. (Salmivalli 2005, 21.) Tämän vuoksi on tärkeää, että näihin taitoihin kiinnitetään huomiota mahdollisimman varhain ja että lapsille syntyy myönteisiä kokemuksia kaverisuhteista jo ennen kouluikää.

Myönteisten vuorovaikutussuhteiden luominen ja ylläpitäminen saavat aikaan kompetenssin tunteita nuorena ja kohottavat hänen itsetuntoaan. Sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan (Poikkeus 1995, 126–127; Junttila 2010, 35) yksilön kykyä käyttää hyväkseen henkilökohtaisia ja ympäristönsä resursseja ja saavuttaa niiden avulla sosiaalisia tavoitteita.

Koulu on tärkeä nuoruusiän konteksti, jolloin sosiaalinen kompetenssi muodostuu kyvyttä toimia suotuisasti luokkatilanteissa ja kaverisuhteissa. Sosiaaliset taidot ovat osa sosiaalista kompetenssia ja ne kuvastavat käyttäytymistä, joka konkreettisissa tilanteissa johtaa positiivisiin sosiaalisiin seuraamuksiin, esimerkiksi ystäväystymiseen toisen samanikäisen kanssa. Näitä taitoja ovat kyky yhteistoimintaan ja kommunikaatioon, empaattisuus, asertiivisuus sekä sovelias tunteiden ilmaisu.

Muita sosiaalisen kompetenssin osa-alueita ovat Anna-Liisa Poikkeuksen (1995, 126–127) mukaan sosiokognitiiviset taidot, negatiivisen käyttäytymisen puuttuminen ja myönteiset toverisuhteet. Tähän liittyvät läheisesti myönteinen minäkuva, motivaatio ja odotukset. Sosiokognitiiviset taidot mahdollistavat oikeanlaisten tulkintojen tekemisen toisten tunteista ja aikomuksista sekä myös kykyä arvioida oman käyttäytymisen vaikutuksia. Ystävien saaminen edellyttää nuorelta kykyä toimia vastavuoroisesti toisten nuorten kanssa ja tulkita oikein heidän toimintaansa. Sosiaalisesti kyvykäs nuori kykenee luomaan ystävyysuhteita ja toimimaan erilaisten ryhmien tasavertaisena jäsenenä. Nämä suhteet ovat tärkeitä itsetunnon ja identiteetin kehityksen sekä sosiaalisen tuen saamisen kannalta.

Christina Salmivallin (2005, 113–118) mukaan myös motivaationaalisilla tekijöillä on vaikutusta siihen, mitä nuori tavoittelee sosiaalisissa suhteissaan tai vuorovaikutuksessaan toisten nuorten kanssa. Nuorten sosiaalisia tavoitteita voidaan kuvata kahden ulottuvuuden, liittymisen ja läheisyyden sekä vaikuttamisen ja itsensä ilmaisun kautta. Läheisyystavoitteilla tarkoitetaan halua luoda ja ylläpitää suhteita muihin ja vaikuttamistavoitteilla itsensä ilmaisemisen ja kuulluksi tulemisen päämäärää. Jotkut lapset haluavat ylläpitää suhteita kavereihinsa ja tulla kuulluksi, toiset taas eivät piittaa muista, vaan haluavat ainoastaan oman äänensä kuuluviin. Osa vetäytyy suhteista ja osa haluaa ylläpitää suhteita mukautuen toisten tahtoon. Lasten sosiaaliset tavoitteet kaverisuhteissa ovat erilaisia, ja ne ovat yhteydessä myös ystävyysuhteiden laatuun. Sukupuolten välisiä eroja tarkasteltaessa on havaittu, että läheisyystavoitteet ovat tärkeitä molemmille, mutta tytöt haluavat enemmän läheisyyttä kun taas pojat enemmän vaikuttaa sekä ilmaista itseään sosiaalisissa suhteissaan.

2.3 Kaverisuhteiden ongelmat

Kavereilla on keskeinen vaikutus nuoren käyttäytymiseen niin positiivisessa kuin negatiivisessakin mielessä, sillä nuoret haluavat samaistua ikätovereihinsa ja kokeilla rajojaan (Nurmi ym. 2006, 151). Nuoren asema ryhmässä perustuu toverisuosioon tai epäsuosioon, mitä on tutkittu esimerkiksi luokalle suunnattujen sosiometristen kyselyjen avulla. Näissä erilaisia rooleja ovat suositut, torjutut, keskimääräisessä asemassa olevat, huomiotta jätetyt ja ristiriitaisessa asemassa olevat. Suositut saavat paljon positiivisia ja vähän negatiivisia arvioita, ja he ovat sosiaalisempia ja kognitiivisesti kehittyneempiä, kuin keskimääräisessä asemassa olevat. (Salmivalli 2005, 26; Bee & Boyd 2010, 300–301.) Heillä on myös myönteinen minäkuva, ja he kykenevät luomaan ja ylläpitämään vuorovaikutussuhteita kavereihin. Toiset oppilaat pyrkivät säilyttämään myönteisen kuvan suosituista oppilaista, vaikka heillä on myös kielteisiä ominaisuuksia. (Laine 2005, 202–203.) Torjutut saavat useita negatiivisia ja vähän positiivisia mainintoja, ja heillä esiintyy aggressiivisuutta, vetäytymistä ja kognitiivisten taitojen puutteita. Keskimääräisessä asemassa olevat saavat jonkin verran molempia, mutta huomiotta jätetyt eivät saa juurikaan kumpiakaan mainintoja, vaikka eivät eroa paljoa edellisistä. Ristiriitaiseksi luokitellut saavat runsaasti pidettyjen ja ei-pidettyjen mainintoja osakseen ja heidän käyttäytymisensä on eräänlainen yhdistelmä suosittujen ja torjuttujen käyttäytymispiirteistä. (Salmivalli 2005, 26–29.)

Nuoren asema ryhmässä on melko pysyvää, sillä asenteita ja suhtautumistapoja on vaikeaa muuttaa. Ryhmän paine voi saada aikaan toimintaa, jonka seurauksena porukan ulkopuolisia torjutaan oman sisäryhmän yhtenäisyyden korostamiseksi. Nuoren sosiaaliset taidot vaikuttavat siihen, miten erilaisiin ryhmiin jäseneksi pääseminen onnistuu. Huomiotta jätetyillä on vaikeuksia solmia suhteita samanikäisiin koulukavereihin muun muassa ujoutensa takia (Arnett 2007, 260). Ystävyysuhteiden ulkopuolelle jääminen merkitsee yksinäisyyttä ja ulkopuolisuuden tunnetta (Junttila 2010, 45). Ilman vertaiskontakteja jäävän nuoren myönteiset taidot eivät kehity ilman kontakteja saman ikäisiin, mistä on yleensä seurauksena vaikeuksia kavereiden saamisessa ja suosion saavuttamisessa.

Torjutuksi tuleminen voi olla seurausta nuoren vetäytyvästä tai aggressiivisesta käyttäytymisestä. Tällaisten nuorten ryhmään liittymistä edistävien sosiaalisten taitojen on todettu olevan puutteellisia tai kehittymättömiä. Nuori voi jäädä tarkkailemaan tai pelätä itseensä kohdistuvaa huomiota. Aggressiivisesti käyttäytyvä nuori voi toimia impulsiivises-

ti tai muuten negatiivisella tavalla, minkä seurauksena muiden torjuva käyttäytyminen lisääntyy. (Laine 2005, 208, 210.) Kavereiden hyljeksinnän seurauksena nuoren ongelmakäyttäytyminen saattaa vahvistua, jolloin kyse on negatiivisesta, itseään vahvistavasta kehästä, mikä usein tarkoittaa myös vaikeuksien kasaantumista. Saadakseen hyväksyntää nuori voi liittyä porukkaan, jossa koulumenestystä ei pidetä tärkeänä, jolloin on suuri riski nuoren syrjäytymiselle. (Salmivalli 2005, 43–45.)

Nuoret kokevat myös ikäryhmänsä taholta eritasoista väkivaltaista käyttäytymistä, mikä on jopa lisääntynyt viime vuosina. Väkivallan taustalla oleva aggressiivisuus voi näkyä nopeana räjähtelynä tai toisessa ääripäässä harkittuna toimintana, jonka tarkoituksena on manipuloida muita. Edellisessä tapauksessa on kyse reaktiivisesta ja jälkimmäisessä proaktiivisesta aggressiosta. Vertaisryhmässä herkkä suuttuminen toisten kiusoitteeluun voi merkitä negatiivista asemaa ryhmässä. Nuoren taitava käyttäytyminen saa aikaan toverisuosiota ja samalla tavoin käyttäytyvien liittymistä yhteiseen kaveriporukkaan. (Crick & Dodge 1996, 998–999.) Aggressio voi Kaj Björkvistin, Karin Östermanin ja Ari Kaukaisen (2002, 163, 168) mukaan olla luonteeltaan fyysistä tai verbaalista suoraa toisen sannallista tai fyysistä vahingoittamista. Epäsuora aggressio on manipulatiivista kiertoteitse vaikuttavaa toimintaa. Tällainen käyttäytyminen vaatii sosiaalista älykkyyttä ja taitoja enemmän kuin suoraan aggression turvautuminen. Empatia, eli kyky eläytyä vastapuolen tunteisiin vähentää aggressiivista käyttäytymistä. (Mt., 167.) Aggressiivisen käyttäytymisen jatkuessa ja sen kohdistuessa usein samaan henkilöön puhutaan kiusaamisesta.

Kiusaamisella tarkoitetaan Dan Olweuksen (1992, 14–15) mukaan toistuvaa, yhteen ja samaan oppilaaseen kohdistuvaa ahdistelua, jonka kohde on kiusaajaan nähden jossain määrin heikommassa asemassa. Christina Salmivalli (2010, 13, 15) näkee kiusaamisen toistuvana samaan henkilöön kohdistuvana vihamielisenä käyttäytymisenä ja haitan tai pahan mielen tahallisen aiheuttamisena. Kiusaamisella pyritään vallan käyttöön ja usein oman aseman pönkittämiseen kaveriryhmässä, ja se eroaa aggressiivisesta käyttäytymisestä, jossa roolijako alistajan ja alistetun välillä ei ole niin selvä kuin edellisessä. Myöskään kahden samantasoisien oppilaan satunnaisesti tapahtuvaa keskinäistä riitelyä ja välien selvittämistä ei pidetä kiusaamisena. Kiusaaminen on yksi proaktiivisen aggression muoto (Salmivalli 2005, 66). Suomalaisessa keskustelussa ei käytetä väkivallan käsitettä vaan yleensä puhutaan koulukiusaamisesta, joka kattaa fyysisen väkivallan lisäksi erilaisen

nimittelyn, poissulkemisen sekä henkisen väkivallan (Kiilakoski 2009, 19; Hamarus 2006, 48).

Kiusaajat ovat useimmiten aivan tavallisia nuoria, jotka syyllistyvät porukassa tähän toimintaan. Kiusaamisessa on kyse niin ryhmadynaamisesta ilmiöstä kuin yksilöllisestä subjektiivisesta kokemuksesta (Laine 2005, 216). Päivi Hamaruksen (2006, 204–205) mukaan kiusaamisessa on usein kyse ryhmän sosiokulttuurisesta ilmiöstä, ja siihen vaikuttavat monet vaikeasti havaittavissa olevat ilmiöt. Kiusaamisen motiivina on useimmiten vallan, aseman tai suosion tavoittelu. Tuolloin huomio kiinnittyy kiusatun erialaisuuteen, jota korostetaan levittämällä erilaisia huhuja tai luomalla kyseenalaista mainetta muiden silmissä. Kiusaaminen sisältää toimintamalleja, jotka luovat näennäistä yhteisyyden tunnetta kiusaajaryhmän sisällä. Toimintaan osallistuminen herättää nuorissa kollektiivista syyllisyyttä ja pelkoa, sillä kuka tahansa voi joutua kiusaamisen kohteeksi jossain vaiheessa.

Yleensä kiusaamista ei asennetasolla hyväksytä, mutta moni ryhmän jäsen osallistuu kiusaamiseen tavalla, joka vahvistaa tai ylläpitää kiusaamista. Oppilailla ilmenee kiusaamistilanteissa erilaisia rooleja, kuten toistuvasti kiusattu, kannustaja, apuri tai hiljainen hyväksyjä. Nämä mahdollistavat kiusaamisen jatkumisen, sillä ryhmän normien vuoksi oppilaat eivät uskalla useinkaan puuttua kiusaamiseen, koska pelkäävät joutuvansa itse sen kohteeksi. KiVa Koulu- hankkeen yhteydessä on havaittu yläkouluiässä jokaista kiusattua kohti olevan useita kiusaavia oppilaita. (Salmivalli 2010, 19–20, 42.) Kiusaaminen tapahtuu usein huomaamattomasti, ellei sen uhri tai joku muu oppilas kerro siitä muille aikuisille. Tyttöihin kohdistuva kiusaaminen on useammin juoruilua ja manipulointia, sen sijaan töniminen, tavaroiden ottaminen, lyöminen ja potkiminen ovat tyyppillisempiä poikia kiusattaessa. (Salmivalli 1998, 37.) Internetin käytön yleistymisen on mahdollistanut myös uudentyyppisiä kiusaamisen muotoja. Etenkin tytöt kokevat sukupuoleen kohdistuvaa kiusaamista Internetissä. (Glaser & Kahn 2005, 262–236.)

Hyvät ystävyysuhteet ja toverisuosio edistävät lapsen ja nuoren myönteistä kehitystä, kun taas ongelmat kaverisuhteissa saavat aikaan riskejä nuoren kasvuun. Kavereiden torjunta ja kiusaaminen vahingoittavat syvästi nuoren itsetuntoa ja luottamuksen tunteita. Sellaiset torjutut nuoret, joilla esiintyy ahdistuneisuutta, pelokkuutta ja masentuneisuutta, joutuvat kiusatuiksi kaveriryhmässä. Heillä on usein vaikeuksia solmia ystävyysuhteita

muihin ihmisiin, mikä lisää riskiä myöhempien sopeutumis- ja tunne-elämän ongelmien kehittymiseen. (Laine 2005, 216.) Kiusaamisella on usein pitkä-aikaisia vaikutuksia nuoren hyvinvointiin. Etenkin toistuva kiusaa tekevä vuorovaikutus saa aikaan pelkoa ja turvallisuuden tunteiden vähenemistä, minkä seurauksena sosiaalinen syrjään vetäytyminen ja masentuneisuus lisääntyvät. (mt., 222–223.) Jokaisella on tarve liittyä samanikäisten seuraan ja luoda heihin sosiaalisia suhteita. Kaverisuhteiden ongelmilla on kauaskantoisia vaikutuksia nuoren elämään, sillä ne vaikuttavat siihen, miten nuori uskaltaa lähestyä muita ja luoda suhteita samanikäisiin. Tämän vuoksi on tärkeää, että näihin ongelmiin puututaan varhaisessa vaiheessa ja edistetään kaikkien nuorten kaveriryhmiin pääsemistä esimerkiksi koulu yhteisössä.

3 Nuorten sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi

3.1 Hyvinvointi käsitteenä

Hyvinvointia koskeva sisällön määrittely on ollut pitkään kiinnostuksen kohteena yhteiskuntatieteissä. Hyvinvointi koostuu monista tekijöistä, sitä voidaan tarkastella sekä objektiivisten, että subjektiivisten näkemysten kautta. Erik Allardt (1976, 32) on tarkastellut subjektiivista hyvinvointia ja onnellisuuden kokemusta yleisen hyvinvoinnin ulottuvuuksina. Hyvinvointi tarkoittaa tilaa, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydyttyä (mt., 21). Se koostuu elintason (having), yhteisyyssuhteiden (loving) ja oman itsen toteuttamisen (being) kokonaisuudesta. Elintaso kuvaa laajasti ihmisten tarvitsemia materiaalisia mahdollisuuksia, kuten tuloja, asuinoloja, koulutusta sekä terveyttä. Yhteisyyssuhteet koostuvat paikallis- ja perheyhteisyydestä sekä ystävyys-suhteista. Itsensä toteuttaminen koostuu arvonannosta, korvaamattomuudesta ja mielekkästä tekemisestä. Nämä osatekijät voidaan nähdä sekä arvoina sinänsä että resursseina. (Mt., 50–51.)

Hyvinvoinnin indikaattoreiden myöhemmässä versiossa Allardt (1998, 40–45) on todennut, että niin objektiivisia kuin subjektiivisiakin mittareita tarvitaan. Elintason objektiiviset mittarit perustuvat ulkopuolisiin havaintoihin, ja subjektiivisessa tarkastelussa kuvataan ihmisten tyytyväisyyttä tai tyytymättömyyttä elinoloihinsa, kuten terveydentilaansa. Sosiaalisten suhteiden subjektiivisia kuvauksia ovat onnellisuuden tai onnettomuuden elämykset, ja ne viittaavat tarpeisiin liittyä muihin ihmisiin ja rakentaa sosiaalisia identiteettejä. Yhteisyys muodostuu erilaisten yhteisöjen jäsenyyden kautta ja vaikuttaa sen jäsenten identiteetin sekä minäkuvan muodostukseen. Ihmisenä olemisen subjektiiviset mittarit viittaavat omakohtaisiin kokemuksiin vieraantumisen ja itsensä toteuttamisesta. Näiden lisäksi identiteetin muodostaminen on tärkeä tarve, mikä mahdollistaa persoonalliseen kasvuun ja yhteiskuntaan integroitumiseen.

Marita Törrösen ja Riitta Vornasen (2002, 22) mukaan hyväksynnän ja osallisuuden kokemukset ovat oleellisia nuoren emotionaalisen hyvinvoinnin kannalta. Huono-osaisuus ilmenee vertaissuhteista ulkopuolelle ja osattomaksi jäämisinä (mt., 35). Riitta Vornanen (2001, 25–28) määrittelee nuoren hyvinvoinnin rakentuvan turvallisuuden, onnellisuuden ja tyytyväisyyden tunteista osalliseksi pääsemisestä. Turvallisuus heijastaa kokemusta ihmisten välisistä suhteista ja viittaa Allardtin kuvaamiin yhteisyyssuhteisiin. Having-

kategoria kuvaa sisäisen tyytyväisyyden olotilaa. Onnellisuus on suhteessa turvallisuuteen ja tyytyväisyyteen. Turvattomuuden kokeminen yksilötasolla ilmenee pelkoina, psykosomaattisena oirehdintana ja huolestuneisuutena, mitä voidaan tarkastella lähiyhteisön sosiaalisten suhteiden ja niiden laadun kannalta (Niemelä 2000, 21). Sosiaalinen, ihmisuhteita koskeva yhteisöllinen turvallisuuskäsitys koskee ihmisen lähipiiriä ja sosiaalisia verkostoja, kuten asuin-, perhe- ja kouluyhteisöä. Turvattomuutta aiheuttavat muun muassa henkinen väkivalta ja kiusaaminen tai asuinalueen turvattomuus. (Mt., 31.)

Pauli Niemelä (2009, 214, 216, 219, 220, 222) on tarkastellut hyvinvointia toiminnallisuuden kautta. Hänen mukaansa inhimillinen toiminta tapahtuu fyysis- aineellisessa, sosiaalisessa sekä psyykkis-henkisessä ulottuvaisuudessa. Toiminnan tasot muodostuvat olemisen, tekemisen ja omistamisen tasoista. Oleminen sisältää jokapäiväisen elämän perustarpeiden tyydyttymisen. Sosiaalisella ulottuvaisuudella oleminen koskee yhteisyyden tarpeiden tyydyttymistä esimerkiksi kaverisuhteissa. Inhimillisellä tasolla oleminen merkitsee yksilön henkisten kasvutarpeiden toteutumista ja hyvinvoinnin tarpeen tyydytyksen aikaan saamaa hyvää oloa. Tekemisen tasolla hyvinvointi merkitsee osallisuutta, itsensä toteuttamista ja toiminnan aikaansaamaa onnistumisen tunnetta esimerkiksi opiskelussa ja harrastuksissa. Omistamisen tasolla on kyse aineellisesta, sosiaalisesta ja henkisestä pääomasta, jolloin hyvinvointi muotoutuu resurssien omistamisena. Sosiaalinen pääoma on sosiaalisen vuorovaikutuksen aikaansaamaa, jolloin nuori tulee osalliseksi kavereiden tuen tuottamista resursseista ja voimavaroista.

Positiivinen psykologia on noussut viime aikoina suosituksi subjektiivisen hyvinvoinnin määrittelyssä lähinnä onnellisuustutkimuksen kautta. Hyvinvointia määritellään hedonisen, hyvän oloa sekä eudaimonisen, toimintakykyisyyttä määrittelevien lähtökohtien kautta. (Keyes 2009, 10.) Ruut Veenhovenin (2007, 78, 81) mukaan onnellisuus kuvastaa subjektiivisen hyvinvoinnin kokemusta sekä kuinka korkealle yksilö arvioi oman elämänsä laadun kokonaisuutena. Onnellisuus nähdään yleensä pitkäkestoisena olotilana ja sen arvioinnin perustana ovat yksilön intuitiiviset tunnekokemukset sekä kognitiiviset arviot omaa elämää koskevien tavoitteiden toteutumisesta. Myös Dienier, Lucas, Schimmack & Helliwell (2009, 9-11) ovat kuvanneet hyvinvointia yksilön subjektiivisena arviona omaa elämän kokonaisuudestaan. Ihmiset voivat hyvin, jos he itse näkevät elämänsä hyvänä ja tarkoituksellisena huolimatta esimerkiksi materiaalisista.

Johan Ormel, Siegwart Lindenberg, Nardi Sterverink ja Lois M. Verbrugge (1999, 62, 66–68, 73,) ovat keittäneet subjektiivisen hyvinvointiteorian, jonka mukaan hyvinvoinnin muodostavat sosiaalinen ja fyysinen aspekti, ja niiden samanaikainen tavoittelu on ihmisen keskeinen päämäärä. Sosiaalinen hyvinvoinnin välineelliset tavoitteet voidaan jakaa statukseen, hyväksyntään ja affektioon. Status nähdään kykynä kontrolloida resursseja, esimerkiksi kykyä ylläpitää tai saavuttaa asema kaveriporukassa sosiaalisten taitojen avulla. Kaverisuhteiden kannalta hyväksyntä on oleellinen hyvinvointia ylläpitävä seikka. Affektio muodostuu sosiaalisten siteiden kautta saatavasta empatiasta ja tuesta. Fyysinen hyvinvointi sisältää ihmisen kokonaisvaltaisen terveyttä koskevan näkökulman, johon sisältyvät erilaisten tunteiden stimulointi ja aktivoituminen sekä psyykkisten vajeiden ja pelkojen poissaolo. Tässä tutkimuksessa en kuvaa niinkään fyysistä, vaan psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia kavereiden välisen vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Nuorten hyvinvointia tutkitaan säännöllisesti myös kahden vuoden välein suoritettavien kouluterveyskyselyjen avulla. Nuorten psykososiaalisesta hyvinvoinnista on oltu huolissaan selvitysten perusteella. Lapin lääniä koskevien tulosten mukaan vuodelta 2010 nuorten elämätilanteessa on useita huolta aiheuttavia seikkoja. Vanhemmat eivät useinkaan tiedä, missä nuoret viettävät vapaa-aikaansa ja yli kymmenellä prosentilla näiden luokkien oppilaista on keskusteluvaikeuksia vanhempiansa kanssa. Nuorten pahoinvointi näkyy psykosomaattisina oireina, kiusaamisena ja yksinäisyytenä. Nuorten mielenterveyteen liittyvät ongelmat, kuten masentuneisuus ja kiusaaminen ovat pysyneet ennallaan 2000-luvun ajan. Masentuneisuus kuuluu enemmän tyttöjen tapaan oireilla, kun taas pojat tekevät enemmän rikkeitä. (Lommi, Luopa, Puusniekka, Roine, Vilkki, Jokela & Kinnunen 2011.)

Arto K. Ahonen (2010, 14,19, 67–76, 123–128, 146) on selvittänyt koululaisten psykososiaalista hyvinvointia Barentsin alueella. Tutkimus liittyy Lapin yliopiston koordinoimaan ArctiChildren hankkeeseen, joka toteutettiin vuosina 2004–2006. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä oli Erik Allardtin hyvinvointimallin mukainen jaottelu. Tulosten mukaan pohjoisen alueen nuoret ovat tyytyväisempiä elämäänsä verrattuna kotimaansa oppilaisiin keskimäärin. Koulun ja kodin ilmapiiri vaikuttivat nuorten koulutyytyväisyyteen ja kokemukseen koulutyön vaativuudesta ja samalla psykososiaaliseen hyvinvointiin.

3.2 Sosiaalisesta pääomasta

Sosiaalisen pääoman tutkimus on noussut viime aikoina suosituksi aiheeksi koskien hyvinvoinnin määrittelyä. Sosiaalinen pääoma nähdään voimavaraksi, joka muodostuu ihmisten välisen formaalin ja informaalin vuorovaikutuksen tuotoksena. Sosiaalisen pääoman käsitteellä viitataan sosiaalisen ympäristön tai sosiaalisten suhteiden tiettyihin ulottuvuuksiin, kuten sosiaalisiin verkostoihin ja luottamukseen, jotka edistävät yhteisön jäsenten välistä sosiaalista vuorovaikutusta ja yhteisön hyvinvointia. (Ruuskanen, 2002, 5.) Sosiaalisen pääoman käsitteen alkuperä juontaa juurensa vuosikymmenien taakse. Käsitteen ovat tehneet suosituksi James S. Coleman (1988), Pierre Bourdieu (1986) sekä Robert Putnam (1993). Coleman ja Putnam edustavat amerikkalaista ja Bourdieu eurooppalaista suuntausta sosiaalisen pääoman kuvaamisessa.

Pierre Bourdieu (1986, 243–245) on luonut taloudellisen, kulttuurisen ja sosiaalisen pääoman käsitteet. Taloudellinen pääoma liittyy toimijan taloudellisiin resursseihin. Kulttuurinen pääoma omaksutaan sivistyksen ja kulttuuristen tapojen kautta ihmisten habitukseen eli elämäntapaan. Sosiaalinen pääoma muotoutuu Bourdieun (1986, 246–251) mukaan sosiaalisissa verkostoissa. ”Sosiaalinen pääoma on aktuaalisten ja potentiaalisten voimavarojen kokonaisuus, joka on sidottu enemmän tai vähemmän keskinäisen tuntemisen (acquaintance) ja tunnustamisen (recognition) institutionaalistuneisiin kestäviin verkostoihin, tai toisin sanoen ryhmän jäsenyyksiin, jotka varmistavat sen jäsenille kollektiivista pääomaa”. Nämä suhteet vahvistuvat ja niitä myös ylläpidetään materiaalisten ja symbolisten vaihtohyödykkeiden kautta. Tällä Bourdieu tarkoittaa esimerkiksi perheen ja ystävien kautta saatavaa tukea sekä erilaisia materiaalisia hyödykkeitä. ”Toimijan sosiaalisen pääoman volyyymi riippuu kuitenkin verkoston koosta sekä yhteyksistä, jotka hän kykenee mobilisoimaan” (mt., 251). Ryhmän jäsenyyden kautta syntyvä hyöty perustuu suhteissa muodostuvaan solidaarisuuteen, mikä saa ihmiset auttamaan toisiaan, jolloin suhteet nähdään itselle myönteisinä. Sosiaalista pääomaa osakseen saavat kykenevät myös kasvattamaan omaa pääomaansa ja muodostamaan kestävämpiä sosiaalisia suhteita. Suhteiden ylläpitäminen edellyttää toimijoilta jatkuvaa sosiaalisuutta ja verkoston jäsenille omistautumista, mikä muotoutuu symboliseksi pääomaksi.

James S. Colemanin (1988, 98, 101, 105–107) mukaan sosiaalinen pääoma muotoutuu ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa. Se on voimavara, jota ihmiset voivat käyttää

hyödykseen saavuttaakseen tiettyjä päämääriä. Tietynlaiset rakenteet ovat omiaan tuottamaan sosiaalista pääomaa. Coleman kutsuu tätä sosiaalisen verkoston ominaisuutta sulkeumaksi (closure). Verkosto, jossa sen jäsenet tuntevat toisensa, kykenee tuottamaan normeja, jotka estävät negatiivista toimintaa ja saavat aikaan positiivisia vaikutuksia. On olemassa sosiaalisia rakenteita, joissa normien olemassaolo tiedostetaan, mutta se ei saa aikaan positiivisia vaikutuksia. Tämä on seurausta sulkeuman puutteesta verkoston sosiaalisessa rakenteessa. Verkosto, jossa jäsenten välillä ei ole kiinteää suhdetta, ei pysty luomaan sanktioita, jotka estävät negatiivista toimintaa. Lasten kasvatuksessa Colemanin mukaan tarvitaan sukupolvien välistä sulkeumaa eli vanhempien välistä toimintaa, jotta normin olemassaolo voitaisiin valvoa. Kiinteässä verkostossa vanhempien ystävät ovat heidän lastensa kavereiden vanhempia. Kaveriporukoissa sulkeuma on Colemanin (mt., 106) mukaan havaittavissa, sillä nuoret ovat tiiviisti kanssakäymisessä keskenään, heillä on odotuksia toisiaan kohtaan ja he luovat ryhmän jäsenten keskinäistä toimintaa sääteleviä normeja. Tiiviit verkostot ja sulkeuma mahdollistavat myös luottamuksen muotoutumisen sosiaalisiin rakenteisiin saaden aikaan odotuksia ja velvoitteita sen jäseniä kohtaan.

Robert Putnamin (1993) teos *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* kuvaa sosiaalisen pääoman yhteisöllistä näkökulmaa. Putnam (1993, 167–176) näkee hyvin toimivan yhteisön ominaisuutena luottamuksen, normit sekä verkostot, jotka parantavat yhteisön tehokkuutta. Luottamus syntyy vastavuoroisuuden periaatteen ansiosta läheisissä ja tiiviissä sosiaalisissa verkostoissa, esimerkiksi tiiviissä kyläyhteisössä, jossa tietyt säännöt vaikuttavat sen jäsenten toimintaan. Yhteisön jäseniä autetaan ja huomioidaan, ja samalla muilta odotetaan vastavuoroisia palveluja. Keskeisiä sosiaalisen pääoman tuottamisessa ovat kansalaisaktiivisuus, urheiluseurat ja kyläyhteisöt. Mitä tiiviimpiä nämä yhteisöt ovat, sitä todennäköisemmin niiden jäsenet työskentelevät yhteisen hyvän eteen. Sukulaisuussuhteilla on myös tärkeä rooli yhteisöllisyyden luomisessa sekä ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa. Putnam (2000, 1) on myöhemmässä teoksessaan määritellyt sosiaalisen pääoman muotoutuvan inhimillisessä kanssakäymisessä sosiaalisten verkostojen, vastavuoroisuuden ja luottamuksen normien kautta.

Sosiaalisen pääoman tutkimusten lähtökohdat ovat yleensä peräisin edellä mainittujen teoreetikkojen ajatuksista (Ellonen 2008, 33). Tunnetuimpia yhteiskuntatieteellisen keskustelun vaikuttajia ovat Nan Lin sekä Alejandro Portes, jotka ovat kehittäneet edelleen sosiaalisen pääoman teorioita. Nan Lin (2001, 29, 99–100) määrittelee sosiaalisen pää-

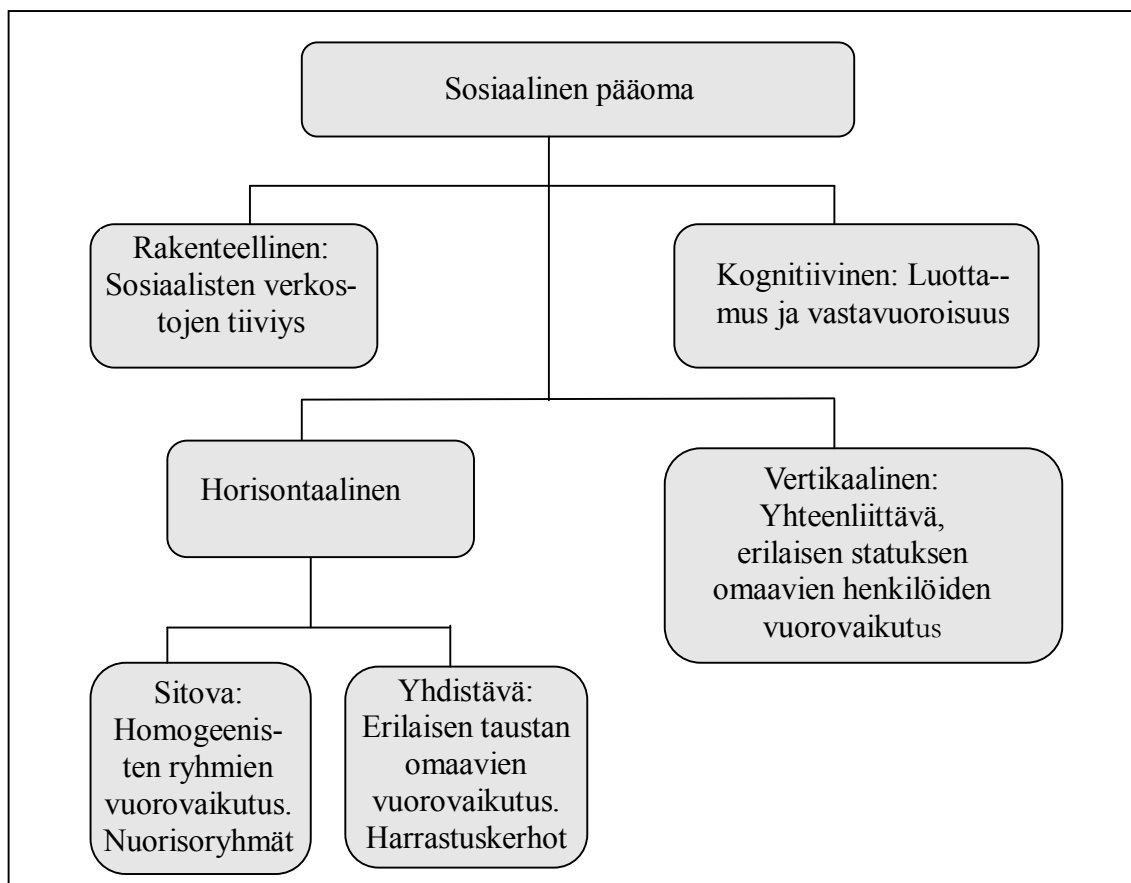
oman sosiaalisten suhteiden ja niiden kautta muotoutuvien resurssien kautta. Käsite jakautuu hänen mukaansa sosiaaliseen pääomaan panostamiseen, pääoman osingoille pääsemiseen sekä sosiaalisen pääoman vaikutuksiin. Sosiaalisen pääoman epätasainen jakautuminen vaikuttaa muun muassa ihmisten sosiaaliseen asemaan sekä elämänlaatuun. Pääoman vaje viittaa prosessiin, jossa erilaiset mahdollisuudet tai erilainen investointi sosiaalisiin resursseihin saavat aikaan pääoman vajuusta (*capital deficit*), esimerkiksi kun perheessä resursoidaan poikiin enemmän inhimillistä pääomaa kuin tyttöihin. Seurausvajeesta (*return deficit*) on kyse silloin, kun henkilö ei hyödy investoimastaan sosiaalisesta resurssista, kuten kouluttautumisestaan.

Aleandro Portes (1998, 9, 15) on määritellyt sosiaalisen pääoman sosiaalisen kontrollin lähteeksi, perheen ja suvun antamaksi tueksi sekä perheen ulkopuolisten verkostojen kautta saaduksi hyödyksi. Hän on kritisoinut teoriaa sen kielteisten vaikutusten huomiotta jättämisestä. Tällaisesta on kyse silloin, kun jäseniä yhteen sitovat säännöt sulkevat ryhmään kuulumattomia henkilöitä ulkopuolelle. Ryhmän jäseneksi pääsemisen rajoittaminen, yhdenmukaisuuden vaatimukset sekä ryhmästä ulospääsyn estäminen ovat muita sosiaalisen pääoman kielteisiä vaikutuksia. Nuorten kaveriryhmissä esiintyy edellä mainittuja negatiivisia ilmiöitä ja niiden vaikutukset voivat olla kauaskantoisia nuoren hyvinvoinnille.

Petri Ruuskasen (2002, 1920) mukaan sosiaalisen pääoman teorioissa yhteisenä toimintamekanismina nähdään luottamuksen rakentuminen ja informaation kulku, joiden kautta sosiaalisen pääoman positiiviset tai negatiiviset tuotokset välittyvät. Suuntauksissa korostetaan eri tavoin, mikä sosiaalisissa ympäristöissä tuottaa sosiaalisia resursseja. Sosiaalinen pääoma voidaan kuitenkin nähdä yksilön, yhteisön tai ryhmien toimintaa parantavana hyödykkeenä.

Sosiaalisen pääoman osatekijät

Sosiaalisen pääoman osatekijöitä ovat sosiaaliset suhteet, normit sekä luottamus. Oheisessa kuviossa kuvataan sosiaalisen pääoman osatekijöitä, jotka samalla kuvastavat käsitteen moniulotteisuutta (Islam ym. 2006, 5).

Kuvio 1. Sosiaalisen pääoman osatekijät Islamia ym. 2006 mukailten.

Sosiaalinen pääoma sisältää rakenteellisen ja kognitiivisen sekä horisontaalisen ja vertikaalisen ulottuvuuden, jota myös Kwamie McKenzie ja Trydy Harphamin (2006, 15–16) määrittely noudattaa. Rakenteellinen sosiaalinen pääoma kuvaa ihmisiä ja ryhmiä yhdistäviä sosiaalisia suhteita, verkostoja ja instituutioita. Näiden ominaisuuksia voidaan mitata analysoimalla nuoren verkoston tiiviyyttä, osallisuutta sekä sosiaalisuutta. Kognitiivinen sosiaalinen pääoma muotoutuu arvoista, normeista ja vastavuoroisuudesta ilmeten esimerkiksi luottamuksen ja kuulumisen tunteena nuorisoryhmän jäsenten välillä. Vertikaalisella sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan sosiaalisia suhteita, jotka yhdistävät erilaisen statuksen omaavia ryhmiä toisiinsa. Horisontaalinen sosiaalinen pääoma muotoutuu samanlaisen taustan omaavien henkilöiden vuorovaikutuksessa. Sitovaa sosiaalista pääomaa ilmenee perhe- ja ystävyysuhteissa ja se yhdistää verkoston jäsenet tiiviisti toisiinsa vahvojen normien ja lojaalisuuden avulla. Ryhmän jäsenyyteen sisältyy sosiaalista tukea ja kontrollia, mutta samalla siihen voi kuulua ryhmän ulkopuolella olevien pois sulkemista. Joidenkin yhteisöjen jäsenyys voi myös olla tukahduttavaa liian tiukkojen normien takia, kuten joidenkin epäsosiaalisten ryhmien jäsenyys. Yhdistävä sosiaalinen pääoma mahdollistaa löyhempien verkostojen yhteen liittämisen ja ystävyysuhteiden luomisen. Tällaisia

ovat erilaiset harrastus- ja järjestötoiminnan parissa muotoutuvat verkostot, jotka mahdollistavat sosiaalisen vuorovaikutuksen osallistujien kesken.

3.3 Nuorten sosiaalisen pääoman mittaaminen

Nuorten hyvinvointia on tutkittu yhä enenevässä määrin sosiaalisen pääoman käsitteen kautta. Noora Ellonen (2008, 46, 88–94) on tutkinut yhteisöllisen sosiaalisen pääoman vaikutusta nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Hän käsitteli tutkimuksessaan hyvinvoinnin indikaattoreina masentuneisuutta ja rikekäyttäytymistä sekä sosiaalisen pääoman indikaattoreina sosiaalista tukea ja kontrollia. Kyselyn aineistona käytettiin Stakesin Kouluterveyskyselyä vuosilta 2002 ja 2003 sekä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Nuorisoriikolliskyselyä vuodelta 2004. Yhteisöllisen sosiaalisen tuen ja sosiaalisen kontrollin on havaittu olevan yhteydessä nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen siten, että sosiaalista tukea ja kontrollia sisältävä kouluyhteisö ehkäisee nuorten oireilua ja käyttäytymisen pulmakohtia. Tutkimuksen mukaan koulun sosiaaliseen ilmapiiriin panostamalla voitaisiin ennaltaehkäistä nuorten pahoinvointia.

Yhteisöllisyys on sosiaalisen pääoman ilmentymä, mikä ei näy automaattisesti lasten ja nuorten hyvinvointina tai pahoinvointina, vaan se edellyttää toimijoilta vastavuoroisen tuen, kontrollin ja osallisuuden mahdollistamista. Sosiaalisen tuen jakautumisella on vaikutusta masentuneisuuteen, eli mikäli tuki kohdistuu vain tiettyihin oppilaisiin ja osa oppilaista jää sen ulkopuolelle, tämä epätasaisuus muodostaa ilmapiirin, joka lisää niin tyttöjen kuin poikienkin masentuneisuutta. Myös kavereilta saadulla tuella on merkitystä nuorten masentuneisuuteen. Mikäli sosiaalinen kontrolli koulussa jakautuu epätasaisesti, se vaikuttaa negatiivisesti lisäten poikien rikekäyttäytymistä. (Mt. 88–95. 97.)

Riikka Korkiamäki (2008, 189–192) on tutkinut nuorten hyvinvointia yhteisöllisyyden sekä yhteisöjen jäsenyyden rakentumista arjen vuorovaikutustilanteiden kautta. Hän on laadullisessa tutkimuksessaan lähestynyt arkea tilan, ajan ja sosiaalisen osallisuuden näkökulmasta 14–16-vuotiaiden nuorten kirjoittamien tarinoiden kautta. Tulosten mukaan nuoret kokevat yhteisöllisen kuulumisen tärkeänä, mitä ystävät, perhe, ja nuorisoryhmät jäsentävät. Yhteisöt ovat moninaisia ja vaihtoehtoisia, nuori voi kuulua useisiin ryhmittymiin samanaikaisesti. Yhteisöllinen identiteetti rakentuu yksilöllisten valintojen kautta,

mutta se voi myös toteutua kokemuksellisella tasolla ilman kontaktia muihin yhteisön jäseniin. Yhteisöjen rajat ylittyvät ystävyys-, sukulaisuus- ja vertaissuhteiden verkostois- sa. Nuorten arkea ovat kohtaamiset virtuaalisessa tilassa, ”mesessä”, ”irkissä” sekä erilai- silla peli- ja keskustelupalstoilla. Yhteisöllisyyttä kuvaa kokemus samankaltaisuudesta ystävien kanssa sekä sitoutuminen perheeseen ja sukuun. Siihen kuuluvat myös emotio- naalinen välittäminen, luottamus, sosiaalinen tuki sekä yhteisössä kiinnipitävä ja siitä myös poissulkeva kontrolli.

Noona Kiuru (2008, 34–45) tutkimuksen mukaan toveriryhmillä on suuri merkitys nuor- ten sopeutumiseen ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Samaan ryhmään kuuluvien on todettu muistuttavan toisiaan perhetaustan, koulusopeutumisen sekä yleisen koulutyöhön asen- noitumisen suhteen. Kaverit vaikuttivat myös toistensa koulu-uupumukseen, minkä seu- rauksena samaan ryhmään kuuluvilla oli havaittavissa samansuuntaista oireilua uupumuk- sen suhteen. Tiiviiden toveriryhmien jäsenet muistuttavat toisiaan enemmän kuin löy- hempien toveriryhmien jäsenet. Nuorilla, jotka eivät kuulu mihinkään ryhmään, on enemmän ongelmia koulusopeutumisessa kuin niillä, jotka ovat jokin ryhmän jäseniä.

Sosiaalisen pääoman tutkimusta on kritisoitu laaja-alaiseksi ja vaikeasti sovellettavaksi lasten ja nuorten elämään. Nicole J. Schaefer-McDaniel (2004, 158–160) kritisoi sosiaali- sen pääoman tutkimusta aikuisten näkökulman korostumisesta ja nuorten subjektiivisten havaintojen puutteellisesta huomioimisesta. Käsitteen määrittelyssä on myös epäselvyyk- siä, eikä nuorten toimijuutta sosiaalisissa suhteissa ja vuorovaikutuksessa lähiympäristön jäsenten kanssa ole huomioitu kylliksi. Myös Madeleine Leonard (2005, 607) on arvos- tellut lasten ja nuorten sosiaalista pääomaa koskevaa tutkimusta sen sosiaalisten suhteiden laadun sekä tyttöjen ja poikien sosiaalisen verkoston erojen vähäisestä tutkimuksesta. Uuden sosiologisen lapsinäkemuksen mukaan lapset ja nuoret nähdään aktiivisina toimi- joina, jotka kykenevät itse muovaamaan ja vaikuttamaan sosiaalisiin suhteisiinsa.

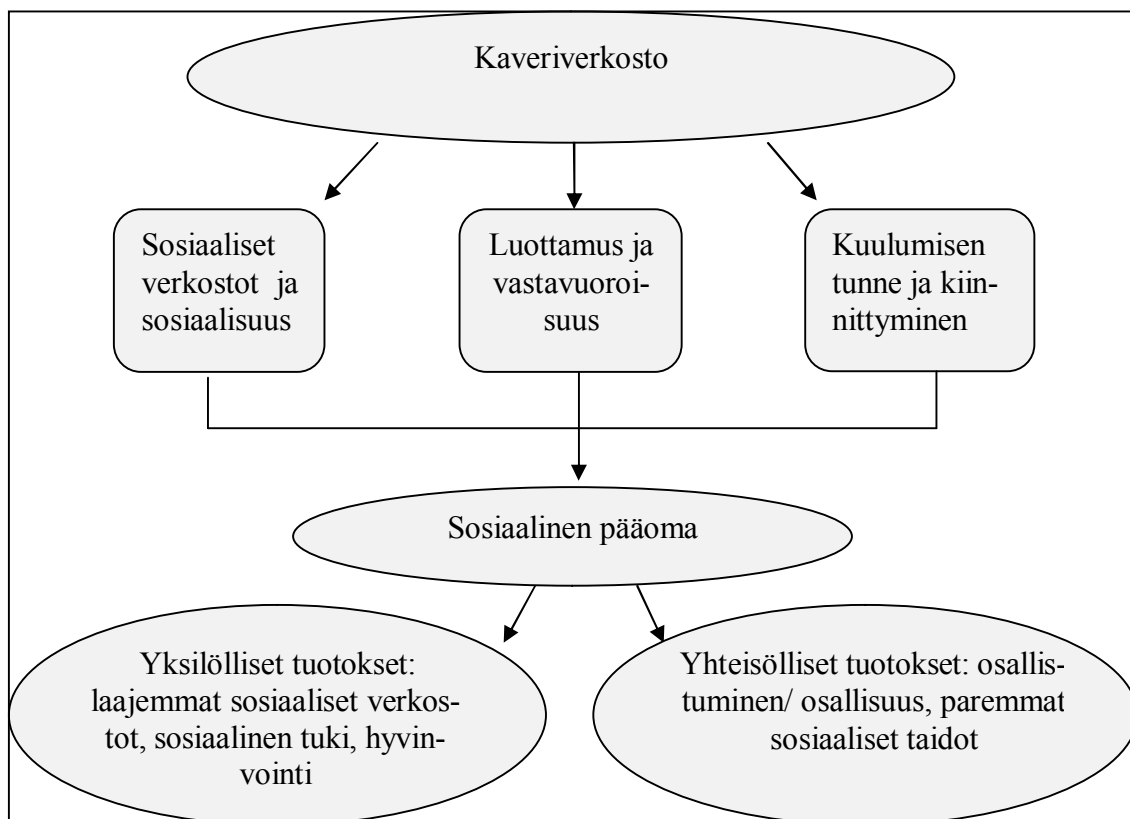
Virginia Morrow (2000, 150–151; 2001, 54) katsoo Putnamin yhteisön käsitteen olevan ongelmallinen nuorten kannalta, koska se käsittää maantieteellisesti rajatun yhteisön. Nuorten yhteisöt eivät ole paikkaan sidottuja, sillä ne muotoutuvat virtuaalisissa yhtei- söissä, pieniyhteisöissä kuten koulussa, naapurustossa sekä sosiaalisissa ja perheeseen liittyvissä olosuhteissa. Nuorille koulu, perhe, naapurusto sekä harrastusryhmät muodos- tavat yhteisön, ja myös virtuaaliset kaveriverkostot ovat nuorten yhteisöjä. He muodosta-

vat usein omia yhteisöjä, joissa voivat saada myönteistä tukea kokiessaan arvostelua aikuisten taholta. Myös Putnamin korostama kansalaisaktiivisuuden käsite on ongelmallinen nuorten kannalta, koska he eivät alaikäisinä voi esim. äänestää, eikä heillä näin ole täysiä kansalaisaktiivisuutta edellyttäviä oikeuksia. Putnam on Morrow'n mukaan pitänyt tätä tärkeimpänä hyvinvointia ylläpitävänä seikkana. Nuoret näyttävät kuitenkin voivan hyvin, kun heillä on vanhempien ja ystävien tukea, eikä aktiivinen osallistuminen esimerkiksi naapurustossa ei ole heille kovin tärkeää. Nuoret elävät tässä hetkessä, ikä kuitenkin rajoittaa heidän osallistumistaan sosiaaliseen elämään. Morrow (1999, 755. 761) näkeekin olennaisena sosiaalisen pääoman kannalta nuorten vertaissuhteissa muotoutuvan sosiaalisen tuen ja emotionaalisen yhteyden, mikä mahdollistaa kulumisen ja sosiaalinen yhteyden kokemuksen.

Wendy Stone (2001, 4-5) näkee sosiaalisen pääoman toimintaa mahdollistavana voimavarana. Tämän vuoksi käsitteen mittaamisessa on tärkeää tehdä ero itse sosiaalisen pääoman ja sen tuotosten välillä. Aihetta tutkittaessa on usein käsitelty sen tuotoksia sosiaalisen pääoman indikaattoreina. Esimerkiksi luottamuksen arvot kaveriverkostossa tarkoittavat eri asiaa kuin pääoman ilmeneminen nuorten käyttäytymisessä. Sosiaalista pääomaa voidaan mitata lähi- ja etäismittareiden avulla. Sen lähimittareita ovat tuotokset, jotka ovat yhteydessä sosiaalisten verkostojen ydinominaisuuksiin, kuten luottamukseen ja vastavuoroisuuteen. Etäisemmät mittarit eivät ole suoraan yhteydessä sen ydinominaisuuksiin, kuten perheen tulotaso ja rikosten määrä. Sosiaalista pääomaa ei voida mitata pelkästään verkostojen ominaisuuksilla, vaan siihen on liitettävä mukaan luottamuksen sekä vastavuoroisuuden arvojen mittaamista. (Mt., 7).

Nicole J. Schaefer-McDaniel (2004, 161–163) on kehittänyt indikaattoreita nuorten sosiaalisen pääoman mittaamiseen. Sosiaalista pääomaa tarkastellaan kuulemalla suoraan lapsia ja nuoria. Ensimmäisenä komponenttina ovat *sosiaaliset verkostot ja sosiaalisuus*. Tämä kuvaa nuorten suhteita ja kanssakäymistä toistensa kanssa sekä taitoja ylläpitää ja hyötyä näistä suhteista. Nuoria pyydetään tarkastelemaan kanssakäymistään kavereiden sekä muiden verkostonsa jäsenten kanssa. Sosiaalisuuden astetta tarkastellaan kysymällä, saavatko nuoret tukea verkostoltaan, ja kuinka usein he ovat kanssakäymisessä keskenään. Tämän lisäksi tarkastellaan suhteiden määrää, eli kuinka paljon nuoret viettävät aikaa toistensa kanssa sekä niiden laatua ja nuorten tyytyväisyyttä suhteisiinsa.

Toisena osana ovat molemminpuolinen *luottamus ja vastavuoroisuus* nuorten ja heidän sosiaalisen verkostonsa jäsenten kesken sekä muiden toimijoiden välillä. Nämä kuvastavat nuoren tunnetta verkoston jäseniltä saadusta tuesta ja hyväksynnästä. Tällaiset suhteet mahdollistavat sen, että nuori hyötyy suhteistaan ja voi käyttää niitä voimavarana. Kolmantena ulottuvuutena ovat nuoren *kuulumisen tunne sekä kiinnittyminen* välittömään sosiaaliseen ympäristöön ja kaveriverkostoon sekä myös kouluun ja muuhun laajempaan yhteisöön. Näihin paikkoihin sisältyy symbolinen kuulumisen tunne, mikä kuvastaa sitä, missä määrin nuori kokee olevansa yhteisönsä jäsen. Tämä tarkoittaa tunnetta siitä, että on osa kaveriryhmää ja kokee kuuluvansa ympäristöön ja että voi vaikuttaa sen toimintaan.

Kuvio 2. Nuorten sosiaalinen pääoma ja sen tuotokset Nicole J. Schaefer-McDanielia (2004, 165) mukaillen.

Sosiaalisen pääoman tuotoksia ovat yksilöllisellä tasolla Schaefer-McDanielin (mt., 164–166) mukaan akateemisen menestymisen paraneminen, sosiaalisen verkoston toiminnan vahvistuminen, sosiaalisen tuen sekä voimavarojen lisääntyminen. Sosiaalisella pääomalla on myönteisiä vaikutuksia myös nuorten hyvinvointiin elämänlaadun paranemisen ja

stressin vähenemisen muodossa. Yhteisötasolla on havaittavissa osallistumisen lisääntymistä sosiaalisissa ja formaalisissa ryhmissä, mikä parantaa nuorten ryhmässä toimimisen taitoja. Tämä puolestaan lisää nuoren itsetuntoa ja opettaa ottamaan huomioon toisia ryhmän jäseniä. Mallissa kiinnitetään huomiota osallistumisen luonteeseen, sillä sosiaalisen pääoman kannalta nuoren vapaaehtoinen osallistuminen esimerkiksi harrastusryhmiin on olennaista. Schaefer-McDaniel yhdistää teoriassaan individuaalisen ja kollektiivisen pääoman toisiinsa, sillä hänen mukaansa myönteinen sosiaalinen pääoma ei ainoastaan tuota suotuisia seuraamuksia yksilölle paremman hyvinvoinnin muodossa, vaan se vaikuttaa myönteisesti lisäämällä nuoren osallistumista erilaiseen toimintaan. Hänen mukaansa nuoret käyttävät myös fyysistä tilaa jokapäiväisessä ympäristössään valiten sellaisia tiloja, jotka mahdollistavat sosiaalisen vuorovaikutuksen lisääntymisen.

4 Tutkimuksen suorittaminen

4.1 Tutkimustehtävät ja tutkimusasetelma

Tutkimukseni liittyy Nuorten hyvinvoinnin Ankkurit Lapissa-hankkeen yhteydessä vuonna 2009 tehtyyn hyvinvointiselvitykseen, jonka toteuttamisesta on vastannut Lapin Yliopiston sosiaalityön laitos yhteistyössä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseen, Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan sekä Kolarin, Kemijärven, Ranuan ja Inarin kuntien kanssa. Tutkimuksessa on kartoitettu peruskoulun jälkeisessä siirtymävaiheessa elävien nuorten sosiaalisia olosuhteita, yhteiskunnallis-kulttuurisia kiinnikkeitä sekä pohjoisen elinympäristön vaikutuksia nuorten hyvinvointiin. (Sutinen 2010, 7-8.) Selvitykseen liittyen hankekunnissa järjestetty erilaista taidetoimintaa, joiden vaikutuksia nuorten hyvinvointiin on tutkittu useissa opinnäytetöissä.

Omassa tutkimuksessani selvitän sosiaalisen pääoman muotoutumista nuorten ystävyys- ja kaverisuhteissa sekä sen yhteyksiä sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Ystävyyssuhteiden vaikutusta nuorten hyvinvointiin on tutkittu runsaasti eri tieteenaloilla, sosiaalityössä tarkastelunäkökulma on usein liittynyt kavereiden kielteiseen vaikutukseen. Aihetta on tärkeää selvittää, koska suhteet samanikäisiin ovat tärkeitä nuorten kokonaisvaltaiselle kehitykselle vaikuttaen pitkälle heidän tulevaisuuteensa. Etsin vastausta seuraaviin tutkimusongelmiin:

Millä tavoin nuorten kaverisuhteiden rakenteelliset ja toiminnalliset ominaisuudet vaikuttavat sosiaalisen pääoman muotoutumiseen?

Millä tavoin kaverisuhteissa ilmenevä sosiaalinen pääoma tai sen vaje vaikuttaa nuorten sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin?

Ensimmäisen kysymyksen avulla selvitän nuorten sosiaalisen pääoman muotoutumista kaverisuhteissa Nicole J. Schaefer-McDanielin (2004) mallin mukaan. Kuvaan aluksi nuorten sosiaalisen verkoston rakenteellisia ominaisuuksina läheisten ystävien ja kavereiden määrää, sekä suhteiden laatua. Tämän jälkeen tarkastelen nuorten toiminnallisuutta ryhmittelemällä vastaajat kavereiden kanssa oleilun ja erilaiseen harrastustoimintaan osallistumisen perusteella erilaisiin ryhmiin. Selvitän myös kaveriverkostossa muodostuvaa luottamusta ja vastavuoroisuutta kavereiden tuen ja hyväksynnän näkökulmasta sekä sosi-

aalisten taitojen yhteyttä kavereiden saantiin ja sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Hyvät vuorovaikutustaidot mahdollistavat suhteiden luomisen toisiin nuoriin. Käsitykseni mukaan toiminnallisuus auttaa nuoria muodostamaan sosiaalisia suhteita antaen heille resursseja myöhempää elämää varten. Kavereiden antama tuki ja hyväksyntä on tärkeä kaverisuhteiden läheisyyttä kuvaava tekijä, mikä mahdollistaa luottamuksen ja osallisuuden syntymisen. Kavereiden tärkeys ilmentää nuoren kuulumisen tunnetta.

Toisena tutkimustehtävänä on selvittää kaverisuhteiden kautta muotoutuvan positiivisen ja negatiivisen pääoman yhteyttä nuorten sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. *Sosiaalinen hyvinvointi* muotoutuu erilaisten ryhmäjäsenyyksien kautta, jotka tuottavat sosiaalista tukea ja yhteenkuuluvaisuutta. Kaverit ovat tärkeä nuorten sosialisoinnin kannalta, koska heidän avullaan nuori opettelee kanssakäymisen kuvioita ja sisäistää yhteiskunnan normeja. Kaveriporukkaan kuuluminen asettaa paineita käyttäytymisen yhdenmukaistumiseen ryhmän vaatimusten mukaisesti, mikä voi näkyä myös epäsuotuisana käyttäytymisenä ja negatiivisena pääomana. Pahimmillaan nuori voi jäädä kaveriryhmän ulkopuolelle ja kokea yksinäisyyttä, mitä voidaan osaltaan pitää hyvinvoinnin vajeena. Vaikeudet sosiaalisessa kanssakäymisessä, kuten väkivalta ja kiusaaminen saavat aikaan turvattomuutta aiheuttaen sosiaalisen pääoman vajetta.

Psykososiaalinen hyvinvointi muotoutuu vuorovaikutuksessa lähiympäristöön sisältäen nuoren persoonallisuuden sekä tunne- elämän kokemukset. Sisäinen hyvinvointi näkyy tyytyväisyytenä omaan itseen sekä tulevaisuuteen. Vuorovaikutussuhteet ja niissä ilmenevä sosiaalinen pääoma vaikuttavat nuoren käsitykseen itsestään. Nuoruudessa erilaiset tunnetilat vaihtelevat lähes päivittäin erilaisista tilannetekijöistä riippuen ja ne voivat olla yhteydessä kaverisuhteiden sisältöön. Psykososiaalinen hyvinvointi näkyy nuoren koeman onnellisuutena ja kaverisuhteiden kautta saatavana hyväksyntänä sekä tukena (Saari 2009, 57, 96). Selvitän, miten kaverisuhteiden moninaiset ilmenemismuodot vaikuttavat nuorten psykososiaaliseen hyvinvointiin. Kuvaan seuraavaksi valitsemiani muuttujia, joiden avulla etsin vastausta tutkimuskysymyksiini.

Tarkastelen sosiaalisen verkoston ominaisuuksia kysymysten (*ks. kyselylomake, liite 1*) ”Kuinka monta sellaista ystävää sinulla on, joilta saat tukea vaikeissa tilanteissa?”, ”Kuinka monta kaveria sinulla on yhteensä, jos kaikki kaverit lasketaan mukaan mahdollisten läheisten ystävien lisäksi?” sekä ”Kuinka usein ja missä olet yhteydessä kavereihisi

ja tapaat heitä?”(kysymykset 27, 28, 30 a, b, c). Verkoston tiivyyttä selvitän kysymyksillä ”Minulla on riittävästi kavereita” sekä ” Tapaan kavereitani riittävän usein” (31 a, d). Kaverisuhteissa syntyvää luottamusta kuvaan kysymyksillä (31 c) ”Kaverit tukevat minua tarvittaessa” ja osallisuutta kysymysten (31b, e) ”Kaverit hyväksyvät minut sellaisena kuin olen” ja ”Kaverit ovat minulle tärkeitä”. Kaverisuhteiden laatua selvitän kysymyksestä 31a-d muodostetun summamuuttujan avulla. Sosiaalisia taitoja tarkastelen erilaisten sosiaalisten tilanteiden kokemista, kuten esiintymistä, tutustumista ennestään vieraisiin ja vastakkaiseen sukupuoleen kuvaavilla kysymyksillä (kysymykset 33 a-c). Sosiaalista osallistumista lähestyn ryhmittelemällä vastaajat sosiaalisen pääoman ryhmiin vapaa-ajan toimintaan, yhteisöjen, järjestöjen ja palveluiden toimintaan sekä seurustelemisen perusteella (kysymykset 16, 32, 54).

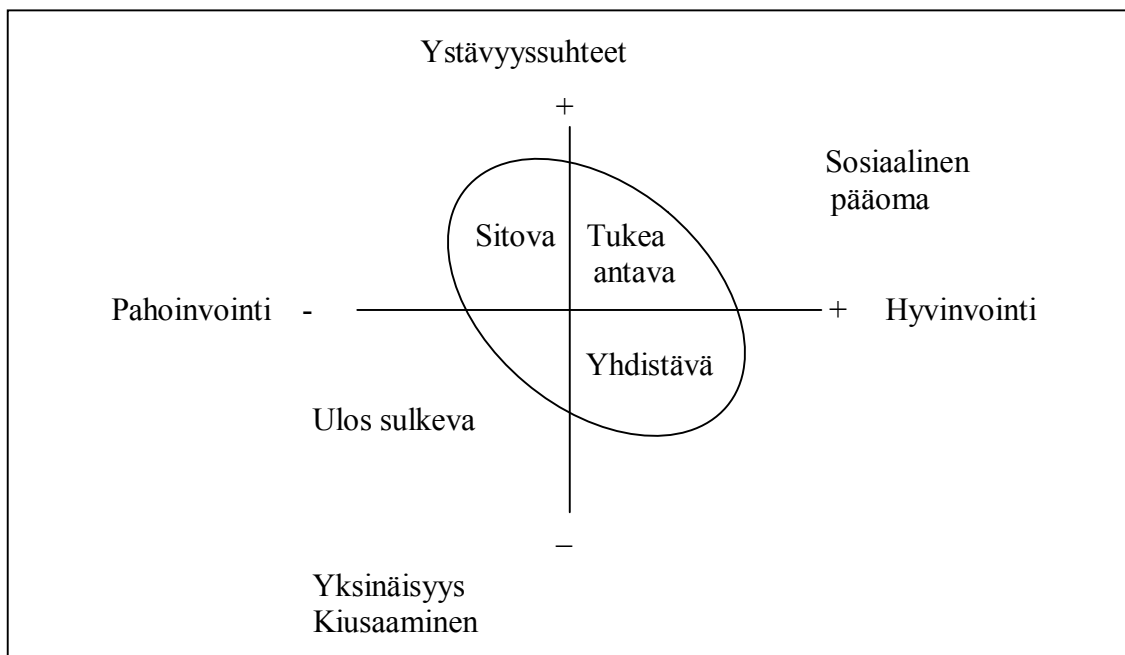
Sosiaalinen hyvinvointi koostuu tupakointia (41), alkoholin ja huumeiden käyttöä (42, 43), kavereiden vaikutusta alkoholin käyttöön (56 c), luvattomaan toimintaan osallistumista (34) sekä yksinäisyyttä (47 f) kuvaavista muuttujista. Tarkastelen myös nuorten turvallisuutta ja turvattomuutta kiusaamisen (40 a, b), henkisen ja fyysisen väkivallan, seksuaalisen häirinnän ja syrjäytettynä sekä ulkopuolisena olemisen (36–39 a, c, d) kautta. Psykososiaalista hyvinvointia koskevat muuttujat valitsin nuorten minäkuva (49), oireilua (44), tunteita (47), tulevaisuutta koskeva huolta (57) sekä onnellisuutta (48) kuvaavista kysymyksistä. Muodostin minäkäsitystä koskevan muuttujan kysymyksistä ”Mitkä seuraavista ominaisuuksista kuvaavat sinua” (49), ”Olen tyytyväinen ulkonäkööni” (48a), sekä ”Arvioi asteikolla 1-10, kuinka huolissasi olet tulevaisuudestasi” (57). Käytän edellä mainitsemieni muuttujien lisäksi lomakekyselyn avovastauksia kuvaamaan kaverisuhteita eri aihealueiden sisällä. Taustamuuttujina käytän muun muassa sukupuolta, asuinpaikan syrjäisyyttä sekä perheeltä saatavaa tukea.

Sosiaalisen pääoman teoreettinen malli

Sosiaalinen pääoma viittaa sosiaalisen verkoston suhteisiin, joiden kautta nuori saa positiivisia voimavaroja ja resursseja tulevaisuuttaan varten, jolloin niillä on hyvinvointia edesauttava vaikutus. Negatiivisiin suhteisiin sisältyy erilaista kaltoin kohtelua, kuten kiusaamista ja torjuntaa, jolloin nuori ei pääse osalliseksi myönteisistä vuorovaikutussuh-

teista. Pääoman puute sosiaalisissa suhteissa myötävaikuttaa nuoren pahoinvoinnin tunteisiin ja kokemuksiin.

Sosiaaliseen pääomaan kuuluu useita eri ulottuvuuksia, joista rakenteellinen kuvaa erilaisia sosiaalisia verkostoja sekä niiden ominaisuuksia. Kognitiivinen sosiaalinen pääoma sisältää ihmissuhteissa syntyvät arvot, normit, luottamuksen sekä vastavuoroisuuden tunteet. Kaveriverkoston sosiaalinen pääoma ilmenee eri tavoin riippuen suhteiden intensiteetistä ja laadusta. Kaveriporukan kiinteät suhteet ja lojaalisuus mahdollistavat *sitovan* sosiaalisen pääoman muotoutumisen antaen nuorelle myönteisiä voimavaroja ja yhteenkuuluvuutta. Äärimmillään liian tiiviit suhteet voivat pakottaa nuoren epäsosiaaliseen käyttäytymiseen tai estää ryhmästä pois pääsyn, jolloin kyseessä on negatiivinen pääoma. *Tukea antavat* ystävyysuhteet sisältävät hyväksyntää ja positiivista vuorovaikutusta, jolloin nuori saa niiden kautta hyvinvointia edistäviä resursseja. *Yhdistävä* sosiaalinen pääoma liittää yhteen löyhempiä sosiaalisia verkostoja, jolloin erilaisten harrastusryhmien kautta muodostuu sosiaalisia suhteita, jotka mahdollistavat uusien ystävyysuhteiden luomisen. *Ulos sulkeva* sosiaalinen pääoma tarkoittaa ryhmän ja kaverisuhteiden ulkopuolelle jäämistä, kiusaamisen tai erilaisen väkivallan vuoksi, mikä usein tarkoittaa nuoren pahoinvoinnin ja erilaisen oireilun lisääntymistä.

Kuvio 3. Sosiaalista pääomaa, hyvinvointia ja kaverisuhteita kuvaava teoreettinen malli.

Ystävyysuhteet ovat tärkeitä nuorten sosiaalisen kehityksen ja yhteiskuntaan integroitumisen kannalta. Hyvien ystävyysuhteiden avulla nuoren minäkäsitys ja identiteetti vah-

vistuvat. Tukea antavien suhteiden kautta nuori saa sosiaalista pääomaa ja voimavaroja, joilla on hyvinvointia vahvistavia vaikutuksia. Näistä suhteista ulkopuolelle jääminen tai negatiiviset kokemukset kuten kiusaamisen kokeminen, saavat aikaan sosiaalisen pääoman vajetta, minkä seurauksena nuoren psyykkinen oireilu voi lisääntyä. Kaveriporukassa suhteet voivat muotoutua myös liian sitoviksi, jolloin nuori voi joutua harhateille toimiessaan ryhmän sääntöjen mukaan.

4.2 Aineiston hankinta

Tutkimuksen kvantitatiivisena aineistona on Riikka Sutisen (2010, 4, 10–11) Nuorten hyvinvoinnin ankkurit Lapissa (ESR) – hankkeessa kevään 2009 aikana peruskoulun yhdeksäsluokkalaisille suorittama lomakekysely, jossa selvitettiin Lapin nuorten sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin tilaa ja todellisuutta. Tutkimuksen tiedonkeruu aloitettiin kyselylomakkeen laadinnalla, mihin tutkijan lisäksi ovat osallistuneet hankekuntien nuoret. Lomake sisältää avoimia, sekamuotoisia sekä monivalintakysymyksiä, joiden lisäksi asenneväittämiä on tutkittu käyttäen Likertin ja Osgoodin asteikkoja. Lomakkeen sopivuutta testattiin tammikuussa 2009 kuudella ikäryhmään kuuluvalla nuorella, ja heidän toiveensa otettiin huomioon lomakkeen muotoilussa.

Tutkimuksen vastaajajoukko valittiin klusteriotannalla seutukuntajaon mukaisesti siten, että mukaan saatiin edustava otos kyseiseen ikäryhmään kuuluvista (Sutinen 2010, 10; Heikkilä 2008, 39–40). Pyrkimyksenä oli tavoittaa sekä maaseutu- että kaupunkiympäristössä eläviä nuoria. Tämä jako ei kuitenkaan toteutunut kaupunkikoulujen kyselyyn osallistumisen jäätyä maaseutukouluja hieman pienemmäksi muutamien koulujen rehtoreiden kieltäytyttyä antamasta tunteja tutkimuksen toteuttamiseen. Aineisto on kuitenkin edustava ja antaa yleistettävän kuvan ikäluokasta, sillä vastaajia on neljännes Lapin yhdeksäsluokkalaisista. Kyselyyn osallistui yhteensä 24 koulua 15 Lapin kunnasta (*liite 2.1*), ja lomakekyselyyn vastaajia oli kokonaisuudessaan 562 oppilasta (*Ks. taulukko 1*). (Sutinen 2010, 10–11.) Tutkimus suoritettiin tutkijan ja tutkimusapulaisen läsnä ollessa, mikä mahdollisti tarkentavien kysymysten esittämisen joko lomakkeeseen tai aiheeseen liittyvissä epäselvyyksissä. Tutkijan läsnäolo motivoi asialliseen vastaamiseen, minkä vuoksi lomakevastausten hylkäysprosentti jäi pieneksi (0,5 %). (Sutinen 2010, 16.)

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneet seutukunnittain.

Lapin seutukunnat	Kaikki 9.luokkalaiset v. 2009 lkm	Vastaajat N	Vastaajat %
Itä-Lappi	236	102	43
Kemi-Tornio	779	121	16
Pohjois-Lappi	218	106	49
Rovaniemen seutu	856	123	15
Tornionlaakso	96	22	23
Tunturi-Lappi	190	88	46
Yhteensä	2375	562	24

Aineiston luotettavuus on varsin hyvä, vaikkakin sen vinoudesta johtuva maaseutupainotteisuus voi näkyä vastausvaihtoehdoissa. Osallistujien sukupuolijakauma on tasainen, tyttöjä on hieman vähemmän (N= 275) kuin poikia (N= 284). Aineisto on luonteeltaan kvantitatiivinen, mutta se sisältää myös kvalitatiivisia aineksia. Pääosa vastaajista asuu perinteisessä ydinperheessä ja lähes viidesosa yksinhuoltajaperheessä (*liite 3.1*).

4.3 Aineiston muokkaaminen ja uusien muuttujien muodostaminen

Aineiston tilastollisessa analysoinnissa olen käyttänyt PASW 18- ohjelmaa. Kyseessä on valmiiksi kerätty aineisto, jonka vastaukset oli tallennettu havaintomatriisiin aloittaessani tutkimustyön. Tarkastelin aluksi aineistoa frekvenssijakaumien, ristiintaulukoiden sekä tunnuslukujen avulla. Saatuani aineistosta yleiskuvan, luokittelin joitakin muuttujia uudelleen niiden analysoinnin helpottamiseksi. (Räsänen 2005, 90; Holme & Solvang 1991, 173–176; Jokivuori & Hietala 2007, 9.) Kuvaan aluksi aineiston muokkaamista ja uusien muuttujien muodostamista.

Oleellimmat aineiston muokkaamista ja järjestelyä koskevat toimenpiteet helpottavat aineiston käsittelyä ja analyysiä. Ensimmäiseksi muodostin uuden muuttujan perherakenteesta, jolloin uusi muuttuja käsittää ydinperheen, yksinhuoltaja-, uusperheen ja muun muodon. Tämän jälkeen käänsin suhdeasteikollisen tulevaisuutta koskevan huolen mittarin päinvastaiseksi (1 =suuri huoli ja 10= pieni huoli). Seuraavaksi muokkasin tämän ja kavereiden määrää kuvaavan muuttujan järjestysasteikolliseksi. Aineisto sisältää useita

nominaaliasteikollisia muuttujia, kuten yhteisöihin ja harrastusryhmiin kuuluminen (kys. 32), erityyppisen väkivallan kokeminen (36–39), sekä luvattomin aktiviteetteihin osallistuminen (34). Muodostin näistä muuttujista lukumäärämuuttujia, jonka jälkeen luokittelin ne uudelleen järjestysasteikollisiksi.

Seuraavassa kuvaan tarkemmin ystävien kanssa oleilua ja järjestötoimintaan osallistumista koskevien muuttujien yhdistämistä yhdeksi muuttujaksi. Tein aluksi yhteisöihin osallistumista koskevasta muuttujasta kaksiluokkaisen muuttujan, jossa 1= 0-2 yhteisöä ja 2 = kolme tai useampi yhteisö. Seuraavaksi luokittelin kaksiluokkaiseksi ystävien kanssa oleilua kuvaavan kysymyksen, jonka alkuperäiset vastausvaihtoehdot olivat 1= ”En harrasta, eikä kiinnosta”, 2= ”En harrasta, haluaisin harrastaa”, 3= ”Harrastan silloin tällöin” ja 4= ”Harrastan usein” yhdistämällä kolme ensimmäistä luokkaa yhdeksi, jolloin uusiksi vastausvaihtoehdoiksi muodostuivat 1= ”Harrastan silloin tällöin” ja 2= ”Harrastan usein”. Tämän jälkeen ristiintaulukoin oheiset muuttujat, jonka perusteella muodostin muuttujan, jossa ensimmäiseen sisältyy harvan yhteisön toimintaan osallistumista, (korkeintaan kahteen) ja harvoin ystävien kanssa oleilua, toiseen useiden yhteisöjen toimintaan osallistumista ja harvoin ystävien kanssa oleilua, kolmanteen harvan yhteisön toimintaan osallistumista ja usein ystävien kanssa oleilua ja neljänteen useiden yhteisöjen toimintaan osallistumista sekä usein ystävien kanssa oleilua. Tällä tavoin muodostetun muuttujan tilastolliset ominaisuudet mahdollistivat paremmin sen käyttämisen jatkoanalyysissä.

Summamuuttujan muodostaminen edellyttää muuttujien yhteismitallisuutta, mikä tarkoittaa muuttujien vastausvaihtoehtojen muuttamista ja kääntämistä siten, että ne mittaavat samaa asiaa. Muuttujien keskinäistä korrelaatiota mittasin asennemuuttujien osalta Spearmanin korrelaatiokertoimella. Ennen muuttujien muodostamista tarkastelin myös niiden keskiarvoja, joka antaa kuvan muuttujien erottelukyvystä. Mikäli keskiarvo on korkea, se kuvaa vastaajien olevan liian samaa mieltä kyseisestä asiasta, jolloin muuttuja alentaa uuden muuttujan reliabiliteettia. Kavereiden tärkeyttä kuvaavan muuttujan keskiarvon oltua korkea päädyin jättämään sen pois summamuuttujasta.

Muodostin summamuuttujat kaverisuhteiden laatua (31 a-c), sosiaalisia taitoja (33 a-c) sekä onnellisuutta (48) kuvaavista muuttujista, ja kirjasin ”en osaa sanoa” vaihtoehdon puuttuvaksi tiedoksi. Monimuuttujamenetelmiä käytettäessä puuttuvan tiedon käsittely on tärkeää, koska yksikin puuttuva tieto tarkoittaa, että vastaaja jätetään pois analyyseistä

kokonaan (Metsämuuronen 2005, 584–585). Korrelaatiokertoimen laskennassa käytetään puuttuvien tietojen parittaista poistamista, jolloin muuttujat tarkastetaan pareittain ja havainnot poistetaan vain muuttujilta, joista jommalta kummalta puuttuu tieto (Alkula ym. 1994, 236). Puuttuvan tiedon käsittely on Alkulan ym. (1994, 155–156) mukaan eräänlaista muuttujamuunnosten tekoa. Puuttuvan tiedon kirjasin nollassi, koska tuolloin summamuuttujan arvo lasketaan myös niille, jotka eivät ole vastanneet kaikkiin summattaviin väittämiin (Mattila 2003). Tein summamuuttujan kyseisistä muuttujista jakamalla summan muuttujien määrällä, jolloin muodostu keskiarvotyyppinen muuttuja. Mittasin muuttujien luotettavuutta Cronbachin alfa kertoimella, jotka olivat kyseisten muuttujien osalta seuraavat: Kaverisuhteiden laatu 0,782, sosiaaliset taidot 0,737, onnellisuus 0,826.

Faktorianalyysin perusteella muodostin summamuuttujia oireilua ja voimakkaita tunteita kuvaavista muuttujista. Analyysin mahdollistamiseksi luokittelin uudelleen kysymyksen (44): ”Onko sinulla ilmennyt yläkouluajana seuraavia oireita (10 vaihtoehtoa) ja kuinka usein niitä on esiintynyt? Päänsärkyä, hermostuneisuutta/ jännittyneisyyttä, ahdistuneisuutta/ masentuneisuutta, uni/ nukahtamishäiriöitä, väsymystä koulupäivän aikana, keskittymisvaikeuksia, aggressiivisuutta/itsehillinnän pettämistä, syömishäiriöitä, itsetuhoisia ajatuksia sekä tekoja (esim. viiltely)”. Vastausvaihtoehdot ovat: ”ei lainkaan, satunnaisesti, viikoittain, päivittäin tai lähes päivittäin”. Luokittelin vastausvaihtoehdot uudelleen yhdistämällä kaksi viimeistä yhdeksi vastausvaihtoehdoksi ”Olen kokenut usein”. Tämä mahdollisti faktorianalyysin voimakkaiden tunteiden esiintymistä koskevan kysymyksen (47) kanssa: ”Oletko kokenut viimeisen puolen vuoden aikana seuraavia tunteita niin voimakkaasti, että ne ovat jääneet vaivaamaan mieltäsi? Tuskaisuutta, pelkoa, vihaa, ahdistusta, syyllisyyttä ja yksinäisyyttä”. Vastausvaihtoehdot ovat 1= ”En ole kokenut”, 2= ”Olen kokenut muutaman kerran”, 3= ”Olen kokenut usein”. Kuvailevan vaiheen jälkeen perehdyin aineistoon käyttämällä monimuuttujamenetelmiä, jotka mahdollistavat useiden muuttujien tarkastelu samanaikaisesti.

4.4 Analyysimenetelmät

Aineiston analysoinnin perusmenetelmänä olen käyttänyt ristiintaulukointia, jonka avulla tutkitaan muuttujien jakaumaa ja niiden välisiä riippuvuuksia. Muuttujien jakauma esitetään taulukoissa prosentteina ja tarkastellaan, onko selitettävän muuttujan jakaumissa eroa selittävän muuttujan luokissa. (Alkula ym. 1994, 175, 180.) Tulosten esittämisessä käytän

pylväskuvioita, joiden avulla tulokset ovat mahdollisimman selvästi havainnoitavissa olevassa muodossa. Muuttumien jakauman sijainnin ja hajonnan kuvaamisessa käytän boxplot-kuvioita.

Monimuuttujamenetelmistä käytän aineiston analysoinnissa faktori-, ryhmittely- sekä varianssianalyysiä. Faktorianalyysi yhdistää samaa asiaa kuvaavia muuttujia yhteen, jolloin muodostuu pienempi määrä uusia muuttujia, jotka ovat helpommin käsiteltävissä. Eksploratiivisen faktorianalyysissä lähdetään oletuksesta, että keskenään korreloivien muuttujien taustalla on jokin yhdistävä teoria. Analyysin perusteella muodostuneet faktorit ovat alkuperäisten muuttujien lineaarisia yhdistelmiä, joiden avulla pyritään selittämään mahdollisimman paljon alkuperäisten muuttujien välisestä vaihtelusta. Analyysiin soveltuvat vähintään hyvällä järjestysasteikolla mitatut muuttujat ja otoskoon on myös oltava riittävä. Faktorianalyysi pelkistää korrelaatioiden avulla muuttujan faktoreiden muodostamaan avaruuteen, jolloin ne saavat tietyn latauksen, jonka perusteella ne voivat latautua vahvasti monelle eri faktorille. Faktorianalyysiin valitaan ominaisarvonsa mukaan lähimpänä arvoa yksi olevia muuttujia. Niiden hyvyttä arvioidaan kommunaliteetin perusteella, jolloin faktorille vahvasti latautuvan muuttujan arvo lähenee arvoa yksi. Jotta muuttujia voitaisiin tulkita helpommin, niille valitaan ilmiön tarkasteluun sopiva rotaatio. Suorakulmaisessa rotaatiossa tutkittavien ilmiöiden ei ajatella korreloivan keskenään. Vinokulmainen Oblimin-rotaatio antaa mahdollisuuden faktoreiden keskinäiseen korrelaatioon, ja sitä käytetään esimerkiksi asennetta mittaavien muuttujien analysoinnissa. Olen käyttänyt Oblimin- rotaatiota summamuuttujien muodostamisessa. Puuttuva tieto on analyysissä korvattu nolllalla. Faktorianalyysin suorittamisen jälkeen tulkitaan, mitkä muuttujat ovat korreloineet kyseisen faktorin kanssa ja nimetään sisällöllisin perustein yleensä suurimpien latausten perusteella. (Heikkilä 2008, 248–249; Metsämuuronen 2005, 598, 600, 615–619.) Testasin muuttujien keskinäistä korrelaatiota ja soveltuvuutta faktorianalyysiin Kaiser-Meyer-Olkin testin avulla, jossa 0,6 tai sitä suurempi arvo ilmaisee korrelaatiomatriisin soveltuvan hyvin analyysiin.

Ryhmittelyanalyysin ideana on luokitella havainnot ennalta tuntemattomiin ryhmiin siten, että samaan ryhmän kuuluvat muistuttavat toisiaan mahdollisimman paljon ja ryhmien välillä on selvät erot. Analyysiin valitaan muuttujia, joiden keskihajonnat ovat yli yhden, minkä perusteella muodostuvat ryhmät ovat erottelukykyisimpiä. Faktorianalyysin piste-määriä voidaan myös käyttää ryhmittelyn pohjana. (Heikkilä 2008, 249.) Luokittelin vas-

taajat vapaa-ajan harrastuksiin, ystävien kanssa oleilun ja järjestötoimintaan osallistumisen (lukumäärämuuttuja), sekä seurustelun perusteella aluksi neljään ryhmään. Käytän tätä muuttujaa ensimmäisessä kappaleessa ja kuvaan sen avulla tarkemmin aineistoa ja sitä löytyviä sosiaalisen pääoman ilmentymiä. Seuraavaksi yhdistin kolme toisiaan muistuttavaa ryhmää yhdeksi, koska ne olivat ominaisuuksiltaan melko samantyyppisiä. Tätä muuttujaa käytän toisessa aineistoa ja tuloksia kuvaavassa kappaleessa. Muodostin ryhmittelyanalyysillä myös kolmannen nuorten minäkäsitystä kuvaavan muuttujan, johon sisältyivät positiiviset ja negatiiviset käsitykset itsestä (49), huoli tulevaisuudesta (57) sekä tyytyväisyys ulkonäköön (48a). Uusi muuttuja on viisi- luokkainen ryhmittelyanalyysin tulos.

Varianssianalyysi mahdollistaa ryhmien välisten keskiarvojen vertailun sekä tilastollisesti merkitsevien erojen havaitsemisen. Analyysissä tarkastellaan muuttujien arvojen vaihtelua variansseilla eli keskihajontojen neliöillä, jolloin voidaan kuvata ryhmien välistä sekä niiden sisäistä vaihtelua. Menetelmän vaatimuksena on, että muuttujien arvot ovat normaalisti jakautuneita ja että niiden keskihajonnat eli varianssit ovat yhtä suuria. Analyysin lähtöoletuksena eli nollahypoteesina on, että ryhmien keskiarvot ovat samansuuruiset. Mikäli ryhmien varianssit eroavat toisistaan, voidaan nollahypoteesi hylätä. (Heikkilä 2008, 224–225.) Kaksisuuntaisessa varianssianalyysissä on mukana kaksi luokittelevaa muuttujaa, jolloin selvitetään niiden vaikutusta yhteen selitettävään muuttuajaan. (Metsämuuronen 2005, 644, 646.) Varianssianalyysissä tarkastellaan kahdenlaisia riippumattomien muuttujien aiheuttamia vaikutuksia, joko yhden muuttujan päävaikutuksia tai kahden tai useamman muuttujan yhdysvaikutuksia. Silloin kun riippuvan muuttujan keskiarvot ovat erilaisia yhden tekijän tasolla, on kyseessä päävaikutus. Riippuvan muuttujan keskiarvojen ollessa erilaisia eri tekijöiden tasojen yhdistelmissä on kyseessä yhdysvaikutus. (Nummenmaa 2004, 202–203.) Olen käyttänyt luokittelevina muuttujina sukupuolta, kavereilta saatua tukea ja hyväksyntää. Selitettävänä muuttujana olen käyttänyt muun muassa kavereiden tukea, sosiaalisia taitoja ja tunnetiloja sekä oireilua kuvaavia muuttujia. Useiden käyttämieni muuttujien kodalla havaitsin kyseessä olevan yhden tekijän päävaikutuksen, jolloin ne kuvaavat sosiaalista pääomaa. Onnellisuuden kohdalla oli havaittavissa myös eri tekijöiden yhdysvaikutuksia.

Käyttämistäni menetelmistä ristiintaulukointi antoi selvän kuvan muuttujien jakaumista ja yhteyksistä toisiinsa, minkä takia hyödynsinkin sitä paljon muuttujien tarkastelussa sekä

pylväskuvioiden muodostamisessa. Monimuuttujamenetelmien käyttö oli haastavaa ja vaati niiden käyttöedellytysten tuntemista, ja niiden opettelu veikin runsaasti aikaa. Olen käyttänyt menetelmiä, jotka ovat parhaiten kuvanneet aineistoa ja auttaneet selvittämään haluamani asioita. Faktorianalyysi niputtaa yhteen suuren määrän tietoa, ja sen avulla olen muodostanut uusia muuttujia nuorten oireilusta. Tutkimuskysymysten muoto on asettanut vaatimuksia muuttujien muokkaamiselle, eikä faktorianalyysin käyttö ole soveltunut kuin osaan valitsemistani muuttujista. Ryhmittelyanalyysi vaati myös perehtymistä ennen sen käyttöä, mutta osoittautui tutkimukseni kannalta hyväksi menetelmäksi. Varianssianalyysi osoittautui haastavaksi menetelmäksi, mutta halusin käyttää sitä ryhmien välisten keskiarvojen erojen kuvaamisessa.

4.5 Tutkimuksen eettisyys

Eettisten näkökulmien huomioiminen on Anneli Pohjolan (2003a, 6-7) mukaan tärkeää tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Tutkija tekemät valinnat eivät ole neutraaleja, sillä ne ohjaavat tutkimuksen etenemistä ja sen luomaa todellisuuskuvaa. Sosiaalialan tutkimuksen aiheet ovat usein luonteeltaan sensitiivisiä, koska niissä käsitellään ihmisten vuorovaikutukseen ja arkielämään liittyviä henkilökohtaisia asioita. Eettiset näkökohdat ovat tärkeitä etenkin lapsia ja nuoria koskevassa tutkimuksessa, sillä he ovat erityinen ryhmä etenkin ikänsä puolesta. He eivät useinkaan pysty puolustamaan itseään, eivätkä vaikuttamaan tutkimusaiheisiin, minkä vuoksi he tarvitsevat erityistä suojelua tutkimusta tehtäessä. Alaikäisillä ei ole myöskään itsemääräämisoikeutta päättää kyselyihin tai haastatteluihin osallistumisesta, jolloin tutkimuslupa kysytään yleensä koulujen rehtoreilta tai vanhemmilta. (Kuula 2006, 147.) Kyseisessä tutkimuksessa lupa on kysytty opetuksesta vastaavilta henkilöiltä, ja tutkimustilanteessa nuoret ovat voineet itse päättää osallistuvatko kyselyyn.

Tutkimuksen sensitiivisen luonteen vuoksi on sen eri vaiheissa oltava erityisen tarkkana, jottei arkaluonteisia asioita paljasteta (Lee 1993, 4-5). Tutkimuksessa esitettyihin kysymyksiin sisältyy aiheita, jotka liittyvät kokemukseen omasta jaksamisesta ja selviytymisestä. Psykkistä oirehdintaa kuvaavat kysymykset ovat sensitiivisiä, koska ne voivat palauttaa mieleen jo käsiteltyjä tai torjuttuja asioita, ja näin lisätä nuorten pahoinvointia tutkimuksen jälkeen. Tutkimuksen avovastauksissa jotkut nuoret ottivat esiin juuri aikai-

sempien ikävien asioiden mieleen palaamisen tutkimuskysymyksiin vastattaessa. Tämän vuoksi on ollut tärkeää, että tutkija on voinut tarjota mahdollisuuden keskustella mieltä askarruttavista asioista heti tutkimustilanteen päätyttyä.

Kyseessä on kvantitatiivinen aineisto, joka on kerätty nimettömänä siten, ettei tutkittavista ole jäänyt tunnistetietoja. Myöskään tutkittavien henkilötietoja ei ole kerätty, ainoastaan tiedot sukupuolesta, vähemmistöön kuulumisesta sekä asuinpaikkakunnasta ovat olleet tutkijan käytettävissä. Avovastauksissa on kuitenkin mukana henkilötietoja, minkä vuoksi olen säilyttänyt aineistoa siten, etteivät ulkopuoliset ole päässeet siihen käsiksi. Aineistosta on ollut löydettävissä yksittäisiä henkilöitä koskevia arkaluonteisia tietoja esimerkiksi vastaajien terveydentilasta, minkä vuoksi aineiston huolellinen säilyttäminen on ollut tärkeää. (Kuula 2006, 90–91.) Tutkimusaineiston anonymisoimiseksi olen välttänyt paljastamasta tutkittavien taustatietoja. Aineiston analysoinnissa olen käyttänyt yksiköitä, joissa käsiteltävät ryhmät ovat olleet kyllin suuria, mikä on mahdollistanut yleistysten tekemisen ja myös lisännyt tutkimuksen luotettavuutta. (Kuula 2006, 210–211.)

Tutkimuseettiset säännöt ovat tutkijan ammattieettisiä ohjeita, jotka sisältävät työtä ohjaavia periaatteita ja ohjeita oikeanlaisesta toiminnasta. Ihmisarvoa sääntelevät normit sisältävät ohjeita tutkittavien kunnioittavasta kohtelusta sekä heidän suojaamisensa vahingon tuottamiselta. Tieteen eettisiin arvoihin kuuluvat riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen pyrkiminen sekä uuden tiedon tuottaminen. (Kuula 2006, 23–24.) Ihmistieteiden eettiset säännöt perustuvat lääketieteen parissa kehitettyihin normeihin, joita ovat hyödyn, vahingon välttämisen, autonomian kunnioittamisen ja oikeudenmukaisuuden periaatteet. Tiedon tuottamisessa noudatetaan lisäksi avoimuuden, rehellisyyden sekä luotettavuuden periaatteita laadukkaan tutkimuksen aikaan saamiseksi. (Mt., 25, 55, 59.) Olen pyrkinyt tutkimusta tehdessäni noudattamaan yleisiä tutkimuseettisiä periaatteita kuten totuudessa pysymistä ja luotettavuutta käyttämällä yleisesti hyväksyttäviä menetelmiä. Tutkimuskohteen kunnioittaminen ja vahingoilta suojaaminen on ensiarvoista etenkin lapsia ja nuoria koskevassa tutkimuksessa. Tämän vuoksi olen kiinnittänyt huomiota kirjoittamistyyliini pyrkien välttämään kielteisiä tai leimaavia kuvauksia nuorista. (Pohjola 2003b, 6162; Lee 1993, 90.) Olen myös pohtinut valintojeni eettisiä vaikutuksia valitessani käsitteitä, joilla kuvaan tutkimuskohdettani. Työtäni on ohjannut pyrkimys tarkkuuteen virheiden välttämiseksi ja väärin johtopäätösten tekemiseksi. Tämä on vaatinut erityistä huolellisuutta muuttujien valinnassa ja menetelmien käytössä.

5 Sosiaalinen pääoma kaverisuhteissa

5.1 Kavereiden määrä

Yksilöiden välinen sosiaalinen verkosto muodostuu perheen, suvun, ystävien ja kavereiden muodostamista yhteenliittymistä. Sosiaalisten verkostojen ominaisuuksia on tutkittu niiden koon, tiheyden ja niistä saatavien voimavarojen muodossa. (Nylund 2004, 184–186). Usein nuoria itseään pyydetään määrittelemään sosiaalisen verkostonsa ominaisuuksia, esimerkiksi kavereiden määrää ja tapaamistiheyttä. Ystävyys- ja kaverisuhteiden laadulla kuvataan suhteiden ominaisuuksia, kuten niistä saatavaa sosiaalista tukea kanssakäymisen sisältöä. Suhteen läheisyys muodostuu yhdessä vietetystä ajasta ja henkilökohtaisissa asioissa toisille uskoutumisesta. Hyvän kaverisuhteen ominaisuuksiin kuuluu myös tasapuolisuus ja vastavuoroisuus sekä ristiriitojen selvittäminen rakentavasti. (Hartup 1996, 2.) Kaverit ovat tärkeitä nuorten hyvinvoinnin ja sosiaalisen pääoman muotoutumisen kannalta. Janet Hollandin (2009, 342) mukaan ystävyysuhteet mahdollistavat pääsyn laajempiin sosiaalisiin verkostoihin etenkin siirtymävaiheessa koulusta toiseen, jolloin nuori voi tukeutua samanikäisiin ja saada heiltä tukea uuteen tilanteeseen sopeutumisessa.

Tässä tutkimuksessa pääosalla nuorista on enemmän kuin kaksi läheistä ystävää, kun taas joka kahdeksannella (13 %) on yksi, ja hieman harvemmallalla ei ole yhtään tukea antavaa ystävää (8 %). Sukupuolen mukaan tarkasteltuna pojat ovat tyttöjä useimmin ilman läheistä ystävää. Kyseessä voi olla se, etteivät pojat arvosta niin paljoa suhteista saatavaa tukea kuin tytöt, vaan heille kavereiden kanssa oleilu ja hyväksynnän saaminen on tärkeämpää kuin tytöille. Nuorten mielestä ystävien puute merkitsee syrjäytymistä ja ryhmäjäsenyydestä osattomaksi jäämistä (Törrönen & Vornanen 2002, 35). Mannerheimin lastensuojeluliiton koulukiusaamiskyselyn (Peura, Pelkonen & Kirves 2009, 15) mukaan noin joka kymmenes yläkouluikaisista pojista oli vailla läheistä ystävää, jonka kanssa voisi puhua vaikeista asioista. Saman kyselyn mukaan neljännes tämän ryhmän nuorista tuli kiusatuksi, eikä hyväkään nettiystävä suojannut sen kokemiselta. Nuorten vapaa-aikatutkimuksen (Myllyniemi 2009, 81,87–89) mukaan pääosalla (60 %) 15–19-vuoden ikäisistä nuorista on enemmän kuin kolme hyvää ystävää ja harvalla (1 %) on korkeintaan yksi ystävä, missä suhteessa tulokset eroavat tämän tutkimuksen tuloksista. Lomakekyselyn avovastauksissa nuoret kuvaavat ystävyysuhteitaan läheisiksi.

”Minulla on vain yksi ystävä, loput ovat kavereita. Me emme vain ole ystäviä, vaan itse asiassa me olemme sydämystäviä. Hän merkitsee minulle enemmän kuin mikään muu. Voin kertoa hänelle kaiken ja olla täysin oma itseni, enkä kaipaa mitään muuta. Mietin usein, miksi kaikki eivät voi olla kuin hän.” (L 434)

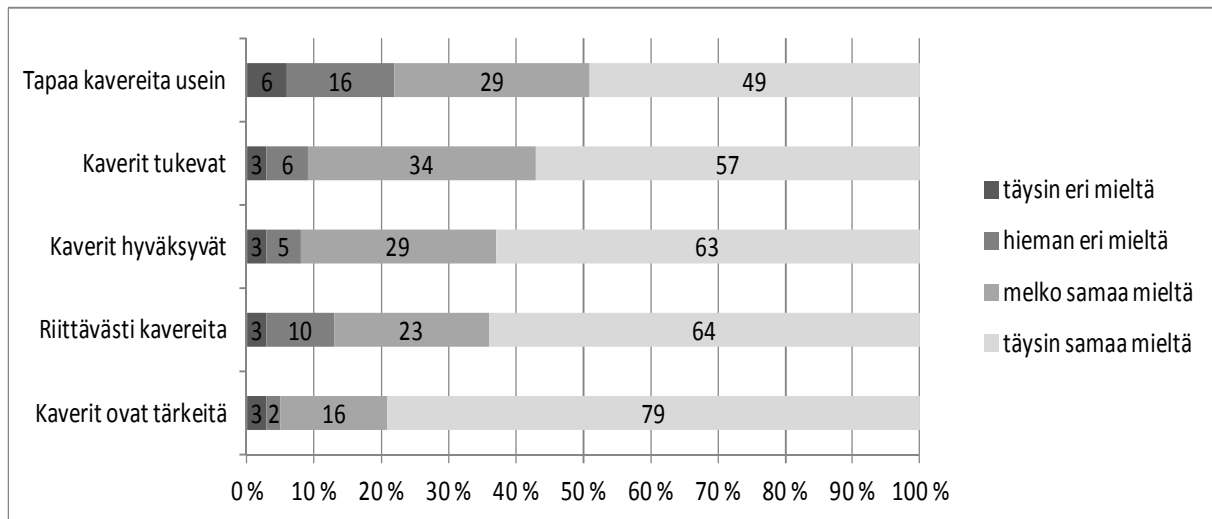
”Heille voin puhua aina, kun haluan ja ihan mistä asiasta vain. He kuuntelevat ja auttavat parhaansa mukaan. Itse myös kuuntelen ja autan heitä. Luottamuksellisesti juttelemme asioitamme.” (L 281)

Läheistä ystävyyssuhdetta luonnehtii läheisyys ja luottamus. Helena Helve (2008, 294) näkee luottamuksen syntyvän nuoruuden socialisaatiovaiheessa, jolloin luodaan vuorovaikutussuhteita ystäviin. Aina ei ystävien suuri määrä ole tärkeää, vaan yksikin ystävä voi olla riittävä ja merkityksellinen tuen antaja, jolle voi uskoutua ja kertoa asioistaan. Vastavuoroisen ystävän puute on Christina Salmivallin (2005, 50–51) mukaan riskitekijä tytöille, koska se lisää myöhempien vertaissuhdeongelmien esiintyvyyttä, kuten kiusatuksi ja torjutuksi tulemistä.

Kavereiden lukumäärässä on suuria vaihteluja, neljänneksellä vastaajista oli alle kymmenen kaveria, lähes puolella 11–30 ja muilla tätä enemmän. Tämä tarkoittaa, että nuoret nimeävät kavereikseen suuren määrän ikätovereita ja vertaisryhmää, esimerkiksi nettikaverit, joihin kaikkiin suhde ei välttämättä ole kovin läheinen. Joka kymmenes on jättänyt vastaamatta kavereiden määrää kuvaavaan kysymykseen. Pohtia voi, mistä tämä johtuu, ovatko he pitäneet kysymystä turhauttavana vai vaikeana vastata, mikäli heillä ei ole kavereita. Läheisten ystävien määrän mukaan tarkasteltuna korkeintaan yhden ystävän omaavien kaveriverkosto on pieni, kun taas useamman läheisen ystävän omaavien kaveriverkosto on laaja ja pääosalla (77 %) on enemmän kuin 11 kaveria. Kaverit ovat merkityksellisiä ja heidän kanssaan vietetään paljon aikaa myös lomakekyselyn avovastausten mukaan.

”Minulla on todella paljon kavereita ja vietän heidän kanssaan paljon aikaa.” (L 362)

Seuraava taulukko havainnollistaa nuorten kokemuksia kavereiden tärkeydestä, tapaamisten tiheydestä, riittävydestä sekä heiltä saatavasta tuesta ja hyväksynnästä.

Kuvio 4: Nuorten kokemukset kaverisuhteistaan (N=553–557).

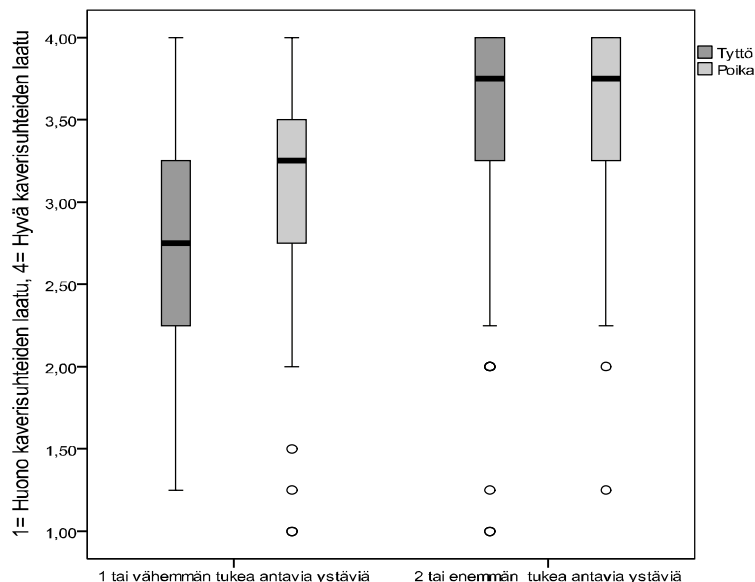
Pääosa nuorista on tyytyväinen kavereiden määrään, tapaamistiheyteen, pitää heitä tärkeinä ja kokee saavansa heiltä riittävästi tukea ja hyväksyntää. Suurin tyytymättömyyden aihe kiteytyy kavereiden tapaamistiheyteen. Vain pieni osa vastaajista ei pidä kavereita tärkeinä. Tähän voi syynä olla se, ettei kavereita ole, jolloin nuori hakeutuu ikäistään vanhempien seuraan tai ei vain pidä kavereita tärkeinä (Brown 2004, 369). Syynä voi olla myös nuoren kokema kaltoinkohtelu vertaistensa taholta, jonka seurauksena hän asettaa muunlaiset asiat kavereita tärkeämmäksi elämässään.

Tarkastelen seuraavassa ystävyysuhteen ominaisuuksia kuvaavien tekijöiden keskinäistä riippuvuutta korrelaatiokertoimen avulla. Spearmanin korrelaatiokertoimen mukainen tulos on tilastollisesti merkitsevä ($p=0,000$). Muuttujien reliabiliteettia kuvaavan Cronbachin alfa- kertoimen tulos 0,810 on varsin korkea osoittaen, että muuttujat on mahdollista yhdistää ja ne mittaavat samantyyppistä asiaa (Heikkilä 2008, 187). Riippuvuus on kohtalainen kaikkien muuttujien välillä. Kavereiden tuki ja hyväksyntä korreloivat vahvimmin keskenään (0,540). Toiseksi vahvin yhteys on kavereiden hyväksynnän ja riittävyyden välillä (0,529), seuraavaksi kavereiden tärkeyden ja tuen (0,509) sekä kavereiden tapaamistiheyden ja kavereiden riittävyyden (0,499) kesken.

Kaverisuhteissa saatu tuki ja hyväksyntä saavat aikaan luottamusta, mikä on sosiaalisen pääoman muotoutumisen kannalta tärkeä vuorovaikutuksen tasoa kuvaava seikka. Kavereiden hyväksyntä ja olemassaolo edesauttavat osallisuuden tunteen syntymistä sosiaalisessa verkostossa. Kavereiden tärkeys kuvaa suhteissa muodostuvaa kuulumisen tunnetta sisältäen samalla sosiaalista tukea ystävilä. Kokemukset kavereiden riittävyydestä ja ta-

paamistiheydestä ilmentävät sosiaalisen verkoston tiivyyttä. Ne, jotka kokevat suhteet hyviksi saavat myös kavereiltaan paljon tukea ja hyväksyntää, eli emotionaalisia resursseja sekä sosiaalista pääomaa tulevaisuuttaan varten.

Muodostin korrelaatiokertoimien pohjalta summamuuttujan muuttujista ”Minulla on riittävästi kavereita”, ”Kaverini hyväksyvät minut sellaisena kuin olen”, ”Kaverini tukevat minua tarvittaessa” sekä ”Tapaan kavereitani riittävän usein”, jonka nimesin kaverisuhteiden laaduksi. Jätin pois muuttujan ”Kaverit ovat minulle tärkeitä”, koska vastaajat olivat liialti samaa mieltä vastauksissaan. Läheisten tukea antavien ystävien määrällä on tulosten mukaan yhteys siihen, minkälaiseksi tytöt ja pojat kokevat kaverisuhteiden laadun (boxplot-kuvio¹).

Kuvio 5: Ystävyysuhteiden laatu läheisten ystävien määrän mukaan (N= 537, 1= 120, 2= 427, puuttuva tieto 25).

Nuoret, joilla on korkeintaan yksi tukea antava ystävä, pitävät ystävyysuhteiden laatua kohtalaisena. Kuvioista on havaittavissa, että pojat ovat jonkin verran tyytyväisempiä ystävyysuhteiden laatuun kuin tytöt. Vähintään kaksi tukea antavaa ystävää omaavat tytöt

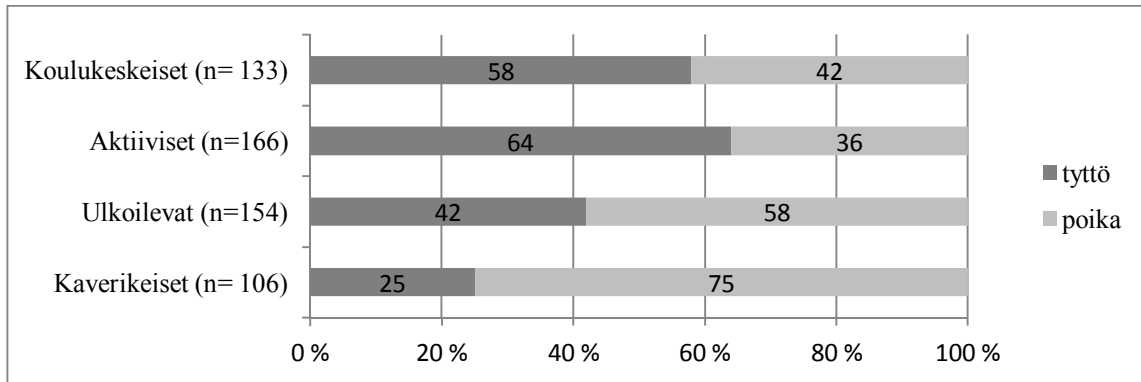
¹ Box-plot perustuu tunnuslukuihin, ja se jakaa tarkasteltavan ryhmän neljään yhtä suureen ryhmään. Kuvion keskellä olevaan laatikon sisältyy 50 prosenttia jakauman keskiosan tapauksista. Laatikon alaosa on alakvartiili, keskellä oleva tumma viiva mediaani ja yläosa yläkvartiili. Janojen päätepisteet kuvaavat esiintymien hajontaa ja sijaintia. Janojen päätepisteet kuvaavat minimin ja maksimin. Janojen ulkopuoliset pisteet tarkoittavat yksittäisiä poikkeavia havaintoja. (Heikkilä 2008, 175; Paaso 2004, 143.)

ja pojat pitävät ystävyysuhteitaan hyvinä. Tässä ryhmässä on havaittavissa yksittäisiä epätavallisen pieniä arvoja, jotka näkyvät kuviossa pisteinä janojen alla. Nuorten sosiaalisten suhteiden yhteyttä hyvinvoinnin kokemukseen tarkasteltaessa on havaittu, että ystävyysuhteiden laadulla on suurempi vaikutus siihen kuin niiden määrällä (Välimaa, 2000, 118). Sami Myllyniemen (2009, 119–123) mukaan taas ystävien määrällä ei ole yhteyttä nuorten kokemaan terveydentilaan eikä ihmissuhteiden laatuun, sen sijaan heikko terveydentila on yhteydessä kavereiden vähäiseen tapaamistiheyteen, ja lähes päivittäin kavereita tapaavat ovat tyytyväisimpiä ihmissuhteisiinsa.

5.2 Sosiaalisuus

Nuorten sosiaaliseen toimintaan osallistumisella on tärkeä merkitys ystävyysuhteiden, oman identiteetin ja sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta. Helena Helve (2002, 207–210) on tutkimuksissaan havainnut nuorten valitsevan harrastuksensa kiinnostustensa pohjalta, mutta arvostukset erilaisia asioita kohtaan vaihtelevat melko nopeaa tilanteesta riippuen. Myös sosiaalinen tausta vaikuttaa nuorten kiinnostuksiin ja osallistumiseen. Harrastustoiminnan kautta muotoutuva yhteisöllisyys ja sosiaaliset suhteet antavat nuorille resursseja ja luottamusta auttaen heitä juurtumaan oman yhteisön arvomaailmaan. Nuorten elämänpiiri muuttuu jatkuvasti ja Internetin kautta syntyvät virtuaaliset yhteisöt ovat nykyaikaa, jonka kautta nuorten yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma muotoutuvat. (Helve 2009, 267–268.) Tutkimuksessa kysyttiin, millaisten yhteisöjen toimintaan vastaajat osallistuvat. Noin kolmannes (n=158) nuorista osallistuu yhden yhteisön tai järjestön toimintaan. Hieman enemmän osallistuu kahden (n=163) ja reilu kolmannes (n=191) kolmen tai useamman yhteisön ja järjestön toimintaan. Joka kymmenes (9 %) vastaajista ei osallistunut yhteenkään näistä.

Ryhmittelin nuoret sosiaalisen pääoman tarkastelua varten ystävien kanssa oleilun, seurustelun, sosiaalisuuden eli vapaa-ajan toimintaan osallistumisen ja yhdistysten sekä harrastuskerhojen jäsenyyksien perusteella neljään ryhmään (*liite 3.2*). Nimesin ryhmät Koulukeskeiseksi, Aktiiviseksi, Ulkoileviksi ja Kaverikeskeiseksi niiden ominaisuuksien mukaan.

Kuvio 6: Ryhmittelyanalyysin perusteella muodostuneiden ryhmien sukupuolijakauma (%. N= 559, puuttuva tieto 3).

Kahteen ensimmäiseen ryhmään kuuluu enemmän tyttöjä ja kahteen viimeiseen enemmän poikia, mikä selittää hieman ryhmien kiinnostuksen kohteita (ks. liitteet 2.2- 2.4). *Koulukeskeiset* nuoret ($n= 133$) ovat kiinnostuneita pelaamisesta, lukemisesta, Internetistä ja urheilusta. He ovat keskimääräistä harvemmin tekemisissä ystäviensä kanssa ja ovat mukana enintään kahden yhteisön tai harrastuskerhon toiminnassa (Ks. liite 2.2). Koulukeskeisten kaveriverkosto on pieni ja hieman alle puolella heistä on korkeintaan yksi hyvä ystävä, ja he osallistuvat vähiten erilaiseen toimintaan. Muista ryhmistä Koulukeskeiset eroavat kavereiden harvoissa tapaamisissa niin kotona, kavereiden kotona kuin harrastuksissakin. He haluaisivat enemmän kavereita, joiden kanssa voisivat viettää vapaa-aikaansa. Noin joka seitsemäs heistä seurustelee ja heidän koulumenestyksensä on muita ryhmiä parempi. Tulos on yhteneväinen Tomi Kankaisen ja Martti Siisiäisen (2009, 274–275) tutkimustulosten kanssa, jossa kaikkein vähiten verkostoja ja jäsenyyksiä omaavat nuoret hankkivat resursseja tulevaisuuttaan varten muun muassa paremman koulumenestyksen muodossa.

Toisen ryhmän muodostavat *Aktiiviset* nuoret ($n= 166$) ovat usein tekemisissä ystäviensä kanssa ja heidän kaveriverkostonsa on laaja. He tapaavat kavereitaan useimmin kaverin kotona tai harrastuksissa. Aktiivisista suurin osa kokee, että heillä on riittävästi kavereita ja he ovat tyytyväisiä siihen, kuinka usein tapaavat heitä. Joka neljäs tähän ryhmään kuuluvista seurustelee. He ovat eniten kiinnostuneita musiikin kuuntelusta, urheilusta, television katselusta ja luovasta toiminnasta. Pääosa heistä osallistuu enemmän kuin kolmen erilaisen yhteisön toimintaan sekä harrastaa usein urheilua ja on kiinnostunut nuorisotoimen toiminnasta. Joka kahdeksannen keskiarvo on yli yhdeksän. Riikka Korkeamäen ja Noora Ellosen (2010, 24) tutkimuksessa urheilua harrastavat nuorilla oli paljon ystäviä ja he olivat myös aktiivisempia muussa toiminnassa kuin muut nuoret.

Urheilevat nuoret ovat usein suosittuja kaveriporukassa ja saavat sosiaalista tukea ystäviltaan. Usein harrastusten parissa kokoontuvien suhteet muodostuvat tiiviiksi ja vastavuoroisiksi.

Ulkoilevat nuoret (n=154) ovat usein tekemisissä ystävien kanssa ja tapaavat heitä kotona sekä kavereiden kotona. Myös heidän ystävä- ja kaveriverkostonsa on laaja. Noin joka kolmas heistä seurustelee ja kaverit ovat muutenkin heille tärkeitä. He ovat erittäin kiinnostuneita moottoriajoneuvoilla ajosta sekä myös urheilusta, luonnosta ja metsästyksestä. Kirjoittaminen, kerho- ja yhdistystoiminta eivät ole heidän intresseissään kuten ei myöskään koulussa pärjääminen. Noona Kiurun (2008, 44–45) mukaan pojat ovat useimmin jäsenenä vähemmän kiinteissä ryhmissä kuin tytöt, eikä heillä useinkaan ole niin läheisiä ystäviä kuin tytöillä. Vuoden 2009 vapaa-aikatutkimuksen (Myllyniemi 2009) mukaan nuorille yhdessä oleilu ilman organisoitua toimintaa on tärkeää yhteisöllisyyttä muodostava ajanviettotapa.

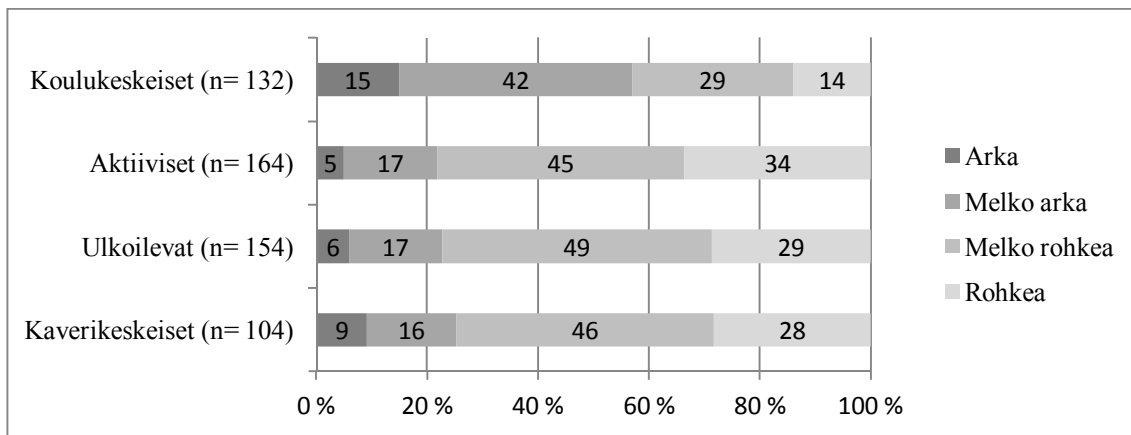
Kaverikeskeisillä nuorilla ($n = 106$) on paljon läheisiä ystäviä ja kavereita, joiden kanssa he oleilevat usein kotona ja harrastuksissa. Tähän ryhmään kuuluvat ovat tyytyväisimpiä kavereiden tapaamistiheyteen. He ovat harvoin mukana yhteisöjen toiminnassa ja ovat eniten kiinnostuneita pelaamisesta, moottoriajoneuvoista, ja liikunnasta. Koulu kiinnostaa vähiten tämän ryhmän nuoria. Ryhmään kuuluu enemmän poikia (27 tyttöä, 79 poikaa), mikä selittää heidän harrastamistaan. Riikka Korkeamäen ja Noora Ellosen (2010, 25) tutkimuksessa usein tai aina koulukavereiden kanssa viettävät nuoret eivät ottaneet osaa lainkaan harrastustoimintaan. Tämä voi tarkoittaa sitä, etteivät nämä nuoret kaipaa ohjattua toimintaa vaan heitä yhdistää tarve kokoontua yhteen samanikäisten kanssa joko tiiviissä, muutaman ystävän porukoissa tai löyhemmissä ryhmissä, joiden jäsenet eivät ole kovin läheisiä toisilleen.

Markku T Hyypä (2002, 48) on tutkimuksissaan havainnut luotettavien ystävien verkoston ja aktiivisen osallistumisen liittyvän myönteisesti koettuun hyvinvointiin ja terveydentilaan. Myös Tomi Kankaisen ja Martti Siisiäisen (2009, 274–275) mukaan useisiin erilaisiin verkostoihin ja harrastusporukoihin kuuluvat nuoret saavat eniten tulevaisuuteen kantavia resursseja osakseen, joita he voivat käyttää voimavarana elämässään. On tärkeää myös, millaisiin verkostoihin nuori kuuluu, eikä verkostojen määrään sinänsä, sillä tiiviin yhteisön vuorovaikutukseen sisältyy sosiaalista tukea enemmän kuin löyhien verkostojen

toimintaan. Näin ollen tiiviissä kahden hengen ystävyysuhteessakin voi syntyä resursseja, jotka kantavat antaen voimavaroja tulevaisuutta varten. Vastaavasti harrastusten kautta syntyvät suhteet eivät välttämättä muodostu yhtenäisyyttä luoviksi, mikäli niiden merkeissä ei olla kovin paljoa kanssakäymisessä. Seuraavaksi tarkastelen nuorten sosiaalisia taitoja ja niiden merkitystä ystävien saamiseen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen kaveriverkostossa.

Ihminen on perusolemukseltaan sosiaalinen pyrkien vastavuoroiseen kanssakäymiseen toisten kanssa. Sosiaaliset taidot vaikuttavat siihen, miten nuori uskaltaa lähestyä kavereitaan ja luomaan sosiaalisia suhteita heihin. Sosiaalinen konteksti vaikuttaa Vivien Burrin (2004, 35, 38) mukaan toimintaamme antaen sille ymmärrettävän selityksen. Inhimillistä toimintaa on helpompi ymmärtää, kun tiedetään sosiaalisen ympäristön vaikutus käyttäytymiseen. Sosiaalinen pätevyys tarkoittaa hyvien kaverisuhteiden ja ryhmäjäsenyyksien tuomaa kyvykkyyden ja pärjävyyden kokemusta vuorovaikutussuhteissa. Sosiaaliset taidot kuvastavat henkilön kykyä toimia tavoitteellisesti sosiaalisissa tilanteissa siten, että siitä on myönteisiä seuraamuksia hänelle, kuten kaveriporukkaan pääseminen. Se, miten nuori tulkitsee sosiaalisia tilanteita ja prosessoi sosiaalista informaatiota, vaikuttaa hänen reagointiinsa. Nuoren minäkuva ja odotukset suuntaavat myös sosiaalisen tiedon käsittelyä. Sosiaalisesti taitava käyttäytyminen ei aina johda toivottuihin päämääriin esimerkiksi kaveriporukan sääntöjen estäessä ryhmän jäseneksi pääsyn. (Poikkeus 1995, 126–127; Salmivalli 2005, 74.)

Lähestyn nuorten sosiaalisia taitoja kysymyksen: ”Millaiseksi koet seuraavanlaiset tilanteet: esiintyminen, kuten esitelmän pitäminen koulussa, tutustuminen ennestään vieraisiin ihmisiin ja tutustuminen vastakkaiseen sukupuoleen”. Analyysi perustuu vastausvaihtoehdoista muodostettuun summamuuttujaan. Kuvaan oheisessa kuviossa vastaajien kokemuksia pärjäämisestään sosiaalisissa tilanteissa siten kun se näyttäytyy tulosten mukaan.

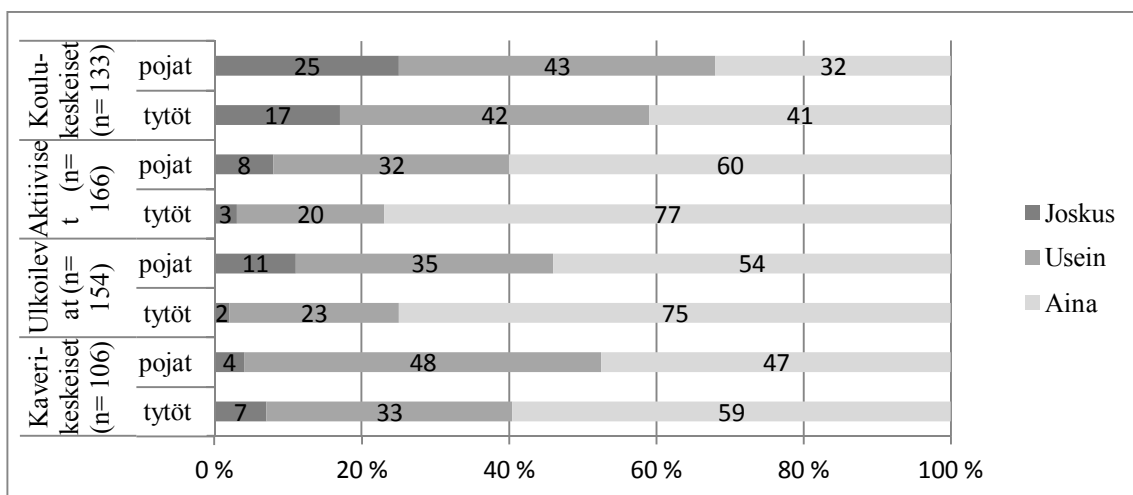
Kuvio 7: Sosiaaliset taidot sosiaalisen pääoman mukaisissa ryhmissä (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

Koulukeskeiset tytöt ja pojat kokevat esiintymisen ja tutustumisen ennestään vieraisiin tai vastakkaiseen sukupuoleen vaikeammaksi kuin muihin ryhmään kuuluvat. Yli puolet ensimmäiseen ryhmään kuuluvista luonnehtii itseään araksi tai melko araksi, mikä vaikeuttaa suhteen luomista ja pärjäämistä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Vain viidennes Aktiivisista, Ulkoilevista ja Kaverikeskeisistä nuorista on oman arvionsa mukaan estynyt sosiaalisissa tilanteissa ja he kykenevät ensimmäistä ryhmää helpommin luomaan suhteita kavereihin.

Niina Junttilan (2010, 34, 36–37) mukaan sosiaaliset taidot vaikuttavat olennaisesti nuoren vertaisryhmään osalliseksi pääsemiseen. Nuorelta vaaditaan taitoa käyttäytyä hyväksyttävällä tavalla muiden silmissä ja samalla taitoa kontrolloida impulsivejaan. Joissakin tapauksissa nuori voi olla kyvykäs toimija, muttei aktiivisesti hakeudu muiden seuraan, jolloin vaarana on ryhmän ulkopuoliseksi jääminen. Nuoret antavat sosiaalisille taidoille suuren merkityksen yksilöllisenä ominaisuutena, koska niiden avulla pärjää paremmin muun muassa ystävyys-suhteiden luomisessa (Aaltonen ym., 2011, 35). Sosiaaliset taidot ovat osa sosiaalista kompetenssia, mikä tarkoittaa kykyä tulkita sosiaalisia tilanteita omia päämääriä tukevalla tavalla ja menestyä elämässä. Arto K. Ahosen (2010, 45) mukaan sosiaalinen kompetenssi on vastavuoroisessa yhteydessä nuorten sosiaaliseen pääomaan. Mitä parempi nuoren sosiaalinen pääoma on, sitä paremmat kyvyt hänellä on luoda sosiaalisia suhteita ja muodostaa sosiaalista kompetenssia. Hyvät sosiaaliset taidot omaava nuori kykenee helposti luomaan sosiaalisia suhteita ja lisäämään tällä tavoin sosiaalista pääomaansa.

5.3 Luottamus ja osallisuus

Luottamus ja osallisuus ovat sosiaalisen pääoman tärkeimpiä ominaisuuksia. Kavereiden vastavuoroinen tuki ja hyväksyntä vaikuttavat olennaisesti siihen, millaiseksi keskinäinen luottamus ja yhteisyyden tunne muotoutuu (Morrow 1999, 761). Useissa tutkimuksissa on selvitetty niiden muotoutumista ja merkitystä nuorille (Ellonen 2008, Korkiamäki 2008). Se, että nuorella on ystäviä, merkitsee arvonantoa ja statusta kaveriverkostossa sekä hyväksynnän osoituksia vertaisten taholta (Saari 2009, 57). Tässä tutkimuksessa selvitettiin yksittäisillä kysymyksillä tukevatko ja hyväksyvätkö kaverit ja ovatko he tärkeitä nuorten mielestä.

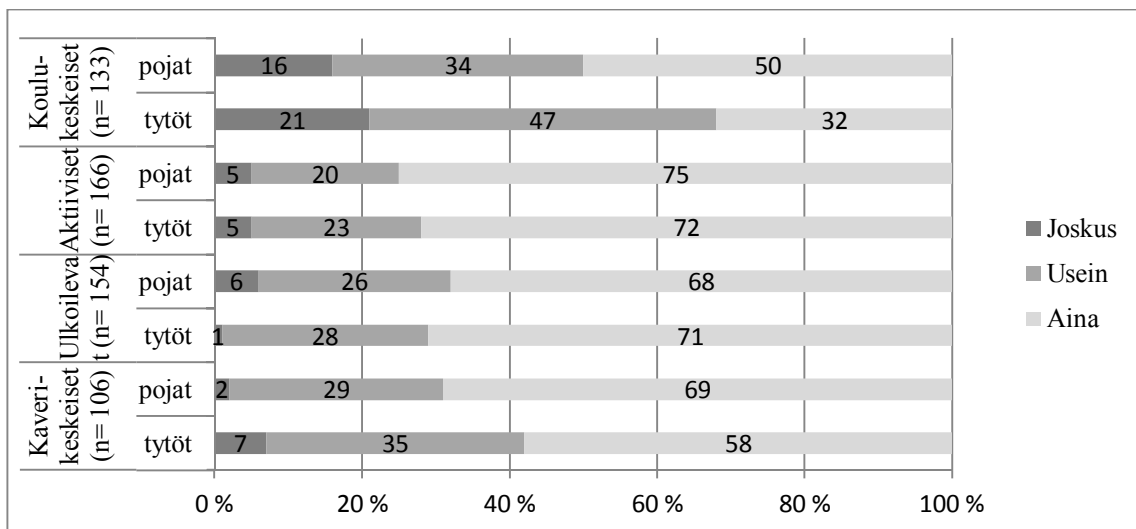

Kuvio 8: Kavereiden tuki sosiaalisen pääoman mukaisissa ryhmissä sukupuolen mukaan (n= 556, puuttuva tieto 6).

Sosiaalinen tuki on tärkeämpää tytöille ja tulokset antavat viitteitä samaan suuntaan (ks. kuvio 8). Tytöt ovat jokaisessa ryhmässä poikia tyytyväisempiä kavereilta saamaansa tukeen. Ryhmittäisessä tarkastelussa Koulukeskeiset nuoret ovat tyytymättömmimpiä tässä suhteessa. Yllättävää on, että vain puolet Kaverikeskeisistä pojista kokee saavansa aina tukea kavereiltaan, vaikka he ovat paljon keskenään tekemisissä vapaa-ajallaan. Korkinmäen ja Ellosen (2010, 27) tutkimuksessa havaittiin myös usein kavereiden kanssa olevien poikien saavan vähän tukea kavereiltaan. Kyseessä voi olla ystävyysuhteiden tuottamat löyhät siteet, jolloin kanssakäymiseen liittyy herjan heittoa ja yhdessä ”hengailua” ilman vastavuoroista tukea. Voi olla, ettei kavereiden antama tuki ja emotionaalinen läheisyys myöskään ole pojille kovin tärkeää (Johnson 2004, 251).

Seurustelevien nuorten suhteet muodostuvat läheisiksi, jolloin myös pojat saavat enemmän tukea läheisiltä ystävilta ja kavereiltaan (Korkiamäki ym. 2010, 27). Tässä tutkimuksessa on havaittavissa myös viitteitä tähän, sillä seurustelevat nuoret kokevat saavansa enemmän tukea kuin ne, joilla ei ole seurustelusudetta.

Kavereiden hyväksynnässä (ks. kuvio 9) erot ryhmien välillä ovat tasaisemmat, vaikkakin ensimmäisen ryhmän osalta on havaittavissa selvempi poikkeama tuloksissa. Koulukeskeisten ryhmään kuuluvat pojat kokevat useammin tulevansa hyväksytyiksi kuin tytöt, joiden osalta tulos on huolestuttava. Tämän ryhmän osalta kyse voi olla arkuuden aiheuttamasta vetäytymisestä kavereiden seurasta sekä ulkopuolisuuden tunteesta, mikä vaikuttaa heidän kaveriporukkaan integroitumiseensa. Muiden ryhmien osalta tuloksissa ei ole suuria eroja ja he tulevatkin useimmin tulevansa kavereiden hyväksymiksi. Kaveriverkoston osallisuudella ja siihen kuulumisen tunteella on myönteisiä vaikutuksia nuorten sosiaaliseen pääomaan ja hyvinvoinnin kannalta.

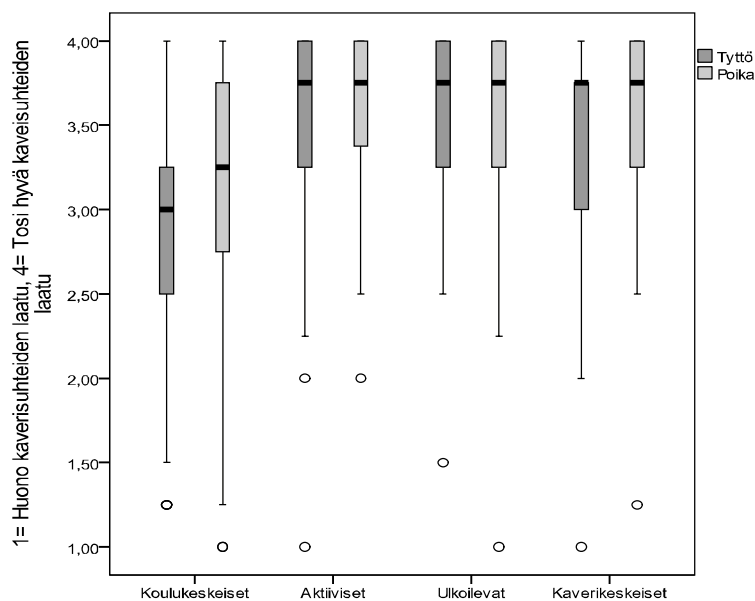

Kuvio 9: Kavereiden hyväksyntä sosiaalisen pääoman mukaisissa ryhmissä sukupuolen mukaan (n= 555, puuttuva tieto 7).

Sami Myllyniemen (2009, 90) nuorten vapaa- aikatutkimuksessa tarkasteltiin, onko ystävien määrällä ja yhteydenpidon tiheydellä vaikutusta nuorten arvioon kaverisuhteistaan. Tyytyväisempiä ovat nuoret, joiden ystäväverkostot ovat laajoja ja tapaamiset säännöllisiä ja tyytymättömämpiä ne, joiden verkostot ovat suppeita ja vuorovaikutus epäsäännöllistä. Tiiviissä ystäväverkostoissa muodostuu kognitiivista sosiaalista pääomaa kavereiden tuen ja hyväksynnän kautta. Sosiaalinen integraatio

sisältää Corey L. M. Keyesin (1998, 122) mukaan yksilön yhteisyyden ja kuulumisen tunteen suhteessaan lähiympäristöönsä.

Tarkastelen kaveriverkoston osallisuutta kavereiden hyväksynnän ohella muuttujalla ”Kaverit ovat tärkeitä.” (liite 3.3) Aktiivisten ja Ulkoilevien ryhmään kuuluvat tytöt ja pojat sekä Kaverikeskeiset tytöt pitävät kavereita tärkeimpinä. Koulukeskeiset pojat eivät pidä kavereita yhtä tärkeinä kuin muihin ryhmiin kuuluvat. Yllättävää on Kaverikeskeisten poikien arvio kavereiden tärkeydestä, huolimatta tiiviistä kanssakäymisestään heidän seurassaan. Kyseessä voi olla löyhien sosiaalisten siteiden verkosto, jolloin kaveriporukkaan ei kehity vahvaa kuulumisen tunnetta (Korkiamäki ym. 2010, 27). Kaveriverkoston integroitumisella on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia nuorten hyvinvointiin ja vähentävän erilaista oireilua kavereilta saatavan yhteisyyden tunteen ansioista (Newman ym. 2007, 256). Kaverisuhteiden laatu (ks. kuvio 10) on paras Aktiivisten ja Ulkoilevien ryhmään kuuluvilla.

Kuvio 10: Tyttöjen ja poikien käsitys kaverisuhteistaan sosiaalisen pääoman ryhmissä (N=559, puuttuva tieto 3).

Kaikkein tyytymättömmimpiä ovat Koulukeskeiset tytöt, sen sijaan pojat kokevat suhteet hieman heitä myönteisempinä. Huolimatta siitä, että Kaverikeskeiset pojat eivät näe kavereitaan tärkeinä, he ovat tyytyväisiä kaverisuhteiden laatuun kokonaisuutena. Pääosa nuorista kokee kaverisuhteensa myönteisinä. Koulukeskeiset nuoret ovat kuitenkin

tyytymättömämpiä ystävyysuhteisiinsa ja niiden latuun saaden vähemmän resursseja tulevaisuuttaan varten. Muiden ryhmien nuoret ovat tyytyväisempiä kaverisuhteisiinsa ja niiden antamaan sosiaaliseen pääomaan.

Jatkoanalyysija varten yhdistin kolme viimeistä luokkaa yhdeksi, koska ne olivat ominaisuuksiltaan melko samankaltaisia. Päädyin tähän ratkaisuun perehdyttyäni aineiston lähemmin erilaisten analyysimenetelmien avulla. Yhdistämisen tarkoituksena on selvittää, löytyykö aineistosta selvää jakaumista ääripäihin hyvinvoinnin suhteen. Nimesin ryhmät *Tulevaisuusorientoituneiksi* (n= 133) ja *Toiminnallisiksi* (n= 426). Ryhmittäinen vertailu ystävien määrässä osoittaa (*liite 3.5*), että Toiminnallisilla nuorilla on useita läheisiä ystäviä kun taas lähes puolella Tulevaisuusorientoituneista on korkeintaan yksi tukea antava ystävä. Kaveriverkoston koossa on myös eroja sosiaalisen pääoman ryhmissä (*liite 3.6*). Tulevaisuuteen suuntaavien nuorten sosiaalinen verkosto ei ole kovin tiivis, sillä lähes puolella heistä on alle kymmenen kaveria, kun taas pääosalla Toiminnallisista on huomattavasti enemmän sosiaalisia suhteita vertaisverkostonsa kanssa. Sosiaalisilla taidoilla on näin ollen yhteys kavereiden saantiin ja ystävyysuhteiden määrään. Tiivis sosiaalinen verkosto on ominaisuuksiltaan sosiaalisia resursseja sekä pääomaa tuottava, sillä kanssakäyminen mahdollistaa vastavuoroisen tuen ja osallisuuden sen jäsenten kesken.

6 Sosiaalinen pääoma, sen vajeet ja nuorten hyvinvointi

6.1 Sosiaalinen hyvinvointi

Toiminnallisuutta korostavan suuntauksen mukaan hyvinvointi koostuu sosiaalisesta ja psykologisesta alueesta. Sosiaalinen hyvinvointi kuvaa Corey L. M. Keyesin (1998, 122–123; 2009, 11) mukaan yksilön arviota sosiaalisista olosuhteistaan sekä toiminnasta lähiympäristössään. Sosiaalisesti hyvin voiva nuori on tyytyväinen kaverisuhteisiinsa sekä kokee yhteisyyden ja kuulumisen tunteita suhteessaan lähiympäristöönsä. Sosiaalisten suhteiden kautta saatu hyväksyntä ja osallisuus antavat itseluottamusta ja uskoa tulevaisuuteen. Tuntiessaan kuuluvansa yhteisöönsä henkilö toimii vastuullisesti panostaen omalta osaltaan sosiaalisen toteutumiseen. Hyvinvoiva nuori pitää itseään sosiaalisena resurssina ja kokee yhteisönsä turvallisenä myötävaikuttaen myös itse siihen. Kuvaan tässä kappaleessa nuorten sosiaalista hyvinvointia sen vajeiden kautta tarkastelemalla ryhmäkäyttäytymisen kautta muotoutuvaa negatiivista sosiaalista pääomaa, turvallisuutta ja turvattomuutta sekä yksinäisyyttä sosiaalisen pääoman ryhmässä. Nuoret ryhmittyvät eri tavoin näiden kokemusten suhteen asemoituen eri tavoin sosiaalista hyvinvointia kuvaavalle jatkumolle joko hyvin tai huonosti voiviin.

6.1.1 Negatiivinen sosiaalinen pääoma

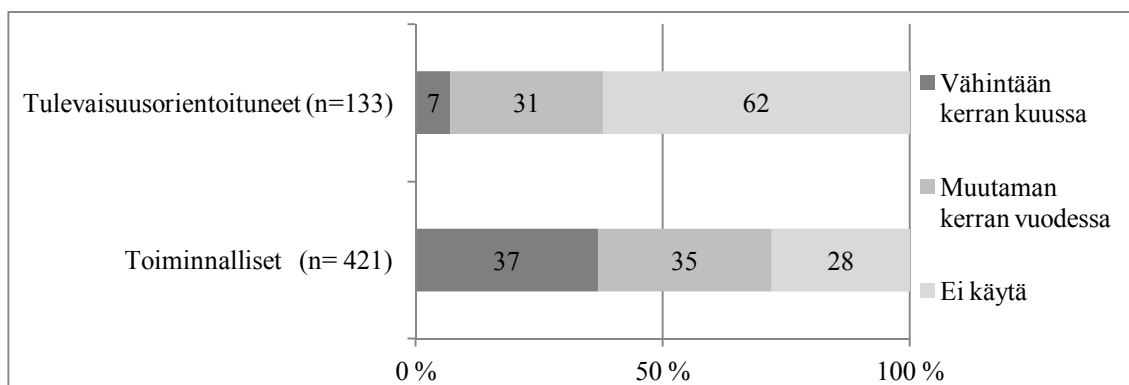
Nuoren osallisuus syntyy erilaisten sosiaalisten ryhmien jäsenyydestä ja niihin kuulumisesta. Riikka Korkeamäen (2009, 84–85, 90, 100–101) mukaan ryhmän jäsenyyttä voidaan tarkastella nuoren osallisuuden tai osattomuuden kokemuksena tai muiden nuorten tuottamana jäsenyyden luokitteluna. Nuoret jäsentävät kuulumistaan erilaisiin ryhmiin koulunkäynnin ja koulumenestyksen sekä normienvastaisen käyttäytymisen etenkin päihteiden käytön ja tupakoinnin kautta. Lomakekyselyn avovastauksissa nuoret olivat huolissaan kavereiden tupakoinnista ja alkoholin käytöstä kaveriryhmän hyväksynnän saamiseksi.

”Olen huolissani siitä että monet nuoret polttavat sen takia että kuuluisivat johonkin tiettyyn porukkaan.” (L 15)

”Nuoret käyttävät liikaa päihteitä! Alkoholilla haetaan huomiota ja esitetään siistiä koska pitää kuulua joukkoon. Sen seurauksena taas tulee niitä kaikenmaailman syömishäiriöitä kun ollaan itseensä tyytymättömiä.” (L 299)

Kaveriseura vaikuttaa nuorten tupakointiin ja etenkin samaa sukupuolta olevilla ystäville on suuri vaikutus nuoren aktiviteetteihin. Sosiaalisella kontekstilla on merkitystä nuorten toimintaan ja kaverit voivat jopa ohjata nuorta pois kielteisestä toiminnasta. (Maxwell 2002, 273.) Nuorten päihteiden käytöstä ja huumemyönteisyyden lisääntymisestä on kannettu huolta pitkään esimerkiksi kouluterveyskyselyjen tulosten perusteella. Terveys ry:n keväällä 2008 tekemän kyselyn (Vieltojärvi 2009) mukaan nuorten päihteiden käyttö on yleistä ja nuoret pitävät sitä osana nuoruutta ja nuorisokulttuuria, eivätkä näe sitä terveytään vaarantavana. Vastaajien mukaan ”.. on ihan normaalia, että nuori tahtoo kokeilla päihteitä” ja ”onhan se vähän karannut käsistä”. Nuoret pitävät hauskaa kavereiden kanssa esimerkiksi humalahakuisesti ”bilettämällä”, ja pystyvät mielestään säätelemään käyttämiään määriä. Alkoholin käyttö vaihtelee nuorten keskuudessa siten, että ”nuoret killuvat kannissa ja törttöilevät joka viikonloppu” taikka juovat kohtuullisesti ja järkevästi, ja jotkut eivät ”peräti juo koskaan alkoholia”. Lapin nuoret näkevät päihteiden käytön taustalla useita eri syitä: joillakin voi olla ongelmia, jotkut haluavat kokeilla, miltä päihteet tuntuvat, tai ”tyypit juo, ku kaveritkin juo”.

Alkoholin käyttö ja tupakointi nuuskaamisen ohella on osa nuorisokulttuurista toimintaa ja nuoret kokevat usein ryhmän painetta erilaisiin kokeiluihin. Tulevaisuusorientoituneista vain harva tupakoi ja nuuskaa, kun taas Toiminnallisista joka kolmas tupakoi säännöllisesti (liite 3.7). Alkoholin käytön osalta ryhmien ominaisuudet ovat samansuuntaiset. Toiminnallisista yli kolmannes käyttää alkoholia vähintään kerran kuukaudessa kun taas Tulevaisuusorientoituneista vain harva on näin usein päihtyneenä.

Kuvio 11: Alkoholin käyttö sosiaalisen pääoman ryhmissä(%, n=554, puuttuva tieto 8).

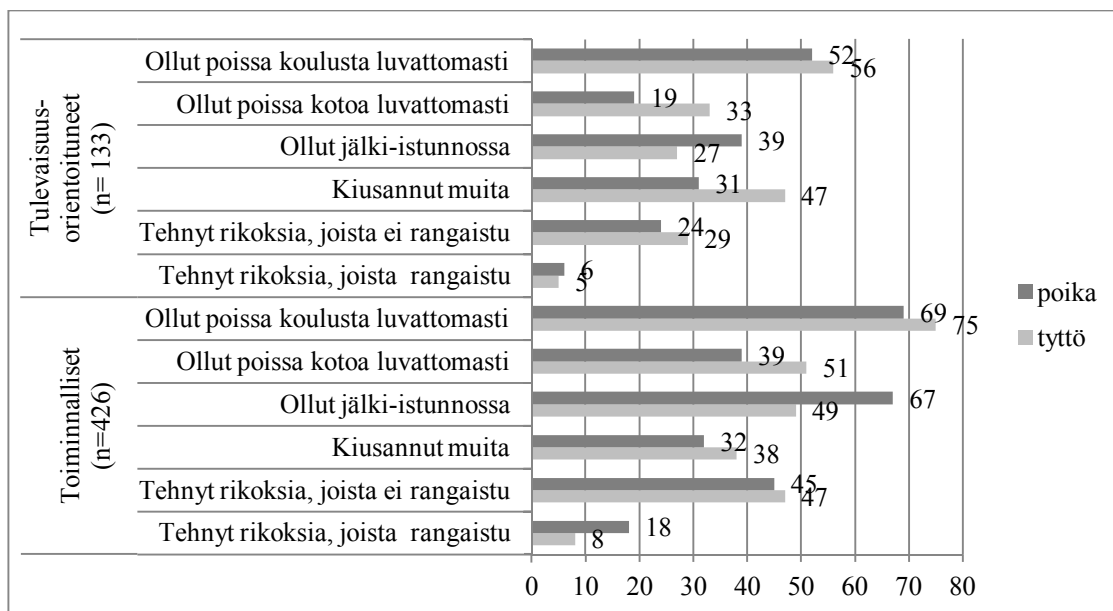
Toiminnallisista useampi on kokeillut huumeita, sen sijaan Tulevaisuusorientoituneista heitä suurempi osuus suhtautuu myönteisemmin huumeiden kokeiluun.(liite 3.8) Kysees-

sä voi olla yleinen huumemyönteisyyden lisääntyminen tai tapa päästä ”porukoiden” suosioon huumeita kokeilemalla. Nuori voi myös ajautua tällaiseen toimintaan helpottaakseen ahdistuneisuuttaan tai pahaa oloaan. Nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan (Myllyniemi 2009, 71, 75) lähes joka kymmenes 15–19 -vuotiaista nuoresta käyttää alkoholia kerran pari viikossa, yli puolet ehkä kerran pari kuukaudessa, kolmannes muutaman kerran vuodessa ja jäljelle jäävä osuus ei käytä alkoholia koskaan. Neljä prosenttia saman ikäryhmän vastaajista on kokeilut tai käyttänyt kannabista viimeisen 12 kuukauden aikana ja hieman suurempi osuus on kokeillut joskus. Kannabista kokeilleet tai käyttävät ovat muita tyytymättömiä terveydentilaansa ja vapaa-aikaansa.

Kavereiden vaikutusta alkoholin käyttöön on pohdittu usein. Lomakekyselyn väittämä: ”En käyttäisi alkoholia, jos kaveritkaan eivät käyttäisi sitä” (*liite 3.9*) kuvaa kavereiden vaikutusta alkoholin käyttöön. Tulevaisuusorientoituneet kokevat kavereiden vaikuttavan käyttäytymiseensä hieman enemmän kuin Toiminnallisten ryhmään kuuluvat, eivätkä he käyttäisi alkoholia, jos kaveritkaan eivät käyttäisi sitä. Näiden lukujen valossa alkoholia käytetään muutenkin kuin kavereiden kanssa, jolloin ilmeisesti hakeudutaan sellaisten kavereiden seuraan, jotka käyttävät alkoholia. Ryhmän paine on suurempi tytöillä kuin pojilla, mikä tarkoittaa kavereilla olevan suuremman vaikutuksen heidän toimintansa ohjaamisessa alkoholin käyttöön tai muihin virikkeisiin. Päihteiden käyttö voi toimia myös keinona laajentaa ystäväpiiriä ja tiivistää kaveriverkoston yhteisöllisyyttä (Aaltonen ym. 2011, 46). Kaveriporukan yhteisöllisyyteen voi liittyä myös erilaisiin luvattomiin tekoihin osallistuminen, jota ryhmän sääntöihin sitoutuminen voi edellyttää.

Sosialisaatio tarkoittaa yhteiskunnassa vallitsevien ajattelu- ja toimintatapojen sekä moraalisten toimintasääntöjen sisäistämistä (Nivala 2007, 98). Nuoret kyseenalaistavat usein vanhempien asettamia sääntöjä ja normeja, mikä kuuluu olennaisena osana tähän prosessiin. Venla Salmen (2006, 190–191) mukaan suuri osa nuorista tekee pieniä rikoksia luonnehdittavia tekoja, kuitenkin kyseessä on useimmiten ohimenevä vaihe heidän elämässään. Nuoren kaveripiirissä ilmenevä yhteisöllisyys on voimakasta jolloin se voi tuottaa myönteisten vaikutusten ohella myös negatiivista pääomaa, jolla on yhteiskunnan kannalta epäsuotuisia tuotoksia. Nuorisoyhteisön sosiaalinen pääoma ei sinänsä ole negatiivista, vaan näyttäytyy sellaisena esimerkiksi aikuisten näkökulmasta.

Kyselyssä selvitettiin, onko nuori ollut luvattomasti poissa koulusta tai kotoa, ollut jälki-istunnoissa, kiusannut muita tai tehnyt rikoksia, josta on rangaistu tai jätetty rankaisematta. Edellä mainitut luvattomat toiminnot ovat melko yleisiä, sen sijaan rangaistuksiin johtaneita rikkeitä nuoret ovat tehneet harvemmin.

Kuvio 12: Tehnyt erilaisia rikkeitä sosiaalisen pääoman ryhmissä (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

Pojat ovat molemmissa ryhmissä olleet useammin jälki-istunnoissa ja tehneet rangaistavia rikoksia. Yllättävää on tyttöjen suurempi osallistuminen muihin luvattomiin toimintoihin. Ryhmittäin tarkasteltuna Toiminnalliset tekevät useammin luvattomia tekoja (liite 3.10), mikä voi liittyä siihen, että he ovat aktiivisempia ja omaavat laajemman kaveriverkoston, jolla on suuri vaikutus heidän toimintaansa ja erilaisten asioiden kokeiluun. Kyseessä voi olla kaveriryhmien sitova sosiaalinen pääoma, joka pakottaa kokeileman kiellettyjä asioita, mutta myös sulkee ulkopuolisia pois ryhmien jäsenyydestä. Nuoruuteen kuuluva rajojen rikkominen ja kiellettyjen asioiden kokeilu voi tarkoittaa myös moraalisien taitojen ja sosialisointien puutteellisuutta (Sutinen 2010, 102). Nuoret, joilla on vähän läheisiä ystäviä osallistuvat harvemmin luvattomiin toimintoihin kuin tiiviimmän kaveriverkoston omaavat. Tästä voi päätellä kavereiden vaikuttavan nuorten käyttäytymiseen, sillä ryhmään jäsenyys voi edellyttää rajojen rikkomista ja suosion saavuttamista kyseenalaisillakin tavoilla.

6.1.2 Turvallisuus ja turvattomuus

Hyvinvointi rakentuu turvallisuuden, onnellisuuden ja tyytyväisyyden tunteista osalliseksi pääsemisestä (Vornanen 2001, 25–28). Kaverisuhteiden ominaisuudet vaikuttavat nuoren kokemiin turvallisuuden tai turvattomuuden tunteisiin. Myönteisissä suhteissa nuori saa voimavaroja ja resursseja itselleen, kun taas päinvastaiset kokemukset myötävaikuttavat pelon ja turvattomuuden lisääntymiseen. Turvattomuuden tunne liittyy usein kaverisuhteiden ongelmiin, kuten koettuun väkivaltaan ja kiusaamiseen (Niemelä 2000, 21.)

Väkivalta on lisääntynyt yhteiskunnassamme ja myös suuri osa nuorista on sen kohteena niin koulussa, vapaa-ajalla kuin netissä. Väkivalta voi olla muodoltaan fyysistä, henkistä tai seksuaalista. (Ellonen, Kivivuori & Kääriäinen 2007, 12, 15.) Tutkimuksessa kysyttiin, onko nuori kokenut yläkouluajanaan henkistä, fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa tai kokenut olleensa syrjäytetty tai ulkopuolinen koulussa, vapaa-ajalla tai Internetissä (*kysymykset 36–39 a, c, d*). En valinnut mukaan vaihtoehtoa kotona koetusta väkivallasta, koska siihen sisältyy myös väkivalta vanhempien taholta sisarussuhteiden lisäksi. Lomakekyselyn vastauksissa nuoret kuvaavat väkivallan kokemuksiaan seuraavasti:

”Haukkumista, nimittelyä, tönimistä yms.” (L 189)

”Usein nimittelyä, kuiskutteleminen ja juoruamista.” (L 558)

”Haukuttu ja yritetty saada pois kaveripiiristä.” (L 511)

”Kaveri tuli ja tempas turpaan.” (L 430)

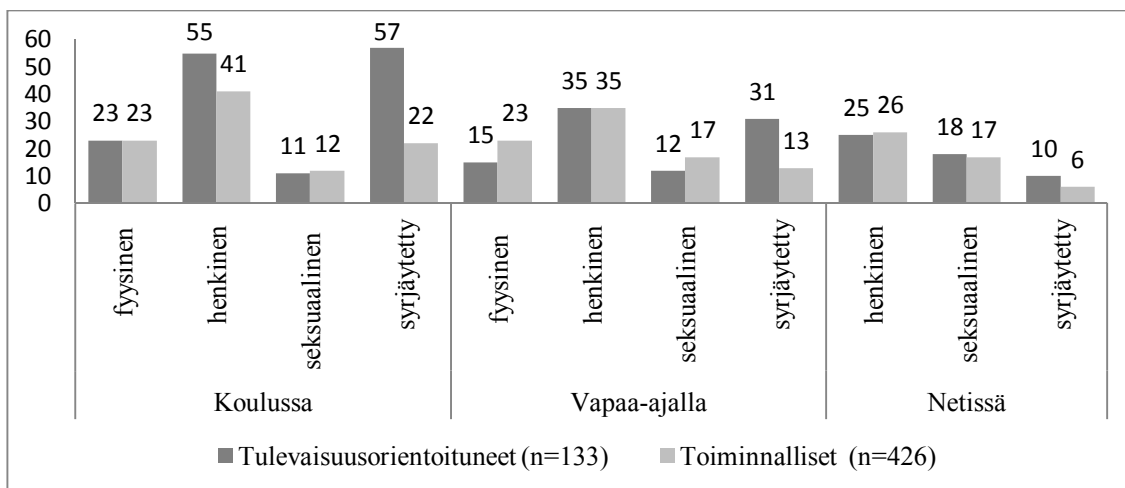
”Eräät kaverit hylkäsivät.” (L 529)

”Kaikilla on minua tärkeämpi henkilö.” (L 190)

”Kaverit joskus syrjii” (L 218)

Aggressiivisena käyttäytymisenä näkyvä väkivalta voi olla luonteeltaan proaktiivista, omien tavoitteiden saavuttamiseen liittyvää manipulatiivista toimintaa, mikä ilmenee nimittelynä, juoruamisena tai syrjimisenä. Tämä edellyttää hyviä sosiaalisia taitoja. Aggressio voi ilmetä myös suorana toimintana, lyömisenä tai kovakouraisena kiinni pitämisenä. Usein aggressiivisesti käyttäytyvät pitävät tällaista toimintaa hyväksyttävänä. (Ojanen 2007, 101.) Asenteiden muutos yksilöllisyyttä korostavaan ja itsekkäämpään suuntaan saattaa osaltaan selittää väkivaltaisen käyttäytymisen lisääntymistä nuorten elämässä. Nuoret voivat pitää suhteissa syntyvien erimielisyyksien ja ristiriitojen selvittämistä aggressiivisella tavalla hyväksyttävänä omien oikeuksien puolustamisena.

Tarkastelen seuraavaksi nuorten kokeman väkivallan määrää sosiaalisen pääoman ryhmissä. Muodostin muuttujan laskemalla yhteen nuoren henkisen, fyysisen ja seksuaalisen väkivallan ja syrjäytettynä olemisen kokemukset koulussa, vapaa-ajalla ja Internetissä.

Kuvio 13: Väkivallan kokemukset sosiaalisen pääoman ryhmissä (%; n= 475–553, puuttuva tieto 9-87).

Väkivaltakokemukset ovat nuorten keskuudessa hyvin yleisiä ja tytöt kokevat enemmän erityyppistä väkivaltaa (*liite 3.11*). Tulevaisuusorientoituneet kohtaavat useammin väkivaltaa koulussa ja vapaa-ajalla (*kuvio 13*). Henkinen väkivalta koulussa ja ulkopuolisuuden tuntemukset niin koulussa, vapaa-ajalla ja netissä ovat heille yleisiä. Toiminnalliset kokevat heitä enemmän seksuaalista ja fyysistä väkivaltaa vapaa - ajalla. Internetissä koetussa väkivallassa ei ole ryhmittäisiä eroja. Sukupuolten väliset erot väkivallan kokemuksissa näkyvät siten, että Tulevaisuusorientoituneet tytöt kokevat huomattavan paljon syrjintää koulussa ja pojat henkistä väkivaltaa (*liite 3.12*). Toiminnalliset tytöt kokevat eniten henkistä väkivaltaa sekä myös syrjintää ja seksuaalista väkivaltaa. Pojat kokevat eniten henkistä ja fyysistä väkivaltaa (*liite 3.13*). Kouluterveyskyselyn (Lommi ym. 2010, 62) mukaan joka neljäs poika ja joka seitsemäs tyttö on joutunut fyysisen väkivallan kohteeksi ja enemmän kuin joka neljäs tyttö ja joka neljästoista poika on kokenut seksuaalista väkivaltaa. Myös tässä tutkimuksessa tyttöihin kohdistuu poikia enemmän seksuaalista väkivaltaa. Noora Ellosen ja Heikki Sariolan (2008, 111–112) selvityksessä tulokset olivat samansuuntaiset ikätovereiden taholta kohdistuvan seksuaalisen väkivallan osalta.

Nuoret viettävät hyvin paljon aikaa netissä jossa suhteita voidaan luoda täysin vieraisiin henkilöihin. Tähän sosiaalisen kanssakäymisen muotoon liittyy myös kielteisiä ilmenemismuotoja (Salmi 2008b, 128–129). Lomakekyselyn vastauksissa kuvataan nuorten kokemaa nettiväkivaltaa.

”Internetissä jotkut miehet ovat ehdotelleet, mutta pystyin lähtemään tilanteesta oitis.”

(L 403)

”Kiusattiin netissä IRC-galleriassa, myöhemmin kiusaaminen siirtyi kouluun.” (L 94)

Tytöt kokevat huomattavasti enemmän seksuaalista väkivaltaa netissä kuin pojat, jotka taas kokevat siellä usein henkistä väkivaltaa (*liite 3.14*). Tulokset ovat samansuuntaisia Venla Salmen (2008b, 128–129) tutkimustulosten kanssa, jossa viidennes tytöistä on kokenut kiusaamista Internetin kautta, mikä ilmenee kielteisinä kirjoituksina tai huhujen levittämisenä. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kiusaamiskyselyn (Peura, Pelkonen & Kirves 2009, 20–21) mukaan joka kymmenes nuori on kokenut kiusaamista netissä ja puolet heistä tiesi kiusaajan olevan samasta koulusta. Nuoria oli kiusattu netissä levittämällä sinne heistä kuvia, videoita tai juoruja, ja heitä oli kiusattu niiden vuoksi myös muualla, esimerkiksi koulussa.

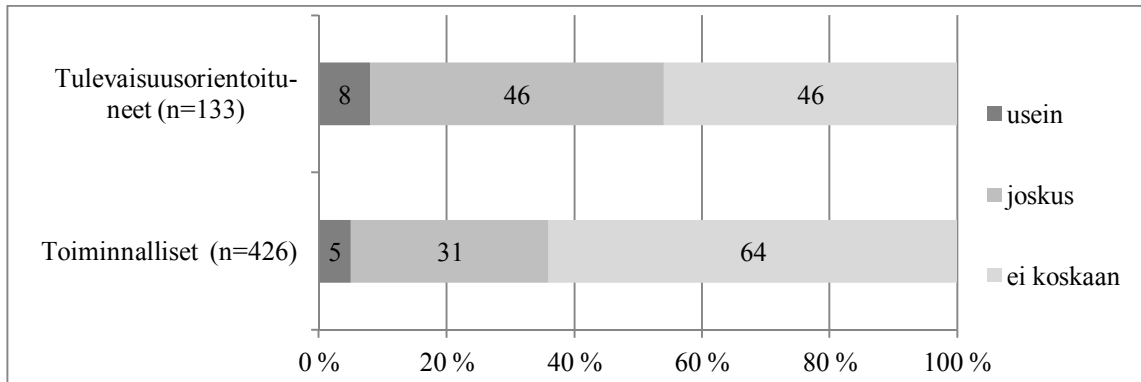
Janne Kivivuori (2007, 4344, 48) on tarkastellut nuorten joutumista rikosten uhriksi nuorisoriikollisuuskyselyjen pohjalta. Niiden mukaan nuorten kokema väkivalta on pääosin tyttöjen ja poikien keskinäistä väkivaltaa. Pojilla väkivallan kokemukset keskittyvät enemmän ikätasoisten keskinäiseen väkivaltaan, kun taas tyttöjen osalta väkivallasta noin joka kymmenes oli 20–39-vuotiaan aiheuttama ja yhtä suuri osa yli 40 vuotiaan aiheuttamaa. Lukuihin sisältyy myös perheväkivalta. Tyypillisesti nuoriin kohdistuva väkivalta koulussa tai koulumatkalla on toisten nuorten harjoittamaa, mutta myös vapaa-ajalla suurin osa nuoren kokemasta väkivallasta on alle 20vuotiaiden taholta kohdistuvaa (mt., 48). Tässä tutkimuksessa ei esitetty tarkentavia kysymyksiä tekijöiden iästä, joten vapaa-ajalla ja netissä koetusta väkivallasta osa on luultavasti aikuisten harjoittamaa. Sen sijaan perheväkivallan olen rajannut kysymysten ulkopuolelle.

Väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyy Piritta Honkasen (2010, 126–129) mukaan tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään saavuttamaan oikeutta, opetusta tai kunniaa. Väkivaltaan motivoivina tekijöinä voi olla kavereiden taholta loukatuksi tai petetyksi tuleminen, jolloin haetaan oikeutta koettuun tunteeseen. Vastapuolelle voidaan antaa opetus, jonka tarkoituksena on saada hänet toimimaan toisin tavoin seuraavalla kerralla. Väkivallan tavoit-

teena voi olla myös omasta kunniaista kiinni pitäminen tilanteissa, joissa ei haluta menettää kasvoja esimerkiksi oman ryhmän silmissä. Väkivallan motiivi voi Gjerstadin (2010, 81–82, 86) mukaan vaihdella sen mukaan, mitä väkivallan käyttäjä ensisijaisesti tavoittelee kuten hyväksymistä, itsearvostusta tai vallankäyttöä. Ryhmän toimintasääntöjen noudattaminen muotoutuu tärkeäksi tiiviissä porukassa ja niiden rikkominen nähdään pahana, usein väkivaltaan oikeuttavana asiana. Oikeudenmukaisuus ja rehellisyys ryhmää kohtaan voi näin näyttäytyä tiettyjen periaatteiden ja normien tiukkana noudattamisen vaatimuksina. Tässä tutkimuksessa ei selvitetty väkivallan taustalla olevia tekijöitä, mutta oletettavasti edellä mainitut seikat saattavat päteä myös tähän tutkimukseen.

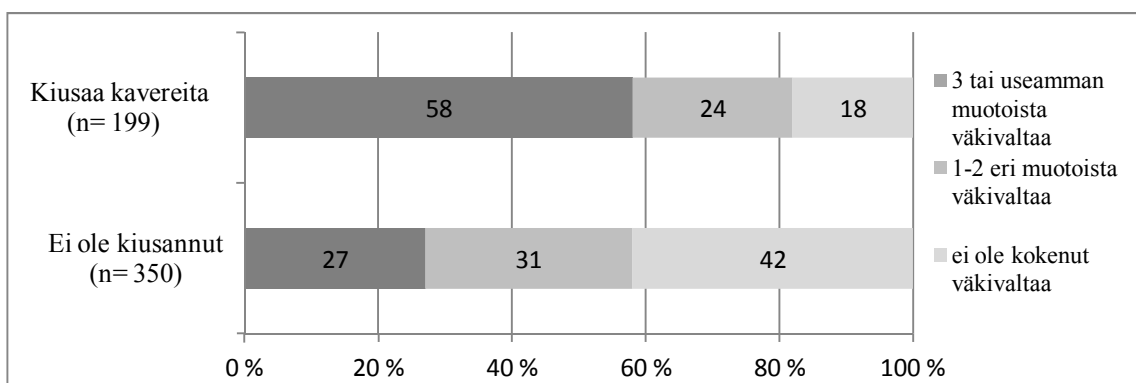
Väkivalta on osa kiusaamista ja usein näitä käsitteitä käytetään päällekkäin. Väkivallan teot voivat olla yksittäisiä, sen sijaan kiusaamisella tarkoitetaan toistuvaa, samaan henkilöön kohdistuvaa toimintaa, jonka tarkoituksena on tuottaa harmia vastapuolelle. Juha Kääriäisen (2008, 53, 56) tutkimuksen mukaan sukupuolten väliset erot kiusaamisen osalla ovat kohtalaisen suuret ja tytöt kokevat poikia useammin muun muassa henkisesti väkivaltaista kiusaamista. Yli puolet pojista ja tytöistä kuvailee kiusaamisen tapahtuneen työntämisenä, ravisteluna ja avokämmenellä lyömisenä ja noin kolmannes potkimisena, nyrkillä tai jollakin esineellä hakkaamisena.

Tutkimuksessa kysyttiin (*kysymys n:o 40*) ” Jos sinua on kiusattu koulussa, kuka on ollut kiusaaja ja kuinka usein sinua on kiusattu?” Valitsisin vastausvaihtoehdot ”Samalla luokalla olevat oppilaat” ja ”Eri luokalla olevat oppilaat”, joiden vastausvaihtoehdoista muodostin yhden muuttujan. Neljä prosenttia kaikista vastaajista ilmoitti kokevansa usein kiusaamista kavereiden taholta koulussa, joista poikia (7 %) kiusattiin hieman useammin kuin tyttöjä (6 %). Kouluterveyskyselyyn (Lommi ym. 2011, 13) verrattuna usein kiusattujen määrä on hieman pienempi, mutta muilta osin samansuuntainen. Tulevaisuusorientoituneet kokevat useammin kiusaamista ja joka seitsemäs tämän ryhmän pojista tulee usein kiusatuksi. Koko aineistoon suhteutettuna tulokset näyttävät seuraavanlaisilta:

Kuvio 14: Kavereiden kiusaamista kokeneet (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

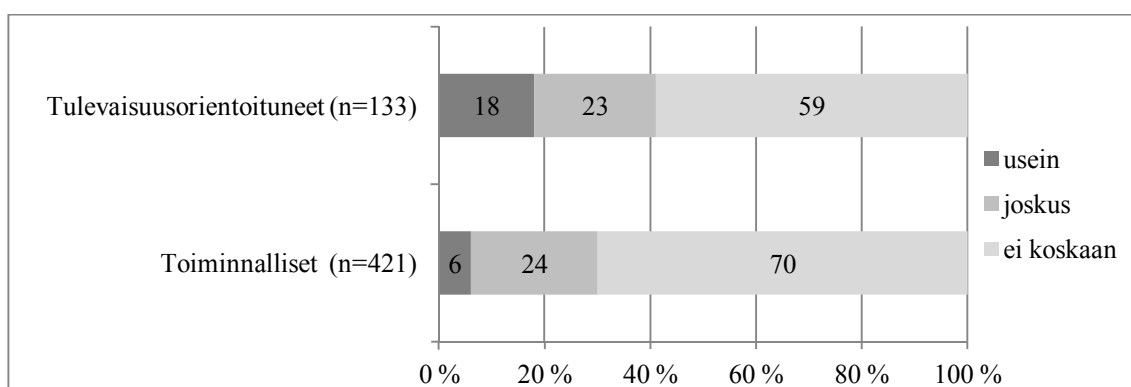
Toiminnallisten ryhmästä suuri osa ei ole kokenut lainkaan kiusaamista, kun taas Tulevaisuusorientoituneista yli puolet on ollut vähintään joskus sen kohteena. Hieman suurempi osuus Tulevaisuusorientoituneista osallistuu kiusaamiseen kuin Toiminnallisista (*liite 3.15*). Toisia kiusaavat nuoret kokevat myös toisten ikätovereidensä taholta kiusaamista, jolloin heitä kutsutaan kiusaaja-uhreiksi (*kuvio 15*). Yli puolet kiusaajista on kokenut runsaasti erilaista väkivaltaa joko koulussa, vapaa-ajalla tai netissä. Kolmannes niistä, jotka eivät kiusaa muita on kokenut useaa erityyppistä väkivaltaa. Väkivallan kokemukset kasaantuvat usein samoille henkilöille. Kiusaamisen yleisyydessä voi olla kyse eräänlaisesta noidankehästä, jossa toistuva väkivallan kokeminen lisää omaa väkivaltaisuutta. Uhrikokemukset kasaantuvat myös usein samoille henkilöille, sillä kiusatun roolista on vaikea päästä pois. Yllättävää on, että Tulevaisuusorientoituneet, etenkin tytöt kiusaavat muita useammin ja he kokevat useamman muotoista väkivaltaa, jolloin uhrikokemukset kasaantuvat heille.

Kuvio 15: Kiusaamisen yhteys väkivaltakokemuksiin (% , N= 549, puuttuva tieto 13).

Vaikuttaa, että ensimmäiseen ryhmään kuuluu enemmän kiusaaja-uhreja, joilla on vaikeuksia päästä kaveriporukkaan muun muassa aggressiivisen käyttäytymisen takia. Kiusaa-

minen ja väkivalta- eli uhrikokemukset ovat kasaantuneet enemmän Tulevaisuusorientoituneille (liite 3.16). Tämä voi johtua siitä, että heidän kaveriverkostonsa on pienempi, jolloin he saavat vähemmän sosiaalista pääomaa ja resursseja läheisiltään, mikä suojaisi kaverisuhteiden negatiivisilta vaikutuksilta. Tulos on samansuuntainen Mannerheimin Lastensuojeluliiton kiusaamiskyselyn (Peura, Pelkonen & Kirves 2009, 40) kanssa, jonka mukaan kiusatuiksi tulevat useammin yksinäisiksi itsensä kokevat nuoret. Väkivalta ja kiusaamiskokemukset ovat yhteydessä vastaajien kokemaan pelon tunteeseen.

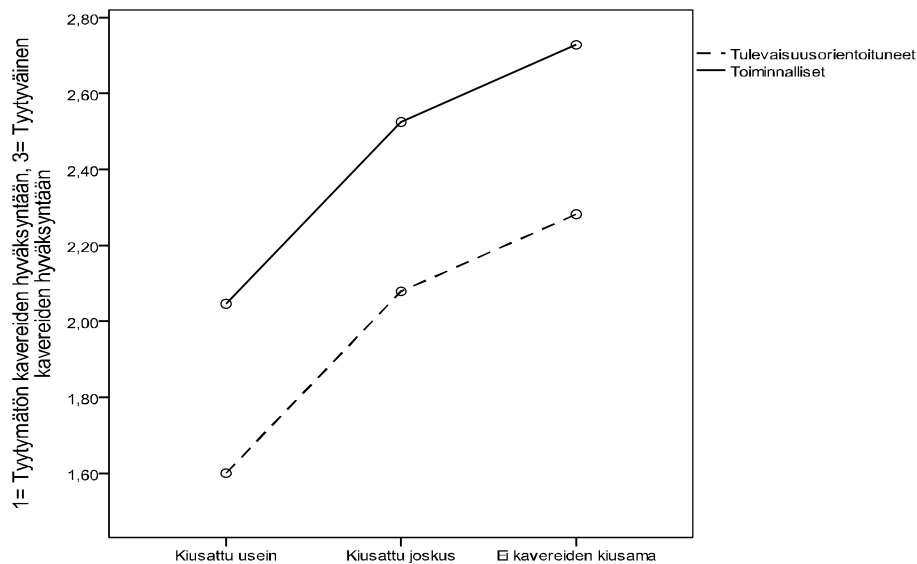

Kuvio 16: Kokenut pelkoa (% , N=554, puuttuva tieto 8).

Toiminnallisten ryhmään kuuluvista vain harva kokee pelkoa, kun taas Tulevaisuusorientoituneista lähes joka viides tuntee usein pelkoa, mikä on yhteydessä turvattomuuden tunteeseen. Venla Salmen (2008a, 142 -144) mukaan nuoren päihteiden käyttö on yhteydessä kasaantuneisiin uhrikokemuksiin. Nuoren riskialtis elämäntyyli, johon liittyy päihteiden käyttöä ja muita luvattomia tekoja sekä vapaa-ajanviettoa vanhempien valvonnan ulottumattomissa, lisää nuorten uhrikokemuksia. Tässä tutkimuksessa kuitenkin Tulevaisuusorientoituneet ovat harvemmin tekemisissä kavereiden kanssa ja käyttää harvemmin alkoholia, joten kiusaaja- uhrina olemisen taustalla on ilmeisesti ryhmien ulkopuolelle sulkeminen ja niiden toimintaan mukaan pääsemisen estäminen.

Pauliina Luopa, Minna Pietikäinen ja Jukka Jokela (2008, 22–23, 26) ovat tarkastelleet kouluterveyskyselyn pohjalta koulukiusaamisen muutosta vuosina 2000–2007. Heidän mukaansa läheisten ystävien määrä on pojilla selvässä yhteydessä koulukiusaamiseen niin kiusatuilla kuin kiusaaja-uhreilla. Niistä, joilla ei ole yhtään ystävää, joutuu useampi kiusatuksi kuin niistä, joilla on useampia läheisiä ystäviä. Tyttöillä vastaavan laisia yhteyksiä ei todettu. Tulos pätee myös tämän tutkimuksen tuloksiin, sillä Tulevaisuusorientoituneiden ryhmään kuuluvien ystävien määrä on pienempi, ja he ovat

toista ryhmää useammin kiusaamisen kohteena. Kavereiden hyväksyntä kuvastaa kaveriverkoston osallisuutta ja sosiaalista pääomaa. Usein kiusatut kokevat useammin osattomuutta kuin ne, joita ei kiusata (kuvio 17).

Kuvio 17: Keskiarvokuvio kavereiden hyväksynnän ja kiusaamisen yhteydestä (N= 356, Tulevaisuusorientoituneet 87, Toiminnalliset 296, puuttuva tieto 206).

Maili Pörhölän (2008, 94, 99) mukaan kaverisuhteiden ongelmilla on vaikutuksia nuoren hyvinvointiin niin lyhyellä kuin pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna. Tämän vuoksi on tärkeää, että näihin ongelmiin puututaan ja pyritään edesauttamaan nuoren kavereiden saamista. Koulukiusaamisen on todettu vahingoittavan nuoren kaverisuhteita ja hänen suhtautumistaan samanikäisiin. Kiusattuna olleilla oppilailla on todettu olevan eniten erilaisia ongelmia kaverisuhteissa, kuten läheisten ystävien puutetta, kielteisen arvioinnin ja läheisyyden pelkoa. Heille muodostuu kielteinen käsitys kavereiden luotettavuudesta, hyväntahtoisuudesta ja tuesta (Salmivalli 2005, 56). Sekä uhrin että kiusaajan roolissa olleilla on (Pörhölä 2008, 99–100) todettu olevan vaikeuksia kaverisuhteissaan ja myös vertaisryhmään turvallisessa kiinnittymisessä. Kiusaajilla on myös ongelmia luottamuksen rakentamisessa vertaisiin, joskin huomattavasti vähemmän kuin edellisillä. He kokoavat ympärilleen kavereita, joilta saavat hyväksyntää, mutta eivät kiinnity laajemmin luokka- ja kouluyhteisönsä, mikä saattaa lisätä vertaisryhmään kuulumattomuuden tunteita.

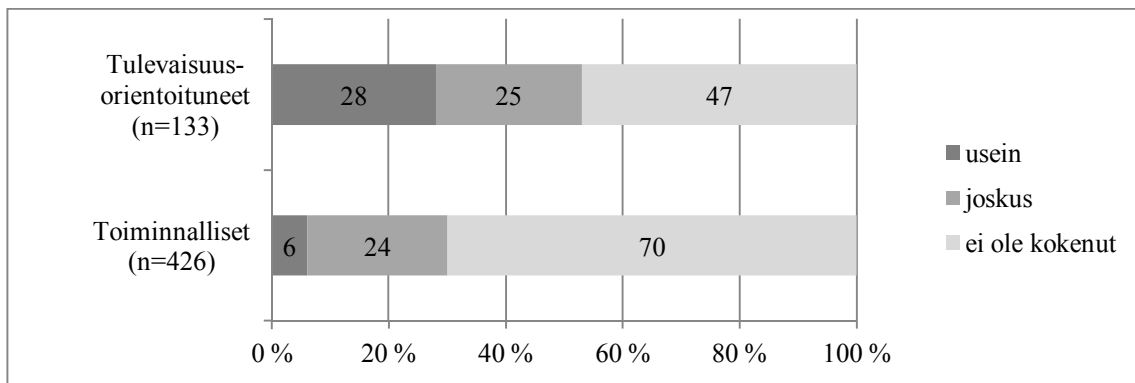
6.1.3 Yksinäisyys

Kaverisuhteista vaille jääminen tarkoittaa kavereiden tuen ulkopuolelle jäämistä ja yksinäisyyttä (Saari 2009, 47). Yksinäisyyden tunne on yksilöllinen kokemus ja tunnetila, ja se tarkoittaa usein vertaisryhmästä syrjäytymistä samoin kuin kiusaaminen ja torjunta (Junttila 2010, 44). Jukka Kangasniemi (2008, 77–79, 82–104) on yksinäisyyttä koskevassa tutkimuksessaan erottanut ihmissuhteisiin liittyvän yksinäisyyden, jota kokeva jää vaille toveruuteen kuuluvaa yhteenkuuluvuutta, toisesta välittämistä ja asioiden keskinäistä jakamista. Yksinäisyys voi tuolloin olla luonteeltaan emotionaalista, läheisen ja intiimin kiintymyssuhteen kaipuuta tai sosiaalista, ystävien tai sosiaalisen verkoston puuttumista. Yksinäisyyden tunnetta voi esiintyä ilman, että se kohdistuu toisiin ihmisiin, jolloin puhutaan minuuteen ja identiteettiin liittyvästä yksinäisyydestä. Yhteiskunnan rakenteet ja kulttuuriset erityispiirteet voivat myös aiheuttaa yksinäisyyttä ja ulkopuolisuutta sen jäsenissä. Yksinäisyyttä kokeva voi tuntea yhden tai useamman tyyppistä yksinäisyyttä. Yli puolet vastaajista koki emotionaalista ja kolmannes sosiaalista yksinäisyyttä. Useamman yksinäisyyden tyyppin kokeminen liittyi enemmän minuuteen, arvoihin ja rakenteisiin.

Kiusaaminen on toiseksi suurin ulkoinen yksinäisyyden syy. Koulukiusaamisesta seuraa usein krooninen yksinäisyyden tunne, joka vaikuttaa myöhempään elämään suuresti. Sen seurauksena on itsetunnon menetys, mikä aiheuttaa vaikeuksia ihmissuhteiden luomisessa. Kiusaaminen saa aikaan patoutuneita vihan tunteita, jotka voivat kohdistua myös itseensä. (Mt., 2008, 170–172.) Lomakekyselyyn vastanneet kuvaavat yksinäisyyden johtuvan kaverisuhteistaan.

”Voin erittäin hyvin ja ehkä paremmin kuin koskaan. Olen ollut miltei masentunut yksinäisyyden vuoksi, mutta nykyisin kaveri- ja seurusteluasiat ovat hyvällä mallilla.” (L 410)

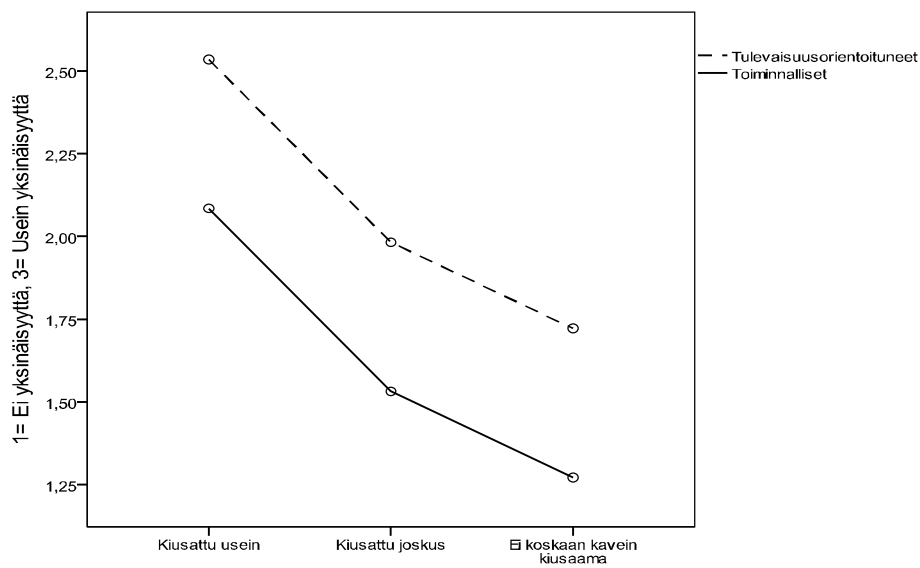
Peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista joka kymmenes on kokenut usein yksinäisyyttä. Yksinäisyyden kokemisessa on havaittavissa eroja sosiaalisen pääoman ryhmissä.

Kuvio 18: Yksinäisyyden kokeminen sosiaalisen pääoman ryhmissä (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

Pääosa Toiminnallisista ei ole koskaan kokenut yksinäisyyttä. Sen sijaan Tulevaisuus-orientoituneista kolmannes kokee usein yksinäisyyttä. Yksinäisyyden kokeminen on myös yhteydessä kaverisuhteissa syntyvään luottamukseen ja osallisuuteen (*liitteet 3.17 ja 3.18*). Ne, jotka ovat tyytyväisiä kavereiltaan saamaansa tukeen ja hyväksyntään kokevat harvemmin yksinäisyyttä kuin ne, jotka ovat tyytymättömiä näistä suhteista saamiinsa resursseihin. Erityisesti suhteisiinsa tyytymättömät Tulevaisuusorientoituneet nuoret kokevat yksinäisyyttä. Toiminnallisille kavereiden hyväksynnän vaje merkitsee yksinäisyyttä. Nuoren jäädessä ilman läheisten ystävien tukea on kyse emotionaalisesta yksinäisyydestä ja sosiaalisen verkoston puuttuessa puhutaan sosiaalisesta yksinäisyydestä (Junttila 2010, 45). Emotionaalinen yksinäisyys on Niina Junttilan (2010, 47) mukaan riskitekijä nuoren psyykkiselle ja sosiaaliselle hyvinvoinnille.

Kavereiden kanssa ollaan paljon tekemisissä, mutta heihin suhde ei ole emotionaalisesti niin läheinen kuin ystäviin. Niistä, joilla oli enintään viisi kaveria, kokee suuri osa (40 %) usein yksinäisyyttä. Kavereiden määrän lisääntyessä yksinäisyyden tunne vähenee. Näin ollen sosiaalisten suhteiden todellisella määrällä on yhteys yksinäisyyteen. Yksinäistyminen on seurausta sosiaalisten taitojen puutteellisuudesta, ujoudesta, väheksynnästä hylkäämiskokemuksista sekä koetusta kiusaamisesta. (Saari 2010, 127, 199–200.) Myös asuinpaikan syrjäisyys vaikuttaa yksinäisyyteen, sillä yli kolmannes yksinäisyyttä kokevista kokee asuvansa syrjässä (*liite 3.19*). Useat ovat joutuneet monen erityyppisen kiusaamisen uhriksi. Mannerheimin Lastensuojeluliiton koulukiusaamiskyselyn (Peura ym. 2009, 16) mukaan enemmän kuin joka kymmenes yläkouluikäisistä nuorista kokee yksinäisyyttä välitunneilla ja pääosa heistä koki myös tullessa kiusatuiksi. Kiusaamisen yhteys yksinäisyyden kokemukseen on myös havaittavissa tässä tutkimuksessa.

Kuvio 19: Kiusaamiskokemusten yhteys yksinäisyyteen (N=357, Tulevaisuusorientoituneet 87, Toiminnalliset 270, puuttuva tieto 205).

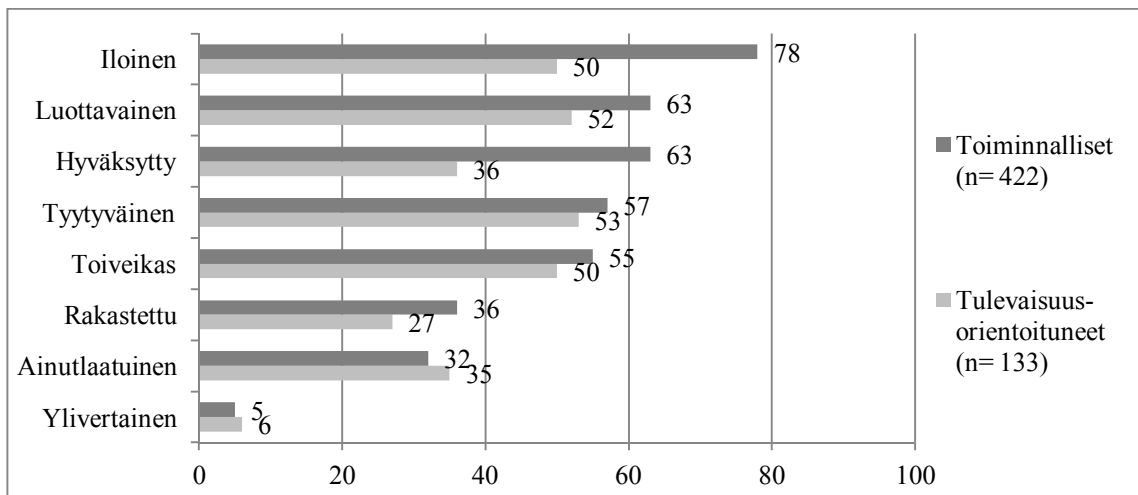
Yksinäisyyden tunne lisääntyy mitä useimmin nuori kokee väkivaltaa tai kiusaamista. Tytöt ovat kokeneet hieman poikia enemmän useamman tyyppistä väkivaltaa ja he kokevat myös enemmän yksinäisyyttä. Väkivallan ja kiusaamisen kokemusten aiheuttaman yksinäisyyden kokemuksen taustalla voi olla epävarmuus ja luottamuksen väheneminen suhteessa ikätovereihin (Pörhölä 2009, 99–100). Yksinäisyys ilmiönä on riski nuoren hyvinvoinnille ja olisikin tärkeää, että esimerkiksi koulussa puututtaisiin tällaisiin tilanteisiin ja huolehdittaisiin, ettei kenenkään tarvitsisi olla yksin koulupäivän aikana.

6.2 Psykososiaalinen hyvinvointi

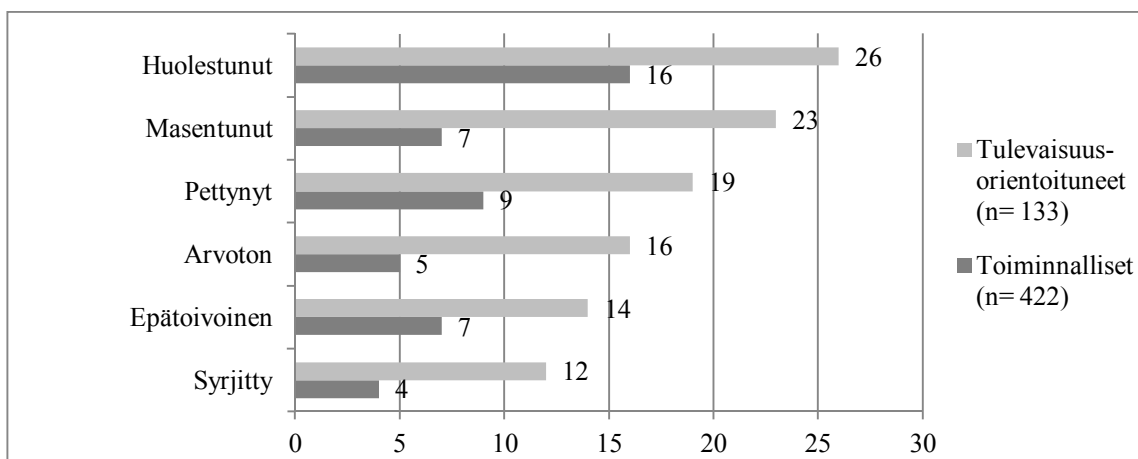
Psyykkinen hyvinvointi koostuu itsensä hyväksymisen, myönteisten vuorovaikutussuhteiden, autonomian, ympäristön hallinnan, elämän tarkoituksellisuuden sekä henkilökohtaisen kasvun ja kehittymisen kokemuksesta. (Ryff & Keyes 1995, 720; Ryff & Singer 2006, 285–288, 294.) Psyykkisesti hyvin voiva ihminen on tyytyväinen elämäänsä ja hänen tunne-elämänsä on tasapainossa. Myös käsitys omista kyvyistä ja mahdollisuuksista on myönteinen ja realistinen. Psykososiaalinen hyvinvointi käsitteenä sisältää ihmissuhteiden vuorovaikutuksellisuuden sekä yksilön omien tunteiden ja ajatusten vaikutuksen toimintaan. Psykososiaalisuuteen kuuluvat ihmisen tunne-elämä, persoonallisuus sekä vuorovaikutussuhteet sosiaalisen ympäristön kanssa. (Erikson 1982, Dunderfelt 2011, 225.) Sosiaalisissa suhteissa muotoutuvat kanssakäyminen vaikuttaa nuoren tunteisiin ja sitä kautta psykososiaaliseen hyvinvointiin. Psykososiaalisuuden käsite on hieman vaikeaselkoinen ja sitä käytetäänkin enemmän terveydenhuollon puolella kuin sosiaalityössä. Miellän psykososiaalisen hyvinvoinnin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa muotoutuvina myönteisinä resursseina ja sosiaalisena pääomana. Tarkastelen tässä kappaleessa kaverisuhteiden positiivisen ja negatiivisen sosiaalisen pääoman yhteyttä nuorten psykososiaaliseen hyvinvointiin. Kuvaan aluksi nuorten käsityksiä itsestään, erilaisten tunnetilojen esiintyvyyttä sekä onnellisuutta, minkä jälkeen selvitän niiden yhteyttä kavereiden tukeen, hyväksyntään sekä kaverisuhteiden vaikeuksiin.

6.2.1 Käsitys itsestä

Minäkuva on ihmisen käsitys itsestään, siitä minkälainen hän on, mitä hän osaa ja mitkä ovat hänen vahvuutensa ja heikkoutensa (Keltinkangas - Järvinen 2006, 17). Nuoren aikaisemmat kokemukset ja ympäristön antama palaute muovaavat hänen käsitystään itsestään (Nurmi 2009, 116–117). Nuoruusiässä minäkuva muuttuu konkreettisista oman itsen kuvauksista abstraktimpaan suuntaan. Myös erilaiset roolit kaveriporukan sosiaalisissa konteksteissa määrittelevät nuoren käsitystä itsestään. (Harter 1999, 67–74.) Nuorten positiivisissa ja negatiivisissa kuvauksissa itsestään on havaittavissa eroja sosiaalisen pääoman ryhmissä.

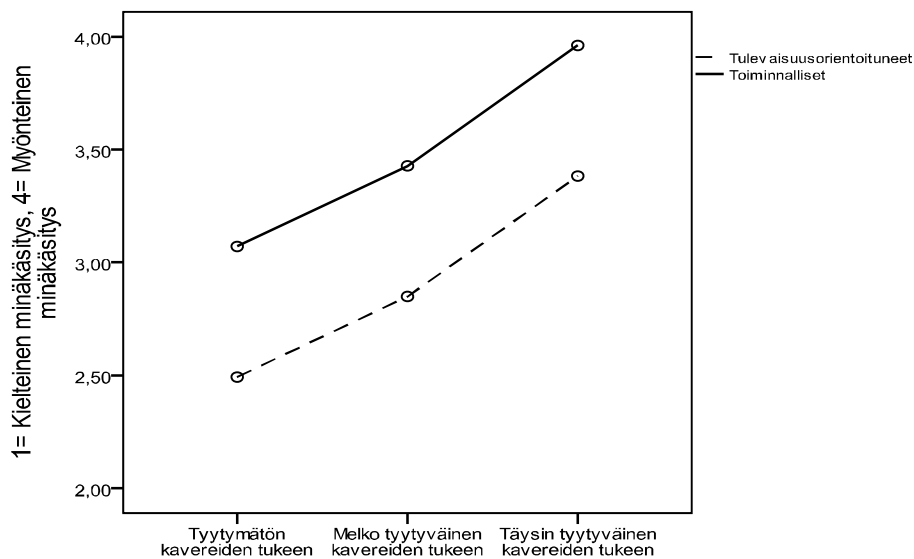
Kuvio 20: Nuorten positiiviset kuvaukset itsestä sosiaalisen pääoman ryhmissä (% , N=554–555, puuttuva tieto 7-8).

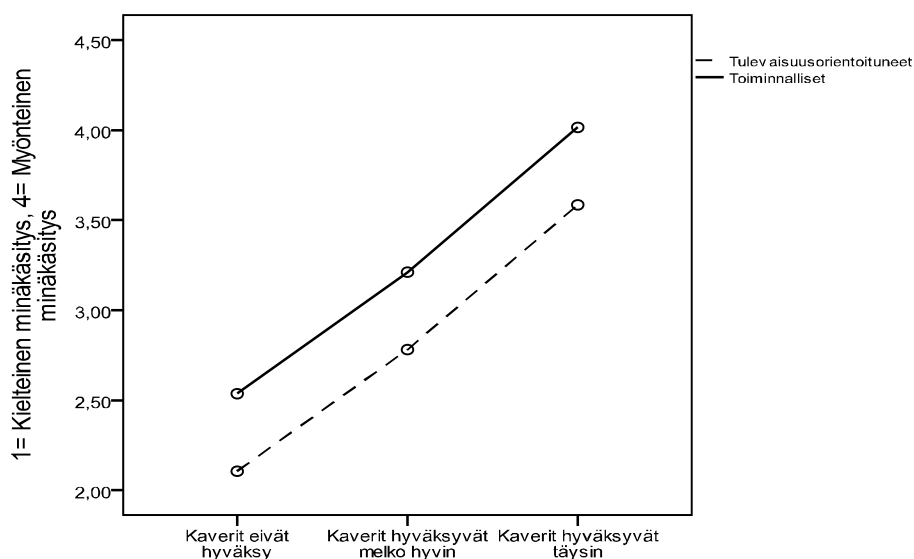
Kuvio 21: Nuorten negatiiviset kuvaukset itsestä sosiaalisen pääoman ryhmissä (% , N=554–555, puuttuva tieto 7-8).

Ryhmittäin tarkasteltuna Tulevaisuusorientoituneilla on useammin negatiivisia ja harvemmin positiivisia kuvauksia itsestään kuin Toiminnallisilla, jotka pitävät itseään iloisiin, luottavaisina ja hyväksytyinä. Tulevaisuusorientoituneet näkevät itsensä useimmin tyytyväisenä, luottavaisena, iloisena tai toiveikkaana. Negatiiviset kuvaukset itsestään koskevat Tulevaisuusorientoituneilla useimmin huolestuneena ja masentuneena olemista ja Toiminnallisilla huolestuneena ja pettyneenä oloa. Muodostin ryhmittelyanalyysillä nuorten minäkäsitystä kuvaavan muuttujan, johon kuuluvat edellä mainitut kielteiset ja myönteiset kuvaukset itsestä, tyytyväisyys ulkonäköön sekä huolestuneisuus tulevaisuudesta. Nuorten minäkäsityksessä on eroja riippuen heidän kavereiltaan saamastaan tuesta ja hyväksynnästä (ks. kuvat 20, 21). Kavereiden tukeen ja hyväksyntään tyytyväisillä nuorilla on myönteisempi käsitys itsestään kuin niillä, jotka ovat tyytymättömiä suhteistaan saamiinsa resursseihin. Toiminnalliset ovat tyytyväisempiä saamaansa sosiaaliseen

pääomaan ja heillä on myönteisempi käsitys itsestään. Tutkimustulosten mukaan kavereilta saatu tuki ja hyväksyntä ovat yhteydessä nuorten minäkäsitykseen (Välimaa 2000, 118). Mitä tyytyväisempi nuori on kavereiden antamaan tukeen, sitä myönteisemmin hän arvioi omia kykyjään ja taitojaan.

Kuvio 22: Keskiarvokuvio kavereiden tuen yhteydestä minäkäsitykseen (N= 523, Tulevaisuusorientoituneet 126 Toiminnalliset 397, puuttuva tieto 39).

Kuvio 23: Keskiarvokuvio hyväksynnän yhteydestä minäkäsitykseen (N= 522, Tulevaisuusorientoituneet 126 Toiminnalliset 396, puuttuva tieto 40).

Nuoren saama sosiaalinen tuki kavereiltaan ja läheisiltä ystäviltään on Demarayn ym. (2009, 18) mukaan yhteydessä minäkäsitykseen, siten että mitä parempaa tukea nuori kokee saavansa, sitä parempi hänen käsityksensä itsestään on. Myös nuoren omat arvionsa tuen tärkeydestä vaikuttavat siihen, minkälaisena hän näkee itsensä. Nuorella, joka kokee saavansa vähän tukea kavereiltaan ja pitää tuen saamista tärkeänä itselleen, on usein huonompi käsitys itsestään kuin sellaisella nuorella, joka ei koe tuen saamista kovin tärkeänä (mt., 20). Vastaavasti paljon tukea kavereiltaan ja läheisiltä ystäviltään saavien ja sitä arvostavien minäkäsitys on parempi kuin sellaisella nuorella, joka ei pidä tuen saamista kovin tärkeänä (mt., 21). Kaverisuhteista saatu sosiaalinen pääoma tai sen vaje vaikuttaa nuorten itsetuntoon ja minäkäsitykseen. Sosiaalisesta pääomasta osattomaksi jäävät omaavat huonomman käsityksen itsestään, kuin ne jotka pääsevät siitä osalliseksi.

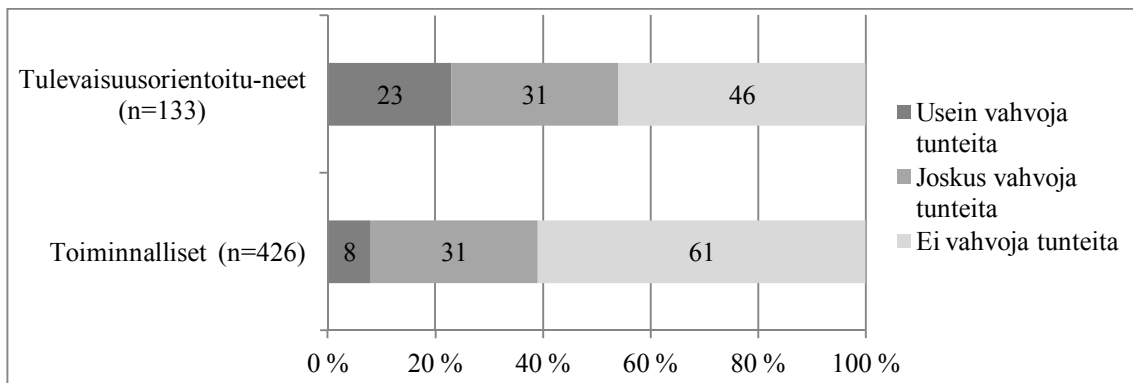
6.2.2 Tunteet

Tunteet kuuluvat luonnollisena osana jokapäiväiseen elämäämme, ja ne syntyvät Sari Näreen (1999a, 11) mukaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa Erilaiset sosiaaliset tilanteet herättävät meissä Lauri Nummenmaan (2010,11, 16, 24, 110) mukaan tunteita, kuten iloa tai surua ja näkyvät myös kehollisina reaktioina samalla, kun ne ohjaavat toimintaamme. Ulkoiset kokemukset saavat aikaan tiedostamattomasti automaattisia tunne-reaktioita muuttaen mielemme ja kehomme toimintaa. Tietoisuus näistä muutoksista synnyttää tunnekokemuksen, eli varsinaisen tunteen. Marja Kokkosen (2010, 11) mukaan tunteet ohjaavat meidät hyvinvointimme kannalta tärkeiden ja mielihyvää tuottavien asioiden pariin. Ne myös ohjaavat meitä tunnistamaan turvallisuuttamme uhkaavat vaarat ympäristössämme. Tunteiden on myös todettu vaikuttavan ajattelumme ja erilaisten tilanteiden tulkitsemiseen. Tunteet syntyvät ihmisten välisissä suhteissa ja saavat ilmiänsä toiminnassa, jonka sääntelyyn vaikuttavat erilaiset sosiaaliset normit ja toimintamallit. Yksilöllistyvässä maailmassa tunteilla on tärkeä rooli ihmisten identiteettien määrittelyssä. Yhteiskunnan muutosten nopeutuessa tunteiden jakamisesta ja hyödyntämisestä elämän eri alueilla on tullut tärkeä henkilökohtainen kompetenssi. (Näre 1999a, 11–12.) Tunteet vaikuttavat meihin ja ohjaavat toimintaamme monella tavalla. Niiden tärkeyttä kuvaa hyvin se, että erilaiset tunne-elämän häiriöt kuuluvat useiden psyykkisten sairauksien oirekuvaan (Nummenmaa 2010, 192.)

Tarkastelen tutkimuksessani nuorten itsensä ilmaisemien oireiden sekä voimakkaiden tunteiden kokemista selvittääkseni, mikä yhteys niillä on kaverisuhteisiin. Valitsin faktorianalyysiin muuttujia, joiden arvojen vaihtelu oli riittävän suuri analyysin luotettavuuden kannalta. Muuttujien keskinäistä korrelaatiota ja soveltuvuutta analyysiin mittaavan Kaiser-Meyer-Olkin testin tulos 0,907 on hyvä ja se osoittaa, että korrelaatiomatriisi on sovelias analyysiin (Metsämuuronen 2005, 619). Muodostuneet 3 faktoria kattavat 51.3 % tarkasteltavien muuttujien vaihtelusta (*liitteet 2.5 ja 2.6*). Ensimmäiselle faktorille latautuivat ahdistuneisuus, tuskaisuus, pelko, syyllisyys, viha sekä yksinäisyys. Nimesin faktorianalyysin perusteella muodostetun muuttujan *vahvoiksi tunnetiloiksi* muuttujien yleisen kuvauksen mukaan. Toiselle faktorille latautuivat keskittymisvaikeudet, uni/nukahtamishäiriöt, väsymys, hermostuneisuus/jännittyneisyys, ahdistuneisuus/masentuneisuus sekä aggressiivisuus/itsehillinnän pettäminen, jonka nimesin *uupuneisuudeksi*. Kolmannelle faktorille latautuivat itsemurha-ajatukset ja teot. Nimesin summamuuttujan *kielteisiksi tunteiksi itseä kohtaan*. Reliabiliteettia kuvaavan Cronbachin alfakertoimen mukaan muuttujat soveltuvat hyvin analyysiin. Ensimmäisen faktorin kerroin on 0,878, toisen 0,803 ja kolmannen 0,742. Myös tässä kappaleessa nuorten hyvinvointi muotoutuu negatiivisten tunnetilojen kokemisena tai niiden poissaolona, jolloin nuoret asemoituvat eri tavoin hyvinvointinsa suhteen.

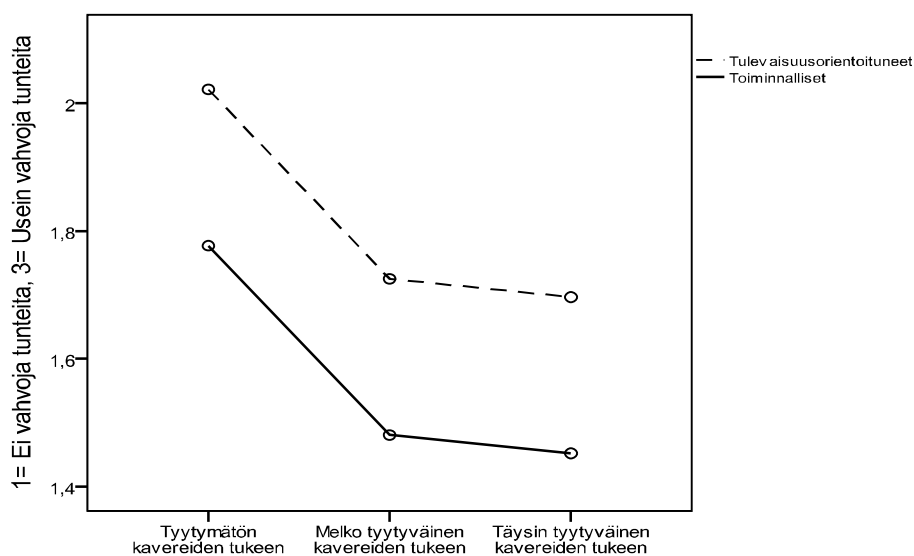
Vahvat tunnetilat

Lähes kahdella kolmanneksella Toiminnallisista ja lähes puolella Tulevaisuusorientoituneista ei ole lainkaan esiintynyt vahvoja tunteita. Näin ollen pääosa nuorista kokee myönteisiä tunnetiloja ja voi hyvin. Myönteiset tunteet vaikuttavat Alice M. Isenin (2006, 189, 200) mukaan suotuisasti ajatteluamme ja toimintakykyymme edistäen muun muassa luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä. Lähes puolet Tulevaisuusorientoituneista ja kaksi kolmasosaa Toiminnallisista kokee myönteisiä tunteita, mikä näkyy heidän sosiaalisissa suhteissaan ja toiminnallisuudessaan. Vahvoja tunteita esiintyy useammin Tulevaisuusorientoituneilla kuin Toiminnallisilla.

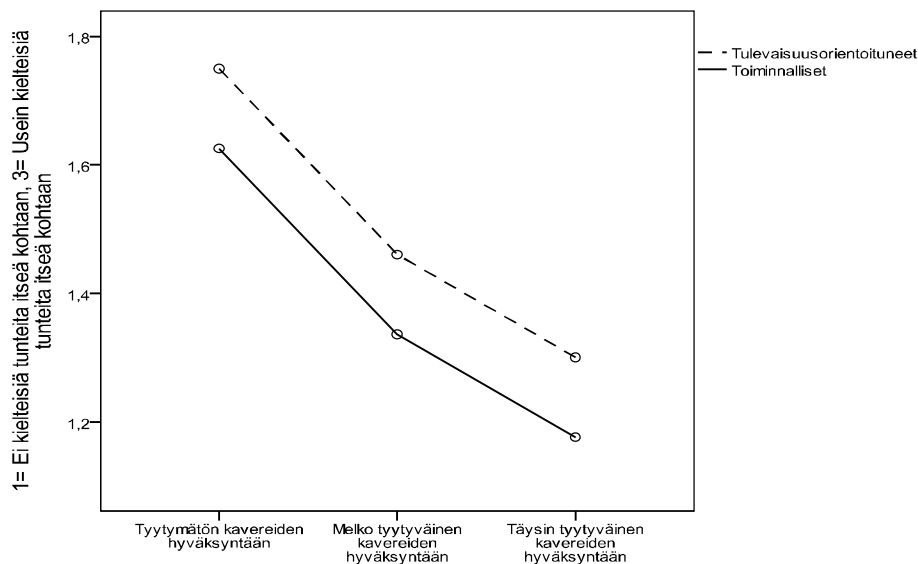
Kuvio 24: Vahvojen tunteiden esiintyminen ryhmittäin (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

Lähes joka neljäs ensimmäiseen ja joka kahdestoista toiseen ryhmään kuuluvista kokee usein vahvoja tunteita. Sukupuolittaisen tarkastelun mukaan vahvat tunnetilat ovat yleisempiä tytöillä molemmissa ryhmissä (liite 3.20). Tyttökulttuuri tukee Sari Näreen (1999b, 274) mukaan tunteiden ilmaisemista ja itsereflektiota. Tämä edistää tunneälyn kehittymistä, mikä tarkoittaa kykyä tunnistaa omia tunteita ja mielialoja sekä niiden hallinnan opettelua (Goleman 1997, 65–66). Kavereiden tuki ja hyväksyntä ovat yhteydessä vahvojen tunteiden kokemiseen (liitteet 3.21 ja 3.22). Etenkin Tulevaisuusorientoituneilla kavereiden tuen ja hyväksynnän puute lisää vahvoja tunteita. Toiminnallisilla kavereiden hyväksynnän vaje lisää näitä tunteita. Vastaavasti sosiaalisten resurssien saaminen kavereilta vähentää vahvoja tunteita. Seuraavissa kuvioissa nähdään keskiarvot kavereiden tuen ja hyväksynnän yhteydestä vahvoihin tunteisiin.

Kuvio 25: Keskiarvokuvio kavereiden tuen yhteydestä vahvojen tunteiden ilmenemiseen (N= 559, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).

Kavereiltaan saamaan tukeen ja sosiaaliseen pääomaan tyytyväisillä nuorilla esiintyy vähän vahvoja tunteita. Nuoret, jotka ovat tyytymättömiä tässä suhteessa kokevat useammin vahvoja tunteita. Ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevät erot kavereiden tuen osalta. Tulevaisuusorientoituneet ovat tyytymättömämpiä kavereiltaan saamaan tukeen ja heillä esiintyy myös enemmän vahvoja tunteita.

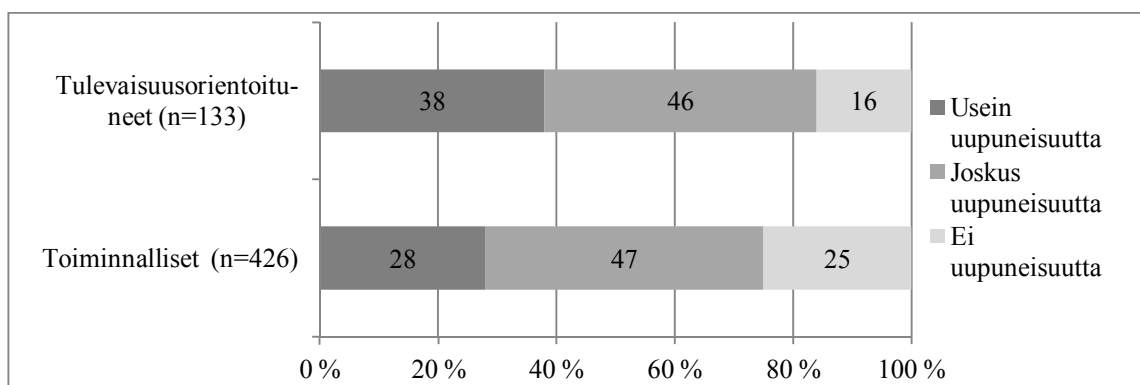
Kuvio 26: Keskiarvokuvio kavereiden hyväksynnän yhteydestä vahvojen tunteiden ilmenemiseen (N= 555, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).

Kavereiden hyväksynnällä, eli suhteista osalliseksi pääsemisellä on hieman suurempi vaikutus vahvojen tunteiden ilmenemiseen kuin kavereiden tuella. Näin ollen osallisuus on nuorille jonkin verran tärkeämpää kuin kavereiden tuki, ja se myötävaikuttaa myönteisten tunteiden esiintymiseen. Väkivallan ja kiusaamisen kokeminen lisäävät vahvojen tunteiden ilmenemistä (*liitteet 3.23 ja 3.24*). Usean eri tyyppisen väkivallan kohteena olevat Tulevaisuusorientoituneet ja usein kiusatut Toiminnalliset kokevat eniten vahvoja tunteita.

Uupuneisuus

Yhteiskunnan vaatimukset menestymisestä, tulevaisuuden epävarmuus sekä kouluelämän kilpailuhenkisyys asettavat haasteita nuorille, minkä vuoksi monet kokevat melko usein uupuneisuutta ja stressaantuneisuutta (Salmela-Aro 2010, 448). Katariina Salmela-Aro

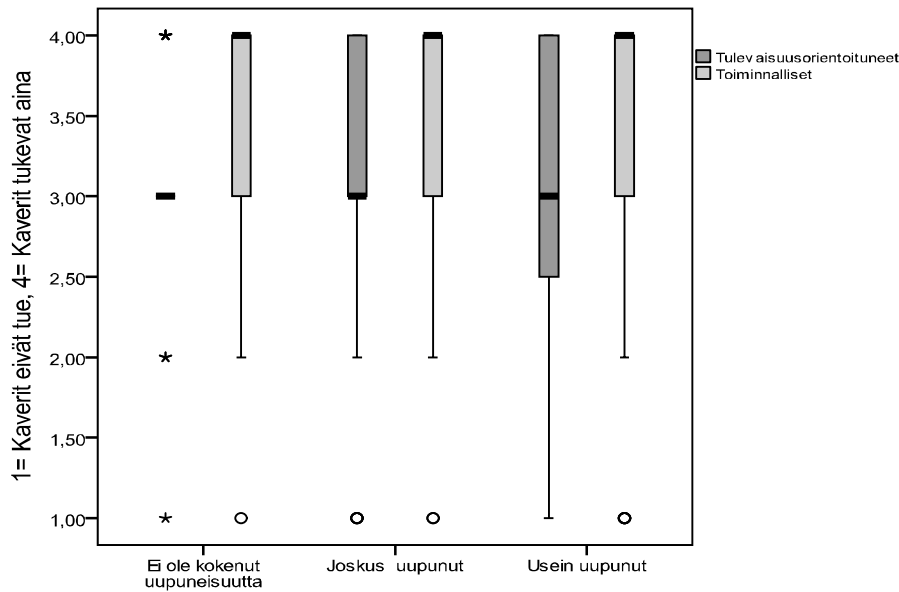
(2008, 234) on kehittänyt koulu-uupumuksen arviointimenetelmän, mitä käytetään hyväksi muun muassa kouluterveyskyselyissä. Koulu-uupuneisuuteen kuuluu voimakasta väsymystä, kyynisyyden ja riittämättömyyden tunteita. Tässä tutkimuksessa tarkastelen nuorten uupuneisuutta yleisemmällä tasolla, mutta uupuneisuutta kokevat ilmaisevat myös tyytymättömyyttä koulun käyntiinsä, joten ilmiö vaikuttaa nuoriin kaikilla elämän tasoilla. Uupuneisuutta kuvaavaan summamuuttujaan latautuivat keskittymisvaikeudet, unihäiriöt, väsymys, hermostuneisuus, ahdistuneisuus sekä itsehillinnän pettäminen. Uupuneisuuden tunteet ovat melko yleisiä nuorilla.

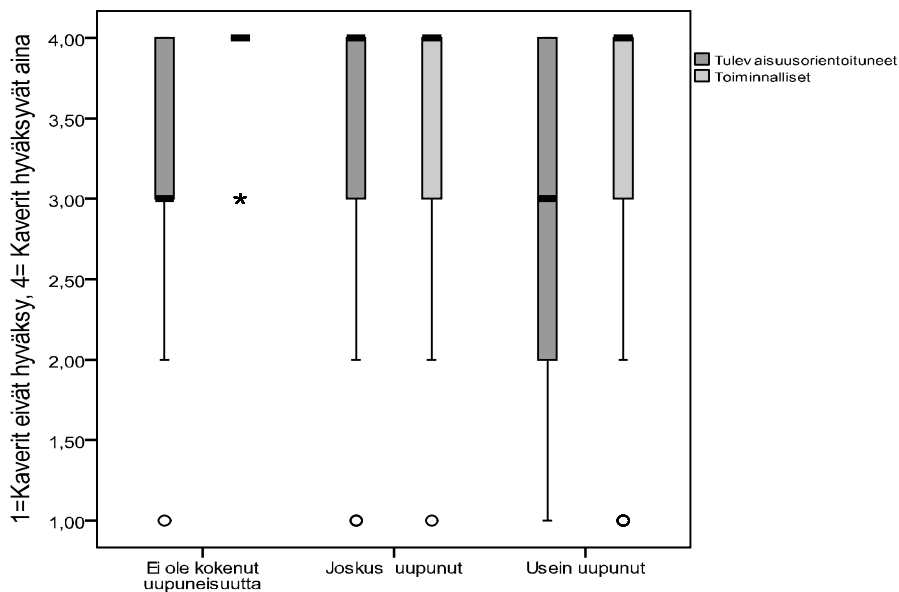
Kuvio 27: Uupuneisuuden ryhmittäinen ilmeneminen (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

Tulevaisuusorientoituneiden ryhmään kuuluvat ovat Toiminnallisia useammin uupuneita ja tytöt molemmissa ryhmissä kokevat useammin voimattomuutta (*liite 3.25*). Myös Salmela-Aro (2010, 451) on tutkimuksissaan havainnut tytöillä olevan enemmän näitä tunteita. Kavereiden tuella ja hyväksynnällä on merkitystä myös uupuneisuutta koettaessa.

Tulevaisuusorientoituneet ovat toista ryhmää tyytymättömämpiä kavereiden antamaan tukeen, kuitenkin he kokevat tuen voimistuvan kokiessaan uupuneisuutta (*kuvio 28*). Kyseessä voi olla samassa tilanteessa olevien hakeutumisesta toistensa seuraan, jolloin he jakavat kokemiaan asioita saaden näin vastavuoroista tukea. Usein uupumusta koettaessa tyytyväisyys kavereiden tukeen vähenee. Tämä voi johtua uupumusta kokevien nuorten liikkuminen sellaisessa porukassa, jossa ei anneta riittävästi tukea ryhmään kuuluville. Toiminnallisten ryhmä on kokonaisuudessaan tyytyväinen saamaansa emotionaaliseen tukeen riippumatta uupumuksesta tai sen poissaolosta.

Kuvio 28: Kavereiden tuki uupuneisuutta koettaessa (N= 559, puuttuva tieto 3, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 423).

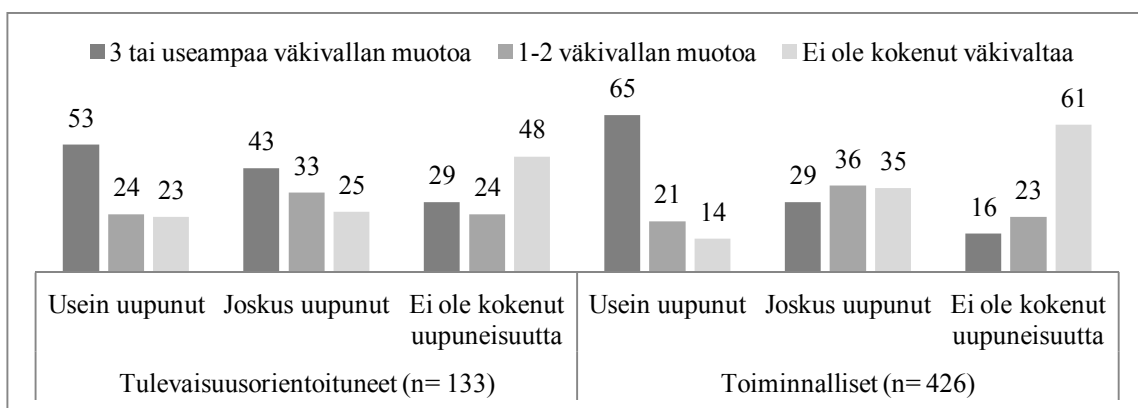

Kuvio 29: Kavereiden hyväksyntä uupuneisuutta koettaessa (N= 559, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).

Tulevaisuusorientoituneiden ryhmässä on havaittavissa kavereiden hyväksynnän vahvistumista myös harvakseltaan uupuneisuutta koettaessa (kuvio 29). Vastaavasti uupuneisuuden lisääntyessä tyytyväisyys kavereiden hyväksyntään vähenee. Toiminnallisten ryhmässä tyytymättömyys kavereiden hyväksyntään voimistuu uupuneisuutta koettaessa. Voi

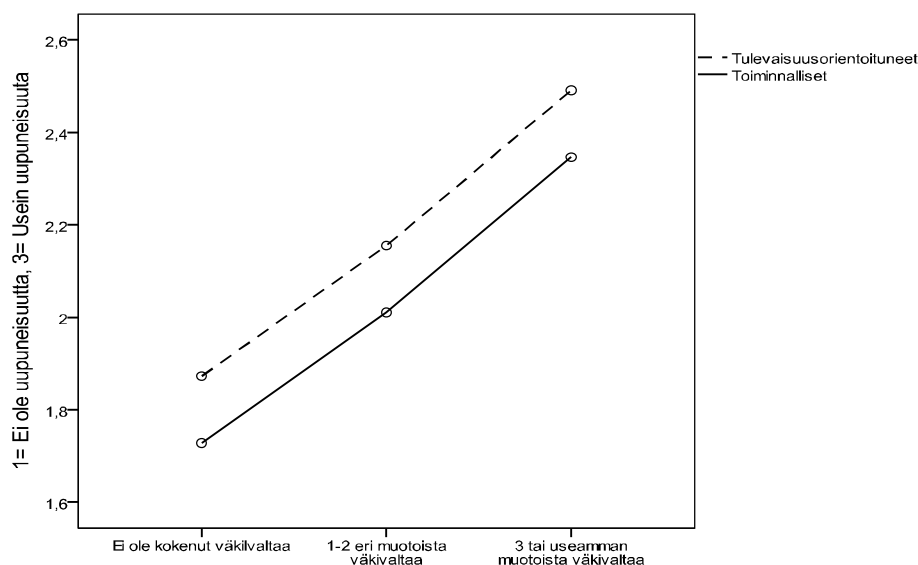
olla, etteivät uupuneet nuoret jaksa ylläpitää suhteitaan kavereihin, mikä seurauksena välit heihin viilenevät ja osallisuuden ja vastavuoroisuuden kokemukset harvenevat.

Uupuneisuutta kokevat vähemmän nuoret, joiden kaverisuhteet ovat myönteiset. Tämä voi tarkoittaa, että nuoret hakeutuvat sellaiseen seuraan, joka muistuttaa heidän omaa elämänpiiriään ja kokemusmaailmaansa, jolloin he jakavat yhteiset asenteet ja tavoitteet tulevaisuutensa suhteen saaden sosiaalista pääomaa kavereiltaan. Uupuneisuutta kokevat nuoret voivat myös hakeutua toisensa seuraan, jolloin he kertovat toisilleen mieltään painavista asioista saaden kavereiltaan tukea ja osallisuutta. Kyse voi olla myös löyhemmistä sosiaalisista siteistä, jolloin kaveriporukassa ei anneta kylliksi tukea eikä osoiteta hyväksyntää, mikä vaikuttaa uupuneisuuteen. Kiinteään ryhmään kuuluminen vaikuttaa uupuneisuutta vähentävästi parantaen muun muassa koulumenestystä etenkin tytöillä. (Kiuru 2008, 39–40, 42–43; Salmela-Aro 2010, 451.) Noona Kiuru (2008, 34–45) havaitsi tutkimuksessaan paljon keskenään yhdessä aikaa viettävien nuorten muistuttavan toisiaan koulu-uupumuksessa ja masentuneisuudessa. Kaverisuhteiden vaikeuksilla on uupuneisuutta voimistava vaikutus.

Kuvio 30: Uupuneisuus ja väkivallan kokeminen (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

Mitä useamman tyyppistä väkivaltaa nuori on kokenut, sitä useammin hän on uupunut tai kokee itsehillinnän pettämistä. Etenkin usein uupuneet ovat kokeneet monen tyyppistä väkivaltaa kun taas nuoret, jotka eivät ole uupuneita kokevat harvoin väkivaltaa. Tulevaisuusorientoituneiden ryhmästä myös joskus uupumuksen tunteita kokevat ovat kokeneet usein väkivaltaa. Seuraavassa kuviossa on havaittavissa ryhmittäiset keskiarvojen erot vastauksissa.

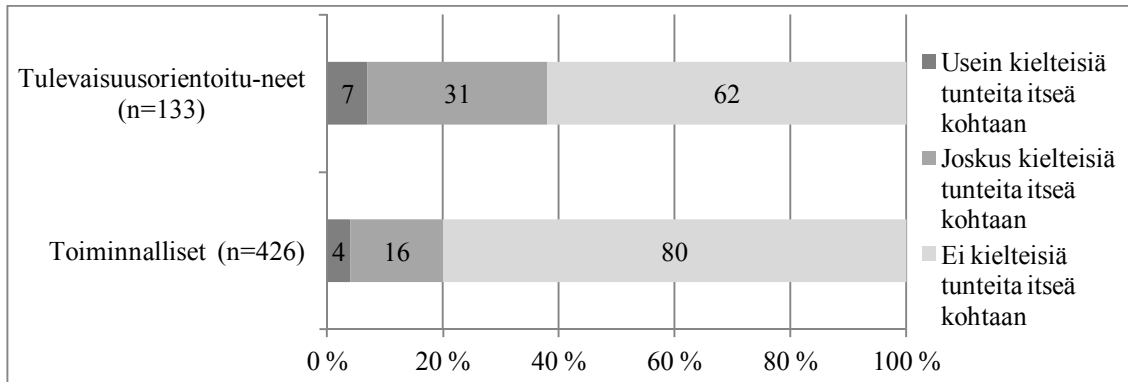

Kuvio 31: Keskiarvokuvio väkivallan kokemusten yhteydestä uupuneisuuteen (N= 559, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).

Usein uupuneet kokevat useamman tyyppistä väkivaltaa elämässään. Tämä voi olla seurausta siitä, että he hakeutuvat seuraan, jossa jaetaan samanlaiset kokemukset toisten kanssa. Uupuneisuuteen liittyy myös aggressiivisuuden kokeminen, jolloin kyseessä voi olla väkivaltakokemusten aiheuttama tunteiden kuohunta.

Kielteiset tunteet itseä kohtaan

Nuoruusikään kuuluu pohdinta elämän tarkoituksesta ja sen päättymisestä filosofisessa mielessä. Nuoren kokiessa epätoivoa, ovat ajatukset itsensä vahingoittamisesta yritys löytää helpotusta vaikeaan tilanteeseen vaikeuksista pois ”nukahtamalla.” Kielteiset tunteet itseä kohtaan ilmenevät ajatuksina tai pyrkimyksinä vahingoittaa itseään, ja ne ovat osoitus nuoren elämäntilanteen vaikeuksista ja avun tarpeesta. Nuoret toimivat usein hetken mielijohteesta hakien helpotusta ahdistavaan oloonsa kielteisin ajatuksin tai teoin. Viiltely tai muulla tavalla kivun tuottaminen itselle on keino ulkoistaa vaikeita tunteita ja yrittää kontrolloida niitä. Itsensä vahingoittaminen esimerkiksi viiltelemällä on usein merkki vaikeuksista kohdata nuoruuteen kuuluvat kehitystehtävät ja saavuttaa ehjä identiteetti. (Marttunen 2006, 127–128, 130–131.)

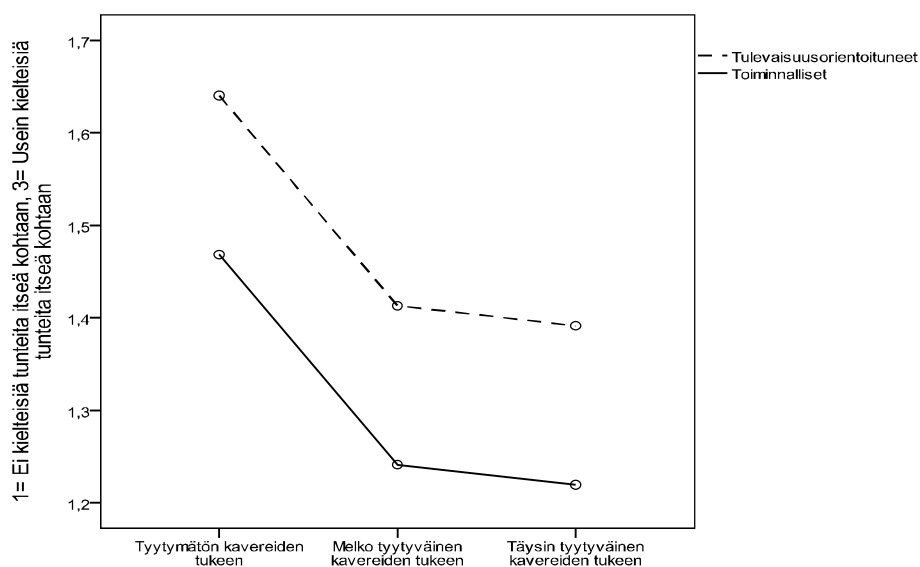
Kuvio 32: Itseä kohtaan ilmenevät kielteiset tunteet ryhmittäin (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

Tulevaisuusorientoituneet kokevat enemmän kielteisiä tunteita itseään kohtaan ja tytöillä molemmissa ryhmissä on enemmän kyseisiä tunnetiloja itseään kohtaan (*liite 3.26*). Nuo-ret, jotka ovat tyytyväisiä kaverisuhteisiinsa kokevat harvoin tällaisia tunteita itseään kohtaan. Vastausten jakaumaa osoittavissa kuvioissa on havaittavissa erot ryhmien tilanteessa (*liite 3.27*). Joskus kielteisiä tunteita itseään kohtaan tuntevat Tulevaisuusorientoituneet kokevat kavereiden antaman tuen heikoksi, mikä voi olla osoitus kaverisuhteiden vaikeuksista ja kavereiden tuen suuresta merkityksestä mielialaan. Toiminnallisten ryhmässä usein näitä tunteita kokevilla on havaittavissa tyytymättömyyttä kavereiden antamaan emotionaaliseen tukeen.

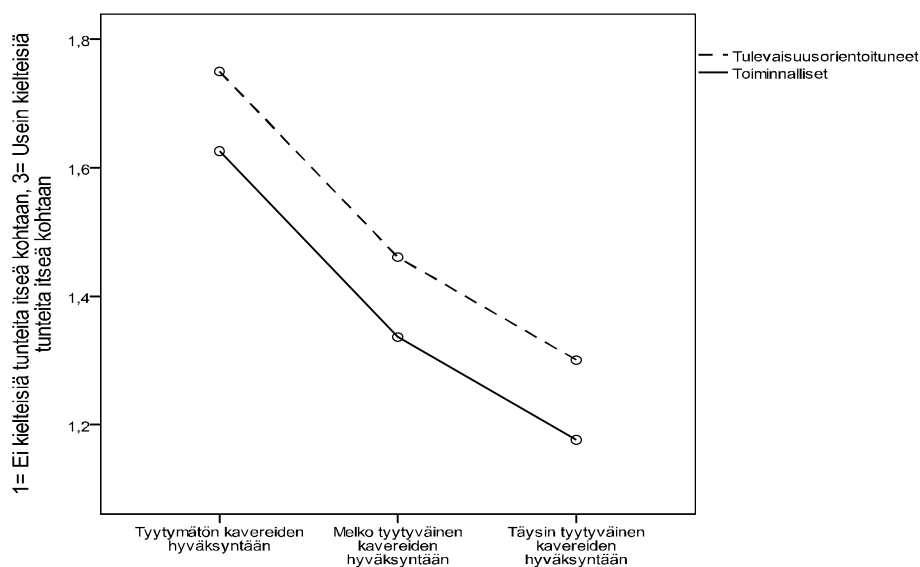
Kavereiden hyväksynnän vaje aiheuttaa Tulevaisuusorientoituneille usein ja Toiminnallisille joskus kielteisiä tunteita itseä kohtaan (*liite 3.28*). Oheisissa keskiarvokuvioissa on havaittavissa (*kuviot 33 ja 34*), että kaverisuhteisiin tyytyväisillä nuorilla esiintyy harvoin kyseisiä tunteita. Tyytymättömyys tukeen ja hyväksyntään lisää edellä mainittuja tuntemuksia ja kavereiden hyväksynnän vaje lisää useammin negatiivisia tunteita itseä kohtaan. Kyseessä voi olla muidenkin ongelmien vaikutus siihen, ettei nuori esimerkiksi huomioi kavereita tai että muiden on vaikea lähestyä hiljaista tai muuten vetäytyvää nuorta.

Myös väkivallan ja kiusaamisen kokeminen kavereiden taholta lisää jonkin verran kielteisiä tunteita itseä kohtaan etenkin Tulevaisuusorientoituneilla, mutta myös Toiminnallisilla. Jukka Kangasniemen (2008, 170–172) mukaan koulukiusaamisella on selvä tilastollinen yhteys itsetuhoiseen ajatteluun, sillä joka seitsemännellä yksinäisellä koulukiusatulla on ollut tällaisia ajatuksia. Vaikeat kokemukset aiheuttavat toivottomuutta nuorissa eten-

kin jos he jäävät yksin näissä tilanteissa, mikä saa nuoren kääntämään vihan itseään kohtaan

Kuvio 33: Keskiarvokuvio kavereiden tuen yhteydestä itseä kohtaan tunnettuihin kielteisiin tunteisiin (% , N=559, Tulevaisuusorientoituneet 133 Toiminnalliset 423 puuttuva tieto 6).

Kuvio 34: Keskiarvokuvio kavereiden hyväksynnän yhteydestä itseä kohtaan tunnettuihin kielteisiin tunteisiin (% , N=559, Tulevaisuusorientoituneet 133 Toiminnalliset 422 puuttuva tieto 7).

Tunteiden ja mielialojen nopeat vaihtelut ovat normaaleja nuoruudessa. Tunneperäiset vaikeudet ilmenevät erilaisina oireina, joiden taustalla ovat usein stressaavat elämäntapahtumat ja useiden kielteisten elämäntapahtumien kasaantuminen. Tilapäiset vastoinkäymiset eivät yleensä häiritse nuoren toimintakykyä ja hyvinvointia. (Nurmi ym. 2006 150–151.) Pitkittyessään ne voivat aiheuttaa kielteisten tunnetilojen pitkittymistä ja tunne-elämän lukkiutumista (Nummenmaa 2010, 192). Voimakkaat tunnereaktiot yhdistetään tutkimuksissa usein masentuneisuuteen. Lomakekyselyn avovastauksissa nuoret kuvaavat tunnetilojensa vaihtelua hyvän olon tunteista masentuneisuuteen.

”Yleensä tuntuu ettei mikään suju ja olisi parempi lakata olemasta. Sitten taas joskus tuntuu, että mikäs tässä ollessa, kaikki hyvin. Vaikkakaan masentuneisuuteen ei mitään oikeaa syytä olekkaan. Tuntuu vain, että mikään ei suju ja kaikki ahdistaa enemmän tai vähemmän.” (L 334)

”Minua ahdistaa usein. Menneisyys pyörii koko ajan mielessä ja haluaisin palata ajassa taaksepäin. Silloin olin onnellisempi enkä masentunut.” (L 93)

Vuorovaikutuksen ongelmat suhteessa ikätovereihin altistavat masentuneisuudelle (Grabber 2004, 611). Pauliina Luopa, Minna Pietikäinen ja Jukka Jokela (2008, 26) ovat todenneet masentuneisuuden olevan yhteydessä koulukiusaamiseen ja kiusaaja-uhrina olemiseen. Keskipaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta kokeneista pojista kolmasosa on kokenut usein kiusaamista. Monet kiusatuista ja kiusaaja-uhreista ovat myös masentuneita. Lomakekyselyn avovastauksissa viitataan myös kiusaamisen vaikutuksesta nuoriin.

”Kiusaaminen, se masentaa nuoria.” (L 13)

Anne Konun (2002, 49) mukaan nuoren yleiseen subjektiiviseen hyvinvointiin vaikuttaa vahvasti se, että on ainakin yksi hyvä ystävä ja ettei nuorta kiusata. Kavereiden tuella on suuri merkitys nuorille heidän hyvinvointinsa kannalta, ja sillä on todettu olevan masennoisoreita vähentävä vaikutus niin poikiin kuin tyttöihin (Kaltiala-Heino, Rimpelä, Rantanen & Laippala 2001, 161–162). Vanhempien ja kavereiden tuen yhteyttä masentuneisuuden selvittäessä on havaittu molemmilta tahoilta saadun tuen vähentävän oireilua. Sen sijaan kavereiden tuen puute niissäkin tilanteissa, jolloin vanhempien tukeen ollaan tyytyväisiä aiheuttaa riskin masentuneisuudelle. (Young ym. 2005, 419) Tässä tutkimuksessa oli taustatekijänä havaittavissa perheen tukeen täysin tyytymättömien nuorten olevan tyytymättömiä kavereiden antamaan tukeen (*liite 3.4*) Ryhmään kuulumisen ja osallisuuden tunne vähentävät myös nuorten masentuneisuutta (Newman ym. 2007, 256–258).

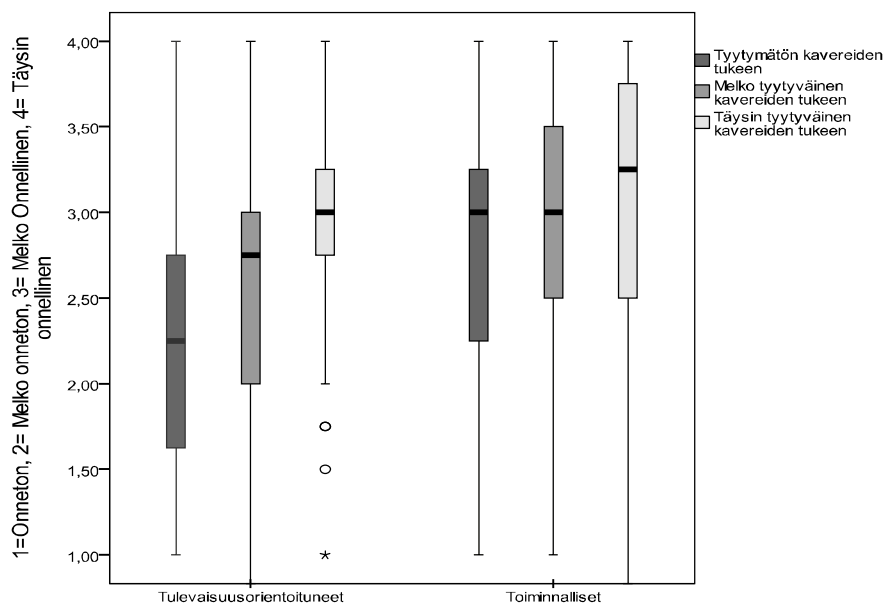
6.2.3 Onnellisuus

Onnellisuuden kokeminen rinnastetaan nykykeskustelussa tärkeäksi subjektiivisen hyvinvoinnin mittariksi. Sosiaalisilla suhteilla ja niiden riittävydellä on suuri merkitys onnellisuuteen. Sosiaalisena onnellisuutena nähty hyvinvointi lisääntyy luottamuksen, epävirallisten sosiaalisten verkostojen osallisuuden sekä turvallisuuden kokemusten kautta. Luottamus ihmissuhteissa kytkeytyy vahvasti onnellisuuteen (Saari 2009, 96–97; Ervasti & Saari 2011, 209–213.) Lomakekyselyn vastauksissa nuoret kuvaavat onnellisuuden tunteen olevan yhteydessä ystävien olemassa oloon ja sosiaaliseen verkostoon kuuluvien myönteisyyteen.

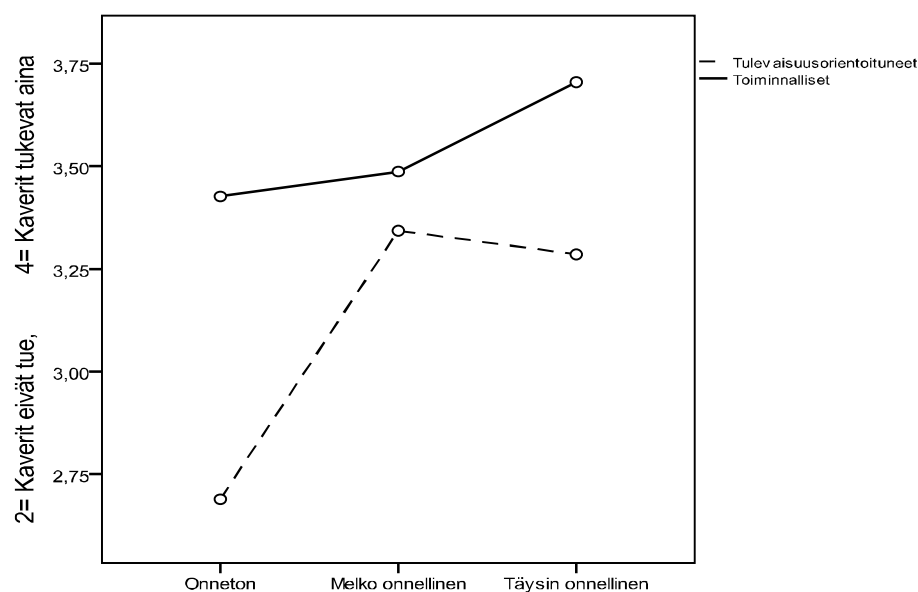
”Minulla menee hyvin, olen saanut kuluvan puolen vuoden aikana uusia ystäviä ja poikaystäviä. Olen aika kiireinen, mutta onnellinen :).” (L 19)
”Onnellisuuteni riippuu usein toisten onnellisuudesta, jos muut ovat iloisia & onnellisia niin minäkin..” (L 98)

Lomakekyselyssä selvitettiin nuorten näkemyksiä onnellisuudestaan väittämillä (*kysymys 48 a-c*) ” Olen tyytyväinen ulkonäkööni”, ”Olen tyytyväinen terveydentilaani”, ” Koen olevani onnellinen” ja ”Tulevaisuuteni on valoisa”, joista muodostin sumamuuttujan ”Onnellisuus”. Varianssianalyysin antamassa kuviossa on nähtävissä sosiaalisen pääoman ryhmien väliset erot onnellisuudessa sukupuolittain (*liite 3.30*), jonka mukaan pojat ovat molemmissa ryhmissä tyttöjä onnellisempia.

Ryhmittäisessä tarkastelussa on havaittavissa Toiminnallisten olevan toista ryhmää onnellisempia. Onnellisuuden kokemuksen ja kavereiden antaman tuen yhteys on havaittavissa vastausten jakaumaa esittävässä kuviossa (*kuvio 35*). Onnellisuuden tunne kasvaa sen mukaan, kuinka tyytyväisiä nuoret ovat kavereilta saamaansa tukeen ja sosiaaliseen pääomaan. Sosiaalisen pääoman ryhmissä on havaittavissa selvät erot onnellisuudessa, ja luottamusta kaverisuhteissaan kokevat ovat myös onnellisempia. Kavereiden tukeen tyytymättömät ovat molemmissa ryhmissä onnettomampia kuin ne, jotka saavat enemmän emotionaalista tukea kavereiltaan.

Kuvio 35: Onnellisuus ja kavereiden tuki sosiaalisen pääoman ryhmissä (n= 556, puuttuva tieto 6, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 422).

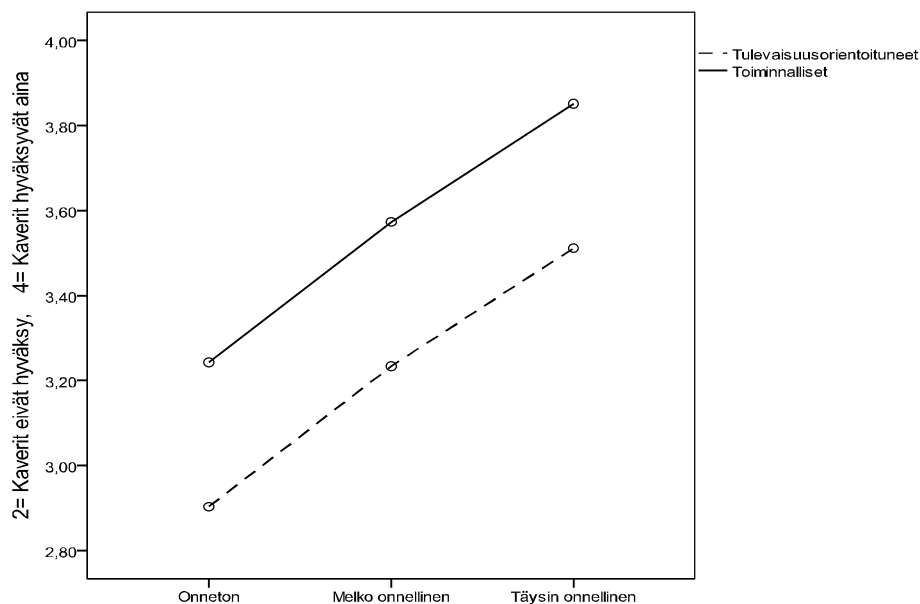

Kuvio 36: Keskiarvokuvio kavereiden tuen yhteydestä onnellisuuteen (N= 556, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 6).

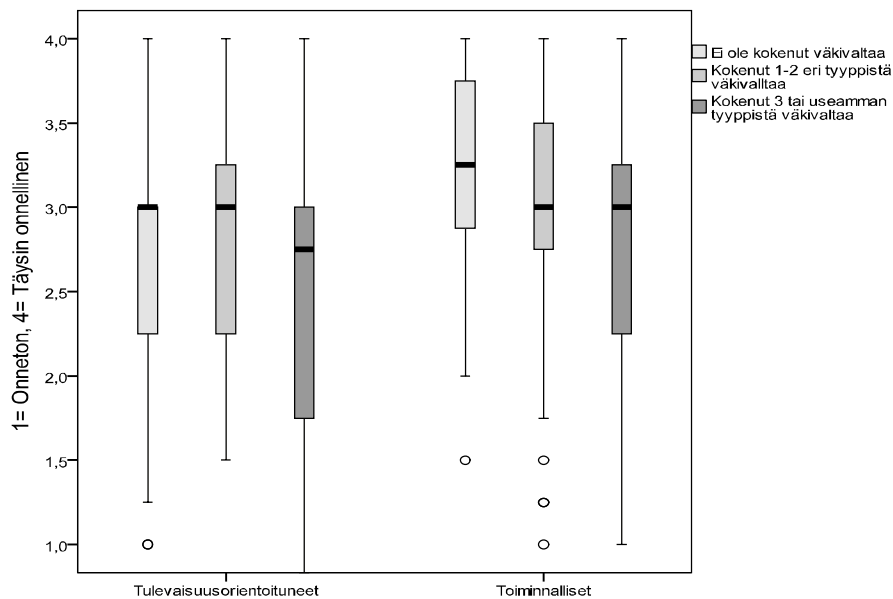
Toiminnallisten ryhmän kuluvat ovat kokonaisuudessaan toista ryhmää tyytyväisempiä kavereilta saamaansa tukeen ja kokevat olevansa onnellisempia (kuvio 36). Tässä ryhmässä kavereiden tuen määrässä ei ole suuria eroja suhteessa onnellisuuteen. Onkin ilmeistä, että onnellisuusvajetta kokevilla on muita sosiaalisen ympäristön aiheuttamat seikkoja kokemukseensa kuin kaverisuhteiden vaikutus. Tulevaisuusorientoituneiden osalta onnet-

tomaksi itsensä kokevat ovat selvästi muita tyytymättömpiä kavereiden antamaan tukeen. Täysin onnelliseksi itsensä kokevien kavereilta saama tuki on hieman alhaisempaa kuin melko onnellisten. Kavereiden antaman tuen ja onnellisuuden välillä on havaittavissa yhdysvaikutus, mikä tarkoittaa kavereiden tuen erilaista yhteyttä onnellisuuden kokemukseen sosiaalisen pääoman ryhmissä.

Kavereiden hyväksyntä vaikuttaa myös nuorten onnellisuuteen (kuvio 37). Kavereiden hyväksyntä on molemmissa sosiaalisen pääoman ryhmässä suorassa yhteydessä onnellisuuteen. Täysin onnelliset ovat tyytyväisiä kavereiden hyväksyntään. Tulevaisuusorientoituneiden ryhmässä onnettomaksi itsensä kokevat saavat vähiten kavereiden hyväksyntää osakseen. Nuoret, jotka jäävät vaille sosiaalisen pääoman antamia resursseja eivät ole niin onnellisia, kuin ne, jotka kokevat olevansa osallisena näihin voimavaroihin.

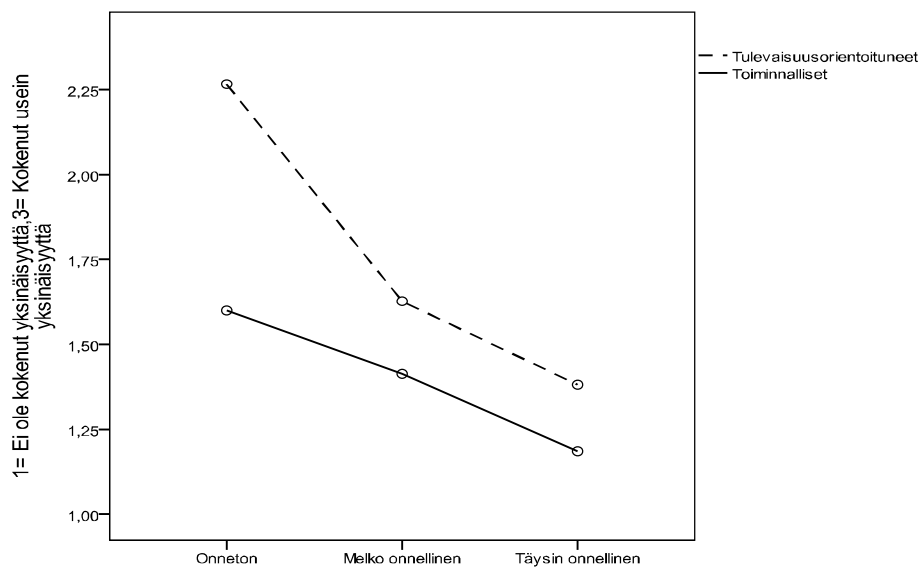
Kuvio 37: Keskiarvokuvio kavereiden hyväksynnän yhteydestä onnellisuuteen (N= 556, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 6).

Kuvio 38: Onnellisuus ja väkivalta sosiaalisen pääoman ryhmissä (N= 559, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).

Kaverisuhteiden ongelmat, kuten kiusaaminen, erilainen väkivalta ja torjunta vaikuttavat nuorten onnellisuuteen. Vähän tai ei lainkaan väkivaltaa kokeneiden Tulevaisuusorientoituneiden onnellisuuden kokemuksissa ei ole havaittavissa suurta eroa. Sen sijaan usean erityyppisen väkivallan uhreina olleet ovat heitä onnettomampia. Toiminnallisten onnellisuuden kokemukset ovat selvässä yhteydessä väkivaltaan siten, että sitä kokeneet ovat muita onnettomampia. Kiusaamisen ulkopuolelle jääneet ovat molemmissa ryhmissä hieman muita onnellisempia (*liite 3.31*). Tulevaisuusorientoituneiden ryhmässä ei ole havaittavissa suuria eroja, mutta Toiminnallisista usein kiusatut ovat selvästi muita onnettomampia.

Yksinäisyys aiheuttaa vajeita onnellisuuden kokemuksessa (*kuvio 39*). Tulevaisuusorientoituneista yksinäisyyttä kokevat ovat onnettomampia kuin Toiminnalliset ja tuloksissa on havaittavissa näiden tekijöiden yhdysvaikutus. Juho saaren (2009, 133- 135) mukaan yksinäiset ovat keskimääräistä vähemmän onnellisia ja se on yhteydessä muutenkin heidän elämän tyytyväisyyteensä. Yksinäistyminen on pitkäkestoinen prosessi ja se vaikuttaa välittömästi nuorten hyvinvoinnin kokemukseen. Yksinäisyys ilmiönä aiheuttaa sosiaalisen pääoman vajeita, minkä vuoksi on tärkeää puuttua siihen johtavaan kehitykseen, ja edesauttaa kaverisuhteista osalliseksi pääsyä. Nuoren sosiaaliset taidot helpottavat vuorovaikutusta ja uusien suhteiden luomista vaikuttaen myös onnellisuuteen (*liite 3.32*).

Kuvio 39: Keskiarvokuvio yksinäisyyden yhteydestä onnellisuuteen (N= 555, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 422, puuttuva tieto 7).

Nuori, jolla on paljon ystäviä ja kavereita kokee myönteisiä tunnetiloja ja onnellisuutta saadessa tukea ja sosiaalista pääomaa kaveriltaan (Ueno 2005, 499- 500). Kaveriporukkaan integroituminen edesauttaa myös myönteisten tunnekokemusten syntymistä ja osallisuutta (mt., 501). Omaan viiteryhmään sosiaalisesti integroituneet nuoret voivat hyvin, mikä juontuu positiivisen sosiaalisen ympäristön aikaansaamista myönteisistä tunteista ja kognitioista, joilla on sosiaalista pääomaa vahvistavia vaikutuksia heidän hyvinvointiinsa (mt., 505). Onnellisuus kuvastaa nuoren kokemaa hyvinvointia ja siihen myötä vaikuttavat kaverisuhteissa koettu luottamus ja osallisuus. Näistä suhteista eri syistä ulkopuolelle jääminen näkyy nuoren kokemana onnellisuuden ja hyvinvoinnin vajeena.

7 Pohdinta

Tarkastelen pro gradu-tutkielmassani nuorten kaverisuhteissa muodostuvaa sosiaalista pääomaa ja sen vaikutuksia nuorten sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Kuvaan sosiaalisen pääoman rakenteellisia ja kognitiivisia ominaisuuksia, joista ensimmäiseen kuuluvat nuorten kaveriverkoston ominaisuudet, ystävien ja kavereiden määrä sekä nuorten sosiaalisuus ja sosiaalinen osallistuminen. Toiseen kuuluvat kaverisuhteissa muotoutuva luottamus ja osallisuus. Peilaan kaverisuhteissa muotoutuvan positiivisen ja negatiivisen sosiaalisen pääoman vaikutuksia nuorten hyvinvointiin rinnakkain eri kappaleissa näkökulmana negatiivisen pääoman kokeminen ja sitä vaille jääminen. Tämän jaottelun avulla aineistosta löytyvät sosiaalisesta pääomasta osalliseksi pääsevien ja siitä osattomaksi jäävien ryhmät.

Ystävyys- ja kaverisuhteet ovat tärkeä sosiaalinen konteksti, jossa nuoret kasvavat ja saavat vaikutteita omaan elämäänsä. Tässä tutkimuksessa suurimmalla osalla nuorista on useita läheisiä ystäviä ja heidän kaveriverkostonsa on laaja. He ovat tiiviisti tekemisissä kavereiden kanssa ja he ovat tyytyväisiä kaverisuhteiden laatuun. Nämä nuoret saavat kavereiltaan tukea ja hyväksyntää, mikä merkitsee luottamuksen ja osallisuuden kokemusta. Noin viidennes yhdeksäsluokkalaisista ilmoittaa tukea antavia ystäviä olevan korkeintaan yksi, joista osalla ei ole yhtään läheistä ystävää. Tämän ryhmän kaveriverkosto on myös melko pieni. Tämä voi tarkoittaa, että nämä nuoret ovat osallisena pienessä verkostossa, joka on ominaisuuksiltaan tiivis, jolloin nuoret saavat toisiltaan sosiaalista pääomaa ja voivat hyvin. Tähän ryhmään kuuluu myös nuoria, jotka kokevat osattomuuden tunteita jäädessään kaveriverkoston ulkopuolelle.

Tutkimus perustuu vastaajien ryhmittelyyn ystävien kanssa oleilun ja sosiaaliseen toimintaan osallistumisen kautta erilaisiin sosiaalisen pääoman ryhmiin. Tarkoituksena oli selvittää, löytyykö vastaajajoukosta ryhmiä, jotka olisivat polarisoituneet ääripäihin hyvinvointinsa suhteen. Ryhmittely tuotti selvän jaon erilaisiin porukoihin, joissa kaverisuhteet, sosiaalinen osallistuminen ja oma henkilökohtainen pääoma vaikuttavat sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Kuvaan ensimmäisessä tulosluvussa neljän erilaisen ryhmän ominaisuuksia kaverisuhteiden sekä sosiaalisen osallistumisen osalta, joista ensimmäinen ryhmä erottuu muista ryhmistä sosiaalisesta pääomasta osalliseksi pääsemisessä.

Harvoin ystävien kanssa oleilevat ja harrastamattomat nuoret ovat tyytymättöimpiä ystävyysuhteisiinsa. He saavat vähiten sosiaalista pääomaa kaverisuhteissaan, mutta myös perheeltään, eivätkä vanhemmat tue riittävästi näitä nuoria. Perheen sosiaalisen pääoman vajeesta huolimatta nämä nuoret panostavat omaan tulevaisuuteensa muun muassa paremman koulumenestyksen muodossa. Sosiaalisissa taidoissa on myös havaittavissa eroja ryhmien välillä. Yli puolet ensimmäiseen ryhmään kuuluvista kokee olevansa arka tai melko arka sosiaalisten suhteiden luomisessa samanikäisiin tai vastakkaiseen sukupuoleen. Muihin ryhmiin kuuluvista ainoastaan alle neljänneksellä on samanlaisia kokemuksia. Sosiaalisilla taidoilla on näin ollen suuri vaikutus kaveriryhmiin osalliseksi pääsemisessä ja niillä on merkitystä kaverisuhteiden sosiaalisen pääoman kannalta.

Luottamus ja osallisuuden tunne ovat tärkeitä kaveriverkoston jäsenyyden mukanaan tuomia ominaisuuksia. Tytöt kokevat poikia useammin saavansa tukea kavereiltaan ja he arvostavat yleensä enemmän emotionaalisuutta ja läheisyyttä ihmissuhteissaan. Harvoin ystävien kanssa oleilevat saavat vähiten resursseja kavereiltaan. Yllättävää on pääasiassa kavereiden kanssa oleilevien poikien kokemus tuen määrästä. Huolimatta siitä, että he ovat paljon kavereiden kanssa vapaa-aikanaan, he eivät koe saavansa erityisen paljon tukea heiltä. Tämä voi olla osoitus löyhistä siteistä, mikä tarkoittaa alhaista tukea huolimatta kanssakäymisen tiheydestä. Pojat eivät myöskään arvosta toisilta saatua tukea niin paljon kuin tytöt, ja heidän keskeinen kanssakäyminen voikin olla luonteeltaan etäisempää, jolloin omista henkilökohtaisista asioista ei kerrota kavereille.

Pääosa nuorista kokee tulevansa kavereiden taholta hyväksytyksi. Harvan kaveriverkoston omaavien ryhmässä on havaittavissa enemmän tyytymättömyyttä tältä osin etenkin tyttöjen taholta. Myös pelkästään kavereiden kanssa usein oleilevat tytöt ilman harrastustoimintaan osallistumista ovat tyytymättömiä kavereiden hyväksyntään. Tämä voi olla osoitus toiminnallisuuden mukanaan tuomista resursseista ja voimavaroista, jolloin pelkkä kavereiden kanssa oleilu ei tuota saman laisia resursseja. He olivat myös ensimmäisen ryhmän ohella muita ryhmiä tyytymättömämpiä kaverisuhteiden laatuun.

Toisessa tulosluvussa kuvaan sosiaalisen pääoman ja sen vajeiden vaikutuksia nuorten sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Yhdistin ryhmittelyanalyysin perusteella muodostuneet ryhmät kahdeksi toisistaan erottuviksi joukoiksi, minkä seurauksena muodostuneet ryhmät eroavat toisistaan sosiaalisen pääoman ja hyvinvointinsa kannalta. En-

simmäistä ryhmää luonnehtii muutama läheinen ystävä ja pieni sosiaalinen verkosto sekä vähäinen erilaiseen toimintaan osallistuminen. Toiselle ryhmälle ominaista on useiden läheisten ystävien ja laajan kaveriporukan kanssa oleilu sekä aktiivinen tai melko aktiivinen toiminta erilaisten harrastusten parissa.

Kuvaan sosiaalista hyvinvointia negatiivisen sosiaalisen pääoman kokemisella, jonka tarkastelussa nuoret asemoituvat eri tavoin sitä kuvaavien tekijöiden suhteen. Ryhmään kuuluminen tuo mukanaan paineita sen normien mukaiseen käyttäytymiseen, mitä voi luonnehtia negatiiviseksi sosiaaliseksi pääomaksi. Osa nuorista kokeilee erilaisia asioita kuten tupakointia ja päihteiden käyttöä kuuluakseen haluamaansa porukkaan ja parantaakseen sen yhteisöllisyyttä. Osa taas jättäytyy näiden toimintojen ulkopuolelle saaden sosiaalista pääomaa kanssakäymisestään muunlaisista asioista ja toiminnasta kiinnostuneiden kavereiden kanssa. Olisin voinut kuvata hieman enemmän tämän ryhmän toiminnallisuuden osatekijöitä, jolloin positiivisen sosiaalisen pääoman elementit olisivat tulleet paremmin esille. Harvemmin kavereiden kanssa oleilevat ovat useimmin tällaisen toiminnan ulkopuolella. Ne jotka ovat tiiviimmin kavereiden kanssa käyttävät useammin päihteitä ja ovat kokeilleet myös huumeita, mikä on osoitus ryhmän vaikutuksesta nuoriin. Huomioitavaa on harvemmin kavereiden kanssa olevien ja niin sanotusti kuuliaisempien nuorten suurempi huumemyönteisyys, mikä voi tarkoittaa heidän haluaan kokeilla huumeita kaveriporukkaan mukaan pääsemiseksi.

Nuoret tekevät melko usein aikuisten silmissä luvattomiksi määriteltyjä toimintoja. Pojat ovat molemmissa ryhmissä olleet useammin jälki- istunnoissa ja tehneet rangaistavia rikoksia. Yllättävää on tyttöjen suurempi osallistuminen muihin luvattomiin toimintoihin kuten koulussa tai kotoa poissaoloihin, kiusaamiseen ja sellaiseen toimintaan, josta heitä ei ole rangaistu. Usein kavereiden kanssa oleilevat tekevät useammin myös erilaisia luvattomia tekoja, mikä osoittaa ryhmän vaikuttavan tällaiseen toimintaan. Kaveriryhmien sitova sosiaalinen pääoma saattaa pakottaa nuoria kokeileman kiellettyjä asioita, mutta myös sulkee ulkopuolisia pois ryhmien jäsenyydestä. Harvemmin kavereiden kanssa oleilevat osallistuvat vähemmän luvattomiin toimintoihin. Yllättävää on tähän ryhmään kuuluvien tyttöjen suurempi osallistuminen muiden kiusaamisen. Tämä voi olla osoitus vaikeuksista solmia sosiaalisia suhteita kavereihin myönteisillä tavoilla, mikä merkitsee usein myös hyvinvoinnin vajeita.

Kaverisuhteiden ominaisuudet vaikuttavat nuorten turvallisuuden ja tuvattomuuden kokemuksiin. Pääosa nuorista kokee turvallisuuden tunteita kaverisuhteissaan eikä koe väkivaltaa eikä kiusaamista, millä on suotuisia vaikutuksia sosiaalisen pääoman muotoutumiseen. Yllättävää kuitenkin on nuorten yläkouluaikana kokeman väkivallan suuri osuus. Sukupuolten välillä on havaittavissa eroja tyttöjen kokiessa enemmän henkistä ja seksuaalista väkivaltaa ja poikien fyysistä väkivaltaa. Sosiaalisen pääoman ryhmissä tarkasteltuna harvemman kaveriverkoston omaavat nuoret kokevat useammin henkistä väkivaltaa ja syrjäytettynä olemista niin koulussa, vapaa-ajalla kuin netissä. Laajemman kaveriverkoston omaavat ovat useammin fyysisen ja seksuaalisen väkivallan kohteena toisten nuorten taholta.

Internetin käytön laajeneminen nykyisiin mittasuhteisiin merkitsee tiivistä kanssakäymistä etenkin koulukavereiden kanssa myös vapaa-ajalla sekä jäsenyyttä erilaisissa nettiyhteisöissä. Tähän kanssakäymisen muotoon liittyy myös negatiivisia piirteitä, kuten henkistä väkivaltaa ja seksuaalista ahdistelua, mitä kolmannes nuorista on kokenut. Harvemman sosiaalisen verkoston omaavat kokevat toista ryhmää hieman useammin erilaista väkivaltaa netissä. Pääosa laajan kaveriverkoston omaavista ei ole koskaan kokenut kiusaamista. Sen sijaan toiseen ryhmään kuuluvat nuoret kokee useammin kiusaamista ja väkivaltaa. Tämä voi johtua siitä, että heidän kaveriverkostonsa on pienempi, jolloin he saavat vähemmän sosiaalista pääomaa ja resursseja läheisiltään, mikä suojaisi kaverisuhteiden negatiivisilta vaikutuksilta.

Yksinäisyyden kokeminen on yhteydessä kavereiden määrään. Laajan kaveriverkoston ryhmään kuuluvista harva kokee yksinäisyyttä kun taas toisen ryhmän nuoret kokevat useammin yksinäisyyttä. Myös syrjäinen asuinpaikka on yhteydessä yksinäisyyteen. Kavereiden määrän lisääntyessä yksinäisyys vähenee. Näin ollen sosiaalinen yksinäisyys on merkittävä yksinäisyyden kokemisen kannalta tarkoittaen myös emotionaalista yksinäisyyttä. Myös ne, jotka ovat tyytymättömämpiä kaverisuhteissa syntyvään luottamukseen ja osallisuuteen kokevat useammin yksinäisyyttä. Sama yhteys oli todettavissa väkivallan ja kiusaamisen kokemisen yhteydessä. Yksinäisyys on laajamittainen ilmiö yhteiskunnassamme ja sen estämiseen on tärkeää kiinnittää huomiota varhaisessa vaiheessa ja estää nuoren kaveriryhmän ulkopuolelle jääminen.

Psykososiaalinen hyvinvointi on yhteydessä nuoren kavereiltaan saamaan sosiaaliseen pääomaan. Kaveriverkostossa luottamusta ja osallisuutta kokevilla on myönteisempi käsitys itsestään, ja he kokevat useammin myönteisiä tunnetiloja kuin ne, jotka ovat tyytymättömiä tässä suhteessa. Kavereiden hyväksynnällä, eli suhteista osalliseksi pääsemisellä on hieman suurempi vaikutus vahvojen tunteiden ilmenemiseen kuin kavereiden tuella. Näin ollen osallisuus on nuorille jonkin verran tärkeämpää kuin kavereiden tuki, ja se myötävaikuttaa myönteisten tunteiden esiintymiseen. Nuoret, jotka ovat tyytyväisiä kaverisuhteisiinsa kokevat harvoin kielteisiä tunteita itseään kohtaan. Luottamuksen ja osallisuuden kokeminen kaverisuhteissa vahvistavat positiivisia tunnekokemuksia ja hyvinvointia.

Kaverisuhteissa syntyvä tuki ja hyväksyntä ovat voimavara nuorelle myös hänen kokiesaan uupuneisuutta. Harvan sosiaalisen verkoston omaavat nuoret kokevat kavereiden tuen ja hyväksynnän lisääntyvän silloin kun he ovat uupuneita. Uupuneisuuden lisääntyessä tyytyväisyys kavereiden hyväksyntään vähenee. Uupuneet nuoret eivät ehkä jaksa ylläpitää suhteitaan kavereihin, mikä seurauksena välit heihin viilenevät ja osallisuuden ja vastavuoroisuuden kokemukset harvenevat. Laajan kaveriverkoston omaavien kohdalla ei ole havaittavissa eroa kavereiden tuen tai hyväksynnän osalta uupuneisuutta koettaessa, mikä voi johtua siitä, että he ovat kokonaisuudessaan ensimmäistä ryhmää tyytyväisempiä kaverisuhteisiinsa. Uupuneisuutta kokevat vähemmän nuoret, joiden kaverisuhteet ovat myönteiset. Tämä voi tarkoittaa, että nuoret hakeutuvat sellaiseen seuraan, joka muistuttaa heidän omaa kokemusmaailmaansa, jolloin he jakavat myös uupuneisuuden tunteensa saaden sosiaalista pääomaa kavereiltaan.

Onnellisuus nähdään nykyisin tärkeäksi subjektiivisen hyvinvoinnin mittariksi, joihin sosiaaliset suhteet ja niiden riittävyys vaikuttavat. Kavereiden antama tuki ja hyväksyntä ovat yhteydessä onnellisuuden kokemukseen ja mitä parempaa luottamusta ja osallisuutta nuori kokee, sitä onnellisempi hän on. Suhteiden negatiivinen pääoma tarkoittaa usein vahvojen ja kielteisten tunteiden, uupuneisuuden, yksinäisyyden ja onnettomaksi itsensä kokemisen lisääntymistä. Kavereiden hyväksyntä ja osallisuus ovat nuorille tärkeitä psykososiaalista hyvinvointia ylläpitäviä tekijöitä. Kaverisuhteiden ominaisuudet ja suhteiden antama luottamus ja osallisuus vaikuttavat suuresti nuorten kehitykseen ja kasvuun ja antavat heille resursseja ja sosiaalista pääomaa tulevaisuuttaan varten.

Tulosten mukaan niin kavereiden määrällä kuin heiltä saadulla tuella ja hyväksynnällä on yhteys nuorten sosiaaliseen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Ne, joilla on useita läheisiä ystäviä ja laaja sosiaalinen verkosto saavat suhteistaan enemmän sosiaalista pääomaa. He ovat paremmin integroituneita kaveriverkostoonsa ja kokevat harvoin yksinäisyyttä ja ovat myös toista ryhmää onnellisempia. Tämän ryhmän käsitys itsestään on myönteisempi, mikä vaikuttaa kavereiden saamiseen ja ryhmän jäseneksi pääsyyn. Pienen sosiaalisen verkoston omaavat ovat selvästi riskiryhmä hyvinvoinnin suhteen. He ovat useammin tyytymättömiä kaverisuhteistaan saamaansa luottamukseen ja osallisuuteen ja heillä on usein huonommat sosiaaliset taidot, mikä vaikeuttaa sosiaalisten suhteiden luomista. Usea heistä kokee myös yksinäisyyttä sekä onnellisuuden vajetta. Tämän ryhmän käsitys itsestään on kielteisempi, he tulevat useammin syrjäytetyiksi ja kokevat useammin erilaista väkivaltaa kuin edellinen ryhmä. Tähän ryhmään kuuluvat pojat ovat muita kuuliaisimpia ja sopeutuvat paremmin sosiaalisen ympäristön sääntöihin. He kokevat kuitenkin enemmän vahvoja tunteita sekä uupuneisuutta.

Tulokset vahvistavat sosiaalisen pääoman teorioiden ja aikaisempien tutkimusten käsitystä siitä, että riittävän tiiviissä kaveriverkostoissa syntyy sellaisia toimintaa ohjaavia sääntöjä, jotka ohjaavat sosiaalisen pääoman muotoutumista. Tuolloin muodostuva vastavuoroisuus ja sitä kautta annettu tuki ja hyväksyntä saavat aikaan luottamusta ja osallisuutta. Tiiviissä porukoissa syntyy myös pääomaa, johon liittyy kaveriporukan sääntöihin sopeutumisen paineita tekemällä aikuisten silmissä kielteisiä asioita. Ryhmän jäsenyydestä ulos sulkeminen esimerkiksi väkivallan tai kiusaamisen avulla on luonteeltaan negatiivista pääomaa. Tulokset tukevat myös sosiaalisen pääoman teoreetikoiden näkemystä erilaiseen harrastustoimintaan osallistumisen yhteydestä sosiaaliseen pääomaan. Ne, jotka ovat osallisena erilaisessa järjestö- ja harrastustoiminnassa saavat näistä suhteista voimavaroja ja resursseja tulevaisuuttaan varten. Toiminnallisuus auttaa nuoria pääsemään osalliseksi yhdistävästä sosiaalisesta pääomasta mikä auttaa uusien ystävyysuhteiden luomisessa.

Kaverisuhteet ovat tärkeitä nuorten kehitykselle ja hyvinvoinnille. Kanssakäyminen toisten samanikäisten kanssa on tärkeää sosiaalisten taitojen lisääntymisen kannalta. Kaikilla nuorilla ei ole tähän mahdollisuutta joko asuinpaikasta tai muista itseen tai perheeseen liittyvistä olosuhteista johtuen. Tämän vuoksi on tärkeää, että esimerkiksi koulussa huomioidaan hiljaiset ja yksinäiset oppilaat, joilla on vaikeuksia solmia sosiaalisia suhteita saman ikäisiin tovereihin. Koulujen käyttöön on luotu erilaisia malleja muun muassa Kiva

koulu- ohjelma kiusaamisen torjumiseen ja Friends- toimintamallin sosiaalisen vuorovai-
kutuksen ja ryhmäyttämisen edistämiseksi.

Kvantitatiivisen tutkimuksen tekeminen nuorten kaverisuhteista on ollut haastava ja kai-
kin puolin uusia näkökulmia antava prosessi. Tuloksissa painottuu ehkä liikaakin negatiiv-
vinen sosiaalinen pääoma, jonka monimuotoisuus tulee esille siten, että sen ulkopuolelle
jäävät voivat hyvin. Olisin voinut jakaa nuoret hyvinvoinnin suhteen kahteen ryhmään,
jolloin olisin saanut esiin ääripäissään hyvin ja huonosti voivien osuudet sosiaalisen pää-
oman ryhmissä. Tämä olisi ehkä selkeyttänyt erojen kuvaamista tuloslukuissa. Jatkossa
olisi tärkeää selvittää nuorten kavereiltaan saamaa luottamuksen ja osallisuuden tunteita
laajemmin kuin tässä tutkimuksessa, jossa näitä tarkasteltiin yksittäisten kysymysten pe-
rusteella. Kaiken kaikkiaan kaverisuhteiden myönteisten vaikutusten selvittäminen on
jatkossa tärkeää myös nuorten peruskoulun jälkeisessä siirtymävaiheessa.

Lähteet

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti, A. 2007. Lapsesta aikuiseksi: nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Nemo. Gummerus Kirjapaino. Helsinki. (1. painos 1999).
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Merja & Tolonen, Tarja 2011: Ystävyudet. Teoksessa Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.): Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 112.
- Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi 2003: Näkökulmia suomalaisen nuoren ja nuorison historiaan. Johdanto. Teoksessa: Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.): Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuorison historia. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 32. Helsinki. 9-31.
- Aittola, Tapio 2007: Nuoret konsumerisessa kulttuurissa. Teoksessa Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (toim.). Nuorisokasvatuksen teoria-perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki. Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73.330–350.
- Ahonen, Arto K. 2010: Psychosocial Well-Being of Schoolchildren in Barents Region. A comparison from the northern parts of Norway, Sweden and Finland and Northwest Russia. Acta Universitatis Lapponiensis 173. Juvenes Print, Tampere.
- Allard, Erik 1976: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY. Porvoo.
- Allard, Erik 1998: Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa Elämänpolitiikka.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1994: Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY. Juva.
- Arnett, Jeffery, Jensen 2007: Adolescence and emerging adulthood. A culture approach. Third edition. Upper Saddle River, N.J. Pearson Prentice Hall, cop.
- Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott 1995: Nykyajan jäljillä: refleksiivinen modernisaatio. Vastapaino. Tampere.
- Bee, Helen & Boyd, Denise 2010: The developing child. Allyn & Bacon, Boston Ma. 12. International edition.
- Björkqvist, Kaj, Österman, Karin & Kaukiainen, Ari 2002: Sosiaalinen älykkyyss- empatia = epäsuora aggressio. Psykologia 02, 163-170.
- Bourdieu, Pierre 1986: The forms of capital. Teoksessa: Richardsson, J. (Ed.): Handbook of theory and research of the sociology of education. Greenwood Press. New York. 241–258.
- Brown, B. Bradford 2004: Adolescents' Relationships with Peers. Teoksessa: Handbook of adolescent psychology Edited by Richard M. Lerner, Laurence Steinberg. Lerner, Richard M. Hoboken (N.J.). Wiley, cop. 363–394.
- Burr, Vivien 2004; Sosiaalipsykologisia ihmiskäsityksiä. Suomentanut Jyrki Vainonen. Vastapaino. Tampere.
- Coleman, James, S. 1988: Social Capital in the Creation of Human Capital. The American Journal of Sociology 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure. 95--120.
- Crick, Nicki, R. & Dodge, Kenneth, A. 1996: Social Information-Processing Mechanisms in Reactive and Proactive Aggression. Child Development 67, 993-1002.
- Demaray, Michelle, K., Malecki, Christine, K., Rueger, Sandra Yu, Brown, Sarah, E. & Hodgson Summers, Kelly 2009: The Role of Youth's Ratings of the Importance of Socially Supportive Behaviors in the Relationship Between Social Support and Self-Concept. Journal of Youth and Adolescence 38, 13–28.
- Diener, Ed, Lucas, Richard, Schimmack, Ulrich & Helliwell, John 2009: Well Being for Public Policy. Oxford University Press. New York.
- Dunderfelt, Tony 2011: Elämänkaaripsykologia. WSOYpro Oy. Helsinki.

- Ellonen, Noora 2008: Kasvuyhteisö nuoren turvana: Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttämiseen. Tampere University Press. Oy Juvenes print. Tampere. <http://acta.uta.fi/teos.php?id=11041>. Viitattu 30.11.2009.
- Ellonen, Noora Sariola Heikki 2008: Seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola Heikki: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset: tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71. Tampere. 81–114. [http://www.intermin.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/lapsiuhritutkimus_raportti/\\$file/lapsiuhritutkimus_raportti.pdf](http://www.intermin.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/lapsiuhritutkimus_raportti/$file/lapsiuhritutkimus_raportti.pdf). Viitattu 30.11.2011.
- Erikson, Erik Homburger 1982: Lapsuus ja yhteiskunta. Suomentanut Esko Huttunen. Teos: Childhood and society. 2. tark. painos. Gummerus. Jyväskylä. (Alkuperäisteos 1950).
- Ervasti, Heikki & Saari, Juho 2011: Onnellisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Saari, Juho (toim) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus. Helsinki. 191–218.
- Eräranta, Kirsi & Autio, Minna 2008: Johdanto: Polarisaatio käsitteenä ja empiirisesti koeteltuna tutkimusteena. Teoksessa Autio, Eräranta & Myllyniemi (toim.): Polarisoituvuutta nuoruus? Nuorten elinolot-vuosikirja 2008. Nuorisoasian neuvottelukunta, julkaisuja 38. Helsinki. 8-15.
- Fornäs, Johan 1998: Kulttuuriteoria. Vastapaino. Tampere.
- Forsse n, Katja, Laine, Kaarina & Tähtinen, Juhani 2002: Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa. Teoksessa Juhila, Forsberg & Roivainen (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. SoPhi. Jyväskylä. 81–110.
- Gjerstad, Eevastiina 2010: Huomioita tyttöjen väkivallasta. Teoksessa Purjo, Timo & Gjerstad, Eevastiina (Toim.) Sukupuoli ja väkivalta. Non Fighting Generation. Tampereen Yliopistopaino- Juvenes Print. 73-110.
- Glaser, Jack & Kahn, Kimberly 2005: Prejudice, discrimination, and the internet. Teoksessa Amichai-Hamburger, Yair. The social net understanding human behavior in cyberspace. Oxford University Press. Oxford.
- Goleman, Daniel 1997. Tunneäly, lahjakkuuden koko kuva. Otavan kirjapaino. Keuruu.
- Graber, Julia, A. 2004: Internalizing Problems During Adolescence. Teoksessa: Handbook of adolescent psychology Edited by Richard M. Lerner, Laurence Steinberg. Lerner, Richard M. Hoboken (N.J.). Wiley, cop. 587-626.
- Grossberg, Lawrence 1995: Mielihyvän kytkennät. Vastapaino. Tampere.
- Hamarus, Päivi 2006: Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. University of Jyväskylä. Jyväskylä.
- Harter, Susan 1999: The Construction of the Self. The Guilford press. New York.
- Hartup, Willard, W. 1996: The Company They Keep: Friendships and Their Developmental Significance. Child Development 67, 1-13.
- Hartup, Willard, W. & Stevens, Nan 1997: Friendships and Adaptation in the Life Course. Psychological Bulletin 121 (3), 355–370.
- Heikkilä Tarja 2008: Tilastollinen tutkimus. Helsinki. Edita.
- Helve, Helena 2002: Arvot, muutos ja nuoret. Yliopistopaino Helsinki.
- Helve, Helena 2008: Nuorten eettisten ja kulttuuristen identiteettien ja arvojen muutos. Teoksessa A. R. Lahikainen, R-L. Punamäki & T. Tamminen (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Helsinki. 280–299.
- Helve, Helena 2009: Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa: Suomalainen vapaa-aika: arjen ilot ja valinnat. Liikkanen, Mirja (toim.). Gaudeamus. Helsinki. 250–259.
- Holland, Janet 2009: Young people and social capital: Uses and abuses? Young 17, 331-350.

- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt, Krohn 1991: *Forskningsmetodik*. Studentlitteratur. Lund.
- Honkanen, Piritta 2010: Levottomat Tuhkimot. *Etnografinen tutkimus tyttöjen suhtautumisesta väkivaltaan Levottomat Tuhkimot- tyttöväkivalta*projektin keskusteluryhmässä. Teoksessa Purjo, Timo & Gjerstad, Eevastiina (Toim.) *Sukupuoli ja väkivalta. Non Fighting Generation*. Tampereen Yliopistopaino- Juvenes Print. 111–143.
- Hyyppä, Markku, T. 2002: Kuorossa elämä pitenee. Teoksessa *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi; Näkökulmia sosiaali- ja terveystaloukselle*. Petri Ruuskanen (toim.) Jyväskylä. PS-kustannus. 2859.
- Isen, Alice, M. 2006: Myönteinen tunne ihmisen vahvuuden lähteenä. Teoksessa: Aspinwall, Lisa, G. & Staudinger, Ursula, M. (toim.) *Ihmisen vahvuuksien psykologia*. Edita. Helsinki. 186–201. (Alkuperäisteos 2002).
- Islam, M. Kamrul & Merlo, Juan & Kawachi Ichiro & Lindström Martin & Gerdtham Ulf- 2006: Social capital and health: Does egalitarianism matter? A literature review. *International Journal for Equity in Health* 2006, 5:3. 1-28. <http://www.equityhealthj.com/content/pdf/1475-9276-5-3.pdf>. Viitattu 14.2.2010.
- Jaggard, James & Blanton, Hart. & Dodge, Tonya. 2005: Peer influence on risk behaviour: An analysis of the effects of close friends. *Developmental Psychology* 41 (1), 135–147.
- Johnson, H. Durell 2004: Gender, Grade and Relationship Differences in Emotional Closeness within Adolescent Friendships. *Adolescence* 39 (154). 243–256.
- Jokinen, Kimmo 2001: Koulu neuvoteltavana. *Nuorisotutkimus* 19, (4). 3-16.
- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto 2007: *Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Helsinki. WSOY.
- Junttila, Niina 2010: *Sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys koululaisilla*. Teoksessa: Joronen, Katja & Koski, Anna (toim.): *Tunne ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulussa*. Tampere University Press. Tampere. 33- 56.
- Järventie, Irmeli 2008: Päivänsäde vai menninkäinen? *Identiteettien kasvattaminen eriarvoisuuden puutarhoissa*. Teoksessa: Lahikainen, Anja Riitta, Punamäki, Raija-Leena, & Tamminen, Tuula (toim.) *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. WSOY. Helsinki. 209–222.
- Kaltiala-Heino, Riittakerttu & Rimpelä, Matti & Rantanen, Päivi & Laippala, Pekka 2001: Adolescent depression; The role of discontinuities in life course and social support. *Journal of affective disorders* 64, 155–166.
- Kangasniemi, Jukka 2008: *Yksinäisyyden kokemisen avainkomponentit Yleisradion tekstitelevisiion Nuorten palstan kirjoituksissa*. Jyväskylä studies in humanities 107. Jyväskylä University Printing House. Jyväskylä. Saatavana osoitteessa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19195/9789513934088.pdf?s> . Viitattu 12.11.2010.
- Kankainen, Tomi & Siisiäinen, Martti 2009: *Yhdistykset ja sosiaaliset verkostot*. Teoksessa: Siisiäinen, Martti & Alanen, Leena (toim.) *Erot ja eriarvoisuudet. Paikallisen elämän rakentuminen*. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä. 243–282.
- Keltinkangas-Järvinen 2006: *Tunne itsesi suomalainen*. WSOY. Helsinki.
- Keyes, Corey, L. M. 1998: Social Well-Being. *Social Psychology Quarterly* 61,121-140.
- Keyes, Corey, L. M. 2009: The Nature and Importance of Positive Mental Health in America's Adolescents. Teoksessa: Gilman, Rich, Huebner E. Scott & Furlong, Michael, J. (ed.) *Handbook of Positive Psychology in Schools*. Routledge. New York. 9-24.

- Kiilakoski, Tomi 2009: Kouluväkivalta ja koettu turvallisuus. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Suurpää Leena (toim.): Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilasten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu ja 25. 19–21. Viitattu 12.11.2011.
- Kirke, Deirdre. M. 2004: Chain reactions in adolescents' cigarette, alcohol and drug use: Similarity through peer influence or the patterning of ties in peer networks? *Social Networks* 26, 3–28.
- Kiuru, Noona 2008: The Role of Adolescents' Peer Groups in the School Context. *Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social research* 331. University of Jyväskylä.
- Kokkonen, Marja 2010: Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Konu, Anne 2002: Oppilaiden hyvinvointi koulussa: *Acta Universitatis Tamperensis* 887. Tampereen yliopisto. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5445-6.pdf>. Viitattu 12.3.2011.
- Korkiamäki, Riikka 2008: Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa Roivainen, Nylund, Korkiamäki & Raitakari (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. PS-kustannus. Jyväskylä. 173–192.
- Korkiamäki, Riikka 2009: ”Kaljaporukoita” vai ”ihan tavallisia koviksii”- osallisuus vertaisryhmässä nuorten määrittelyn kohteena. Teoksessa Raitakari, Suvi & Vironkannas, Elina (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 96. Helsinki. 83–106.
- Korkiamäki, Riikka & Ellonen, Noora 2010: Ikätoverisuhteet sosiaalisena resursseina yläkouluikässä. *Nuorisotutkimus* 3. 18–35.
- Korhonen, Veijo & Marttunen, Mauri 2006: Mielialan vaihtelut ja mielialahäiriöt. Teoksessa Laukkanen, Eila & Marttunen, Mauri & Miettinen, Seija & Pietikäinen, Matti (toim.) Nuorten psyykkisten ongelmien kohtaaminen. *Duodecim*. Helsinki. 79–89.
- Kuula, Arja 2006: Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino. Tampere.
- Kääriäinen, Juha 2008: Ikätovereiden välinen väkivalta ja kiusaaminen. Teoksessa Ellonen, Noora, Kääriäinen, Juha, Salmi, Venla & Kääriäinen, Juha (toim.) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. 52–56.
- Laine Kaarina 2005: Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Kustannusyhtiö Otava. Helsinki.
- Laine, Kaarlo 2000: Koulukuvia: Koulu nuorten kokemistilana. *Sophi* 43. Jyväskylä.
- Lee, Raymond, M. 1993: *Doing Research on Sensitive Topics*. Sage. London.
- Lin, Nan 2001: *Social Capital: A Theory of Social Structure & Action*. Cambridge University Press. New York.
- Lommi, Anni & Luopa, Pauliina & Puusniekka, Riikka & Roine, Mira & Vilkki, Suvi & Jokela, Jukka & Kinnunen, Topi 2011: Kouluterveyskysely 2010. Lapin raportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Helsinki.
- Luopa, Pauliina, Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka 2008: Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Opetusministeriön julkaisuja 7.
- Leonard, Madeleine 2005: Children, Childhood and Social Capital: Exploring the Links. *Sociology* 39 (4), 605–622.
- Marttunen, Mauri 2006: Itsetuhoinen käyttäytyminen. Teoksessa Laukkanen, Eila & Marttunen, Mauri, & Miettinen, Seija & Pietikäinen, Matti (toim.) Nuorten psyykkisten ongelmien kohtaaminen. *Duodecim*. Helsinki. 127–134.

- Mattila, Mikko 2003: Puuttuvat havainnot. KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 29.11.2011.
- Maxwell, K. A. 2002: Friends: The role of peer influence across adolescents risk behaviours. *Journal of Youth & Adolescence* 31 (4), 267-277.
- McKenzie, Kwame & Harpham, Trudy 2006: Meanings and uses of social capital in the mental health field. Teoksessa McKenzie, Kwame & Harpham, Trudy 2006 (ed.) *Social Capital and Mental Health*. London. Jessica Kingsley Publishers. 11–23.
- Metsämuuronen, Jari 2005: Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä.
- Morrow, Virginia 1999: Conceptualising social capital in relation to the well-being of children and young people: a critical review. *The Sociological Review* 47 (4), 744-756.
- Morrow, Virginia 2000: 'Dirty looks' and 'trampy places' in young people's accounts of community and neighborhood: implications for health inequalities. *Critical Public Health* 10, (2), 141-152.
- Morrow, Virginia 2001: Young people's explanations and experiences of social exclusion: Retrieving Bourdieu's concept of social capital. *The International Journal of Sociology and Social Policy* 21 (4-6), 37-63.
- Myllyniemi, Sami 2009: Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 92. Yliopistopaino Oy. Helsinki.
- Niemelä, Pauli 2000: Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Vastapaino. Tampere. 21–37.
- Niemelä, Pauli 2009: Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mäntysaari, Mikko, Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (Toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Ps-kustannus. Juva. 209–236.
- Nivala, Elina 2007: Kansalaisuus nuorisokasvatuksen teorian jäsentäjänä. Teoksessa Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko (toim.): *Nuorisokasvatuksen teoria: perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki. 93–131.
- Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko 2007: Nuorisokasvatuksen teorian kohde ja konteksti. Teoksessa Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko 2007 (toim.) *Nuorisokasvatuksen teoria: perusteita ja puheenvuoroja*. Nuorisotutkimusseura/ Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Helsinki. 8-27.
- Newman, B. M., Lohman, B. J. & Newman, P. R. 2007: Peer group membership and a sense of belonging: their relationship to adolescent behavior problems. *Adolescence* 42 (166), 241–262.
- Nummenmaa, Lauri 2004: Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Tammi. Helsinki.
- Nummenmaa, Lauri 2010: Tunteiden psykologia. Tammi. Helsinki.
- Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006: Ihmisen psykologinen kehitys. WSOY Helsinki.
- Nurmi, Jari-Erik 2009: Toiminta- ja tulkintatavat haasteiden kohtaamisessa ja ongelmien ratkaisemisessa. Teoksessa: Metsäpelto, Riitta- Leena & Feldt, Taru (toim.) *Meitä on moneksi*. Persoonallisuuden psykologiset perusteet. Ps- kustannus. Jyväskylä. 111–128.
- Nylund, Marianne 2004: Sosiaalisten verkostojen tutkimus ja sosiaalityön käytännöt. *Janus* 12(2), 184–199.
- Näre, Sari 1999a: Sukupuolen tunnekuulttuuri ja julkisuuden intimisoituminen. Teoksessa Näre, Sari 1999 (toim.) *Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 263–299.

- Näre, Sari 1999b: Tunteiden sosiologia yhteiskuntatutkimuksen kentässä. Teoksessa Näre, Sari 1999 (toim.) Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 9-18.
- Ojanen, Tiina 2007: Aggression kahdet kasvot kouluikässä. *Psykologia*. 2. 101–111.
- Olweus, Dan 1992: Kiusaaminen koulussa. Suom. M. Mäkelä. Otava. Helsinki.
- Ormel, Johan & Lindenberg, Siegwart & Steverink, Nardi & Verbrugge, Lois, M. 1999: Subjective Well-Being and Social Production Functions. *Social Indicators Research* 46, 61-90.
- Osgood, D. W. & Wilson, J. K. & Bachman, J. G. & O'Malley, P. M., & Johnston, L.D. 1996: Routine activities and individual deviant behaviour. *American Sociological Review* 61 (4), 635- 655.
- Paaso, Eija 2004: Graafinen esitys. KvantimOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Viitattu 29.11.2011.
- Partanen, Jukka & Lahikainen Anja Riitta 2008. Lasten markkinat.. Teoksessa: Lahikainen, Anja Riitta, Punamäki, Raija-Leena, & Tamminen, Tuula (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Helsinki. 60–84.
- Peura, Juuso, Pelkonen, Mikko & Kirves, Laura 2009: Miksi kertoisin, kun se ei auta? Raportti nuorten kiusaamiskyselystä. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Helsinki.
- Pohjola, Anneli 2001: Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa: Suutari, Minna (toim.): Vallattomat marginaalit: yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 187–204.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/pdf/vallattomat.pdf>. Viitattu 30.6.2009.
- Pohjola, Anneli 2003a: Toimittajan johdanto: Eettisyys tutkimuksen lähtökohtana. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.): Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. C Työpapereita; 47 (4), 5–10.
- Pohjola, Anneli 2003b: Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Pohjola, Anneli (toim.) Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 47 (4). Lapin yliopistopino. 53- 67.
- Poikkeus, Anna-Maija 1995: Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen, Paula, Korhonen, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY. Helsinki. 122–138.
- Portes, Alejandro 1998: Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. *Annual Review of Sociology* 24. 1-24.
- Putnam, Robert D. 1993: Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press. Princeton New Jersey.
- Putnam, Robert D. 2000, Social Capital: Measurement and Consequences, in The Contribution of Human and Social Capital to Sustained Economic Growth and Well-Being, International Symposium Report edited by the OECD and HRDC. www.oecd.org/dataoecd/25/6/1825848.pdf. Viitattu 3.2.2010.
- Puuronen, Vesa 2006: Nuorisotutkimus. Vastapaino. Tampere.
- Pörhölä, Maili 2008: Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä; miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille. Teoksessa Autio, Eräranta & Myllyniemi (toim.): Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot - vuosikirja 2008. Nuorisotutkimuskeskus, julkaisuja 38. Helsinki.
- Rantamaa, Paula 2001: Ikä ja sen merkitykset. Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa. Vastapaino. Tampere. 49–91.
- Ruuskanen, Petri 2002: Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi; Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Petri Ruuskanen (toim.) Jyväskylän PS-kustannus. 527.

- Ryff, Carol, D., & Keyes, Corey, L. M. 1998: The Structure of Psychological Well-Being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology* 69, 719–727.
- Ryff, Carol, D., & Singer, Burton 2006: Ihmisen ironiaa: hyvinvointia ja terveyttä matkalla kohti kuolemaa. Teoksessa: Aspinwall, Lisa, G. & Staudinger, Ursula, M.(toim.) Ihmisen vahvuuksien psykologia. Suom. Jukka Pöhlö. Edita. Helsinki. 278–294. (Alkuperäisteos 2002).
- Räsänen, Pekka 2005: Havaintojen mittaus ja aineiston jäsentämisen metodologia. Teoksessa: Räsänen, Pekka, Anttila, Anu-Hanna & Melin, Harri 2005 (toim.): Tutkimusmenetelmien pyörteessä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Ps-Kustannus. Jyväskylä. 85–102.
- Saari, Juho 2010: Yksinäisten yhteiskunta. WSOY pro Oy. Helsinki.
- Salmela- Aro, Katariina 2008: ajankohtaisia näkemyksiä nuorten koulu-uupumuksesta. Teoksessa: Lahikainen, Anja Riitta, Punamäki, Raija-Leena, & Tamminen, Tuula (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. WSOY. Helsinki.233–245.
- Salmela- Aro, Katariina 2010: Koulu-uupumus sosiaalisessa kontekstissa: koulu, koti ja kaveripiiri *Psykologia* 45 (05-06), 448–459.
- Salmi, Venla 2006: Sosiaalinen pääoma ja nuorisorikollisuus. Teoksessa: Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne 2006: Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Helsinki. 187–206.
- Salmi, Venla 2008: Väkivallan kasautuminen. Teoksessa Ellonen, Noora, Kääriäinen, Juha, Salmi, Venla & Sariola, Heikki (toim.): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Helsinki. 136–148.
- Salmi, Venla 2008: Väkiältä sähköisten viestimien kautta. Teoksessa Ellonen, Noora, Kääriäinen, Juha, Salmi, Venla & Sariola, Heikki (toim.): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Helsinki. 124–135.
- Salmi, Venla & Sariola, Heikki 2008: Seksuaalinen hyväksikäyttö. Teoksessa Ellonen, Noora, Kääriäinen, Juha, Salmi, Venla & Sariola, Heikki (toim.): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Helsinki. 81–114.
- Salmivalli, Christina 1998: Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Cummerus. Helsinki.
- Salmivalli, Christina 2005: Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Salmivalli, Christina 2010: Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Schaefer-McDaniel, Nicole J. 2004: Conceptualizing Social Capital among Young People: Towards a New Theory. *Children, Youth and Environments* 14 (1), 153-172.
- Sieving, Renee, E., Perry, Cheryl, L. & Williams, Carolyn 2000: Do Friendships Change Behaviours, or Do Behaviours Change Friendships? Examining Paths of Influence in Young Adolescents' Alcohol Use. *Journal of Adolescent Health* 26, 27-35.
- Stone Wendy 2001: Measuring social capital. Towards a theoretically informed measurement framework for researching social capital in family and community life. Research Paper No. 24. Australian Institute of Family Studies.
- Sutinen, Riikka 2010: ”Loistava perhe, mahtavat kaverit ja koulussa menee hyvin!” Lapilaisten nuorten hyvinvoinnin ankkurit. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 53. Rovaniemi.
- Törrönen, Marita & Vornanen, Riitta 2006: Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoulu-
laisten korostamana syrjäytymisenä. *Nuorisotutkimus* 20 (4), 33–42.
- Ueno, Koji 2005: The effects of friendship networks on adolescent depressive symptoms. *Social Science Research* 34. 484–510.

- Veenhoven, Ruut 2007: The Four Qualities of Life. Ordering concepts and measures of the good life. Teoksessa: McGillivray, M. & Clarke, M. (toim.) 'Understanding Human Well-being', chapter 4, 74-100, United Nations University Press, New York.
- Vieltojärvi, Inkerelli 2009: ”Tyypit juo, koska se on ihan ok” . Lapin alueen nuoret kertovat näkemyksistään nuorten päihhteiden käytöstä. Terveys Ry:n tiedote 15.4.2009. <http://www.terveysry.fi/fi/etusivu/viestinta/tiedotteet>. Viitattu 20.5.2010.
- Vilkkumaa, Ipo 1998: Sosiaalisen taidon metsästys. Lähtökohtia sosiaalisen kyvykkyyden metsästämiseen. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta & Pirttilä-Backman, Anna-Maija (Toim.) Sosiaalinen vuorovaikutus. Rauni Myllyniemen juhlaKirja. Kustannus osakeyhtiö Otava. Helsinki.
- Vornanen, Riitta 2001: Lasten hyvinvointi. Teoksessa Törrönen (toim.): Lapsuuden hyvinvointi. Pelastakaa Lapset ry. Helsinki. 20–39.
- Vornanen, Riitta 2002: Turvallisuuden paradoksit ja nuorten turvallisuuden perusta. Teoksessa Hämäläinen, Juha, Vornanen, Riitta & Laurinkari, Juha (toim.) Hyvinvointi ja turvallisuus 2000-luvulla. Kuopio University Press. Kuopio. 203–224.
- Välimaa, Raili 2000: Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen valossa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Young, Jami, F. & Berenson, Kathy & Cohen, Patricia & Garcia, Jesenia 2005: The Role of Parent and Peer Support in Predicting Adolescent Depression: A Longitudinal Community Study. *Journal of Research on Adolescence*, 15(4), 407–423
- Ziehe Thomas 1989: Kulturanalyser: ungdom, utbildning och modernitet. Käännös Joachim Retzaff. Symposium. Stockholm.

Liite 1 Kyselylomake

I TAUSTATIEDOT

1. Sukupuolesi

- 1 Tyttö
- 2 Poika

6. Keskiarvosi viime todistuksessa

- 1 4,0 – 4,9
- 2 5,0 – 6,9
- 3 7,0 – 8,9
- 4 9,0 – 10,0

II YMPÄRISTÖ

11. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä kotiasi/asuinpaikkaasi koskien?

	Olen eri mieltä	En ole samaa enkä eri	Olen samaa mieltä
a. Kotini/asuinpaikkani sijaitsee syrjässä	1	2	3

16. Mitä seuraavista asioista kuuluu vapaa-aikaasi ja kuinka usein harrastat niitä?

	En harrasta, eikä kiinnosta	En harrasta, haluaisin harrastaa	Harrastan silloin tällöin	Harrastan usein
a. Ystävien kanssa oleskelu	1	2	3	4
b. Internet-surffailu	1	2	3	4
c. Tietokoneella/pelikonsolilla pelaaminen	1	2	3	4
d. Musiikin kuuntelu	1	2	3	4
e. Television katselu	1	2	3	4
f. Urheilu ja liikunta	1	2	3	4
g. Kotitöihin osallistuminen	1	2	3	4
h. Lukeminen tai kirjoittaminen	1	2	3	4
i. Osallistuminen järjestö/kerhotoimintaan	1	2	3	4
j. Luova toiminta (käsityöt, taide)	1	2	3	4
k. Ulkoilu, luonto- ja eläinharrastukset	1	2	3	4
l. Erilaisiin tapahtumiin osallistuminen	1	2	3	4
m. Mopolla/moottorikelkalla ajelu	1	2	3	4
n. Muu, mikä _____	1	2	3	4

21. Oletko huolissasi jostain nuorten hyvinvointiin vaikuttavasta asiasta tai ilmiöstä?

22. Keitä aikuisia (yli 18-vuotiaita) perheeseesi kuuluu?

	Kuuluu perheeseeni, asuu samassa paikassa kuin minäkin	Kuuluu perheeseeni, ei asu siellä missä minä asun	Ei kuulu perheeseeni
a. Äiti	3	2	1
b. Isä	3	2	1
c. Äidin tai isän puoliso	3	2	1
d. Sijaisvanhempi tai sijaisvanhemmat	3	2	1
e. Isoäiti tai isoisä	3	2	1
f. Yli 18-vuotiaita sisaruksia	3	2	1
g. Muita, ketä _____	3	2	1

25. Miten seuraavat väittämät pitävät paikkansa kotiasi ja perhettäsi koskien?

	Olen täysin eri mieltä	Olen hieman eri mieltä	Olen melko samaa mieltä	Olen täysin samaa mieltä
c. Saan perheeltäni apua ja tukea tarvittaessa	1	2	3	4

27. Kuinka monta sellaista läheistä ystävää sinulla on, joilta saat tukea vaikeissa tilanteissa?

- 1 Ei yhtään
- 2 Yksi
- 3 Kaksi tai enemmän

28. Kuinka monta kaveria sinulla on yhteensä, jos kaikki kaverit lasketaan mukaan mahdollisten läheisten ystävien lisäksi?

_____ (merkitse arvioimasi lukumäärä)

30. Kuinka usein ja missä olet yhteydessä kavereihisi tai tapaat heitä?

	En tapaa kavereitani	Tapaan kavereitani joskus	Tapaan kavereitani usein
a. Kotona	1	2	3
b. Kaverin kotona	1	2	3
e. Harrastuksissa	1	2	3

31. Miten seuraavat väittämät pitävät paikkansa kaverisuhteisiisi liittyen?

	Olen täysin eri mieltä	Olen hieman eri mieltä	Olen melko samaa mieltä	Olen täysin samaa mieltä
a. Minulla on riittävästi kavereita	1	2	3	4
b. Kaverini hyväksyvät minut sellaisena kuin olen	1	2	3	4
c. Kaverini tukevat minua tarvittaessa	1	2	3	4
d. Tapaan kavereitani riittävän usein	1	2	3	4
e. Kaverit ovat minulle tärkeitä	1	2	3	4

32. Osallistutko joidenkin seuraavien yhteisöjen, järjestöjen tai palveluiden toimintaan?

	En osallistu	Osallistun
a. Nuorisotoimi	0	1
b. Nuorisovaltuusto	0	1
c. Seurakunta	0	1
d. Urheiluseura	0	1
e. Kyläseura/toimikunta	0	1
f. Metsästysseura/kalastuskerho	0	1
g. Partio	0	1
h. Harrastuskerho (esim. käsityökerho)	0	1
i. Muu järjestö _____	0	1
j. Nettiyhteisö (esim. IRC-galleria, peliyhteisöt)	0	1
k. Muu, mikä _____	0	1

III OMA HYVINVOINTI

33. Millaisiksi koet seuraavat tilanteet?

	Todella vaikeaa	Melko vaikeaa	Melko helppoa	Erittäin helppoa	En osaa sanoa
a. Esiintyminen, kuten esitelmän pitäminen koulussa	1	2	3	4	5
b. Tutustuminen ennestään vieraisiin ihmisiin	1	2	3	4	5
c. Tutustuminen vastakkaiseen sukupuoleen	1	2	3	4	5
d. Tuen ja avun pyytäminen aikuiselta (esim. opettaja)	1	2	3	4	5

34. Ollessasi yläkoulussa (7-9 luokalla), oletko

	En ole	Olen
a. Ollut luvattomasti poissa koulusta	0	1
b. Ollut jälki-istunnossa	0	1
c. Osallistunut rikolliseen toimintaan, josta sinua on rangaistu (esim. sakot)	0	1
d. Osallistunut rikolliseen toimintaan, josta sinua ei ole rangaistu	0	1
e. Ollut poissa kotoa luvattomasti	0	1
f. Kiusannut muita koulussa, kotona tai vapaa-ajalla	0	1

36. Oletko kokenut yläkouluaikana kokenut henkistä väkivaltaa, kuten nimittelyä, haukkumista tai uhkailua?

	En ole	Olen
a. Koulussa	0	1
b. Kotona	0	1
c. Vapaa-ajalla	0	1
d. Internetissä	0	1

Jos olet kokenut henkistä väkivaltaa, voit halutessasi kertoa asiasta enemmän:

37. Oletko kokenut yläkouluaikana fyysistä väkivaltaa, kuten lyömistä, potkimista, repimistä tai kiinnipitämistä?

	En ole	Olen
a. Koulussa	0	1
b. Kotona	0	1
c. Vapaa-ajalla	0	1

38. Oletko kokenut yläkouluaikana seksuaalista häirintää, kuten vihjailua, koskettelua tai seksiin pakottamista?

	En ole	Olen
a. Koulussa	0	1
b. Kotona	0	1
c. Vapaa-ajalla	0	1
d. Internetissä	0	1

Jos olet kokenut seksuaalista häirintää, voit halutessasi kertoa asiasta enemmän:

39. Oletko kokenut yläkouluaikana olevasi syrjäytetty ja ulkopuolinen?

	En ole	Olen	En osaa sanoa
a. Koulussa	0	1	2
b. Kotona	0	1	2
c. Vapaa-ajalla	0	1	2
d. Internetissä	0	1	2

Jos olet kokenut olevasti syrjäytetty ja ulkopuolinen, voit halutessasi kertoa asiasta enemmän:

40. Jos sinua on kiusattu koulussa, kuka on ollut kiusaaja ja kuinka usein sinua on kiusattu? Vastaa kysymykseen vain, jos sinua on kiusattu.

kiusannut	Ei ole kiusannut	On kiusannut	On
	minua koskaan	minua joskus	minua usein
a. Samalla luokalla olevat oppilaat	3	2	1
b. Eri luokalla olevat oppilaat	3	2	1

41. Tupakoitko tai nuuskaatko?

- 1 En
- 2 Satunnaisesti
- 3 Päivittäin tai lähes päivittäin

42. Käytätkö alkoholia?

- 1 En
- 2 Muutaman kerran vuodessa esim. juhlapyhien aikaan
- 3 1-2 kertaa kuukaudessa
- 4 Viikoittain tai useammin

43. Oletko koskaan käyttänyt huumeita (esim. kannabis, ekstaasi, amfetamiini) tai lääkkeitä päihtymistarkoituksessa?

- 1 En, enkä aio kokeilla
- 2 En, kokeilisin jos se olisi mahdollista
- 3 Olen, en aio käyttää enää
- 4 Olen, aion todennäköisesti jatkaa käyttämistä

44. Onko sinulla ilmennyt yläkouluaijana seuraavia oireita ja kuinka usein niitä on esiintynyt?

	Ei lainkaan	Satunnaisesti tai päivittäin	Viikoittain	Päivittäin lähes
a. Päänsärkyä	1	2	3	4
b. Hermostuneisuutta / jännittyneisyyttä	1	2	3	4
c. Ahdistuneisuutta / masentuneisuutta	1	2	3	4
d. Uni / nukahtamishäiriöitä	1	2	3	4
e. Väsymystä koulupäivän aikana	1	2	3	4
f. Keskittymisvaikeuksia	1	2	3	4
g. Aggressiivisuutta/itsehillinnän pettämistä	1	2	3	4
h. Syömishäiriöitä	1	2	3	4
i. Itsetuhoisia ajatuksia (esim. itsemurha)	1	2	3	4
j. Itsetuhoisia tekoja (esim. viiltely)	1	2	3	4

47. Oletko kokenut viimeisen puolen vuoden seuraavia tunteita niin voimakkaasti, että ne ovat jääneet vaivaamaan mieltäsi?

	En ole kokenut	Olen kokenut muutaman kerran	Olen kokenut usein
a. Tuskaisuus	1	2	3
b. Pelko	1	2	3
c. Viha	1	2	3
d. Ahdistus	1	2	3
e. Syyllisyys	1	2	3
f. Yksinäisyys	1	2	3

48. Miten seuraavat väittämät pitävät paikkansa kohdallasi?

En osaa sanoa	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	
a. Olen tyytyväinen ulkonäkööni	1	2	3	4	5
b. Olen tyytyväinen terveydentilaani	1	2	3	4	5
c. Koen olevani onnellinen	1	2	3	4	5
d. Tulevaisuuteni on valoisa	1	2	3	4	5

49. Mitkä seuraavista ominaisuuksista kuvaavat sinua? Valitse 1-5 vaihtoehtoa.

1 Luottavainen	6 Masentunut	11 Ylivertainen
2 Pettynyt	7 Iloinen	12 Väärinymmärretty
3 Tyytyväinen	8 Epätoivoinen	13 Hyväksytty
4 Huolestunut	9 Rakastettu	14 Arvoton
5 Toiveikas	10 Syrjitty	15 Ainutlaatuinen

52. Haluatko kertoa vielä jotain itsestäsi, omasta hyvinvoinnistasi tai ajatuksistasi?

44. Onko sinulla ilmennyt yläkouluaikana seuraavia oireita ja kuinka usein niitä on esiintynyt?

	Ei lainkaan	Satunnaisesti tai päivittäin	Viikoittain	Päivittäin lähes
a. Päänsärkyä	1	2	3	4
b. Hermostuneisuutta / jännittyneisyyttä	1	2	3	4
c. Ahdistuneisuutta / masentuneisuutta	1	2	3	4
d. Uni / nukahtamishäiriöitä	1	2	3	4
e. Väsymystä koulupäivän aikana	1	2	3	4
f. Keskittymisvaikeuksia	1	2	3	4
g. Aggressiivisuutta/itsehillinnän pettämistä	1	2	3	4
h. Syömishäiriöitä	1	2	3	4
i. Itsetuhoisia ajatuksia (esim. itsemurha)	1	2	3	4
j. Itsetuhoisia tekoja (esim. viiltely)	1	2	3	4

47. Oletko kokenut viimeisen puolen vuoden seuraavia tunteita niin voimakkaasti, että ne ovat jääneet vaivaamaan mieltäsi?

	En ole kokenut	Olen kokenut muutaman kerran	Olen kokenut usein
a. Tuskaisuus	1	2	3
b. Pelko	1	2	3
c. Viha	1	2	3
d. Ahdistus	1	2	3
e. Syyllisyys	1	2	3
f. Yksinäisyys	1	2	3

48. Miten seuraavat väittämät pitävät paikkansa kohdallasi?

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
a. Olen tyytyväinen ulkonäkööni	1	2	3	4	5
b. Olen tyytyväinen terveydentilaani	1	2	3	4	5
c. Koen olevani onnellinen	1	2	3	4	5
d. Tulevaisuuteni on valoisa	1	2	3	4	5

49. Mitkä seuraavista ominaisuuksista kuvaavat sinua? Valitse 1-5 vaihtoehtoa.

1 Luottavainen	6 Masentunut	11 Ylivertainen
2 Pettynyt	7 Iloinen	12 Väärinymmärretty
3 Tyytyväinen	8 Epätoivoinen	13 Hyväksytty
4 Huolestunut	9 Rakastettu	14 Arvoton
5 Toiveikas	10 Syrjitty	15 Ainutlaatuinen

52. Haluatko kertoa vielä jotain itsestäsi, omasta hyvinvoinnistasi tai ajatuksistasi?

44. Onko sinulla ilmennyt yläkouluaikana seuraavia oireita ja kuinka usein niitä on esiintynyt?

	Ei lainkaan	Satunnaisesti tai päivittäin	Viikoittain	Päivittäin lähes
a. Päänsärkyä	1	2	3	4
b. Hermostuneisuutta / jännittyneisyyttä	1	2	3	4
c. Ahdistuneisuutta / masentuneisuutta	1	2	3	4
d. Uni / nukahtamishäiriöitä	1	2	3	4
e. Väsymystä koulupäivän aikana	1	2	3	4
f. Keskittymisvaikeuksia	1	2	3	4
g. Aggressiivisuutta/itsehillinnän pettämistä	1	2	3	4
h. Syömishäiriöitä	1	2	3	4
i. Itsetuhoisia ajatuksia (esim. itsemurha)	1	2	3	4
j. Itsetuhoisia tekoja (esim. viiltely)	1	2	3	4

47. Oletko kokenut viimeisen puolen vuoden seuraavia tunteita niin voimakkaasti, että ne ovat jääneet vaivaamaan mieltäsi?

	En ole kokenut	Olen kokenut muutaman kerran	Olen kokenut usein
a. Tuskaisuus	1	2	3
b. Pelko	1	2	3
c. Viha	1	2	3
d. Ahdistus	1	2	3
e. Syyllisyys	1	2	3
f. Yksinäisyys	1	2	3

48. Miten seuraavat väittämät pitävät paikkansa kohdallasi?

	Täysin eri mieltä	Hieman eri mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	En osaa sanoa
a. Olen tyytyväinen ulkonäkööni	1	2	3	4	5
b. Olen tyytyväinen terveydentilaani	1	2	3	4	5
c. Koen olevani onnellinen	1	2	3	4	5
d. Tulevaisuuteni on valoisa	1	2	3	4	5

49. Mitkä seuraavista ominaisuuksista kuvaavat sinua? Valitse 1-5 vaihtoehtoa.

1 Luottavainen	6 Masentunut	11 Ylivertainen
2 Pettynyt	7 Iloinen	12 Väärinymmärretty
3 Tyytyväinen	8 Epätoivoinen	13 Hyväksytty
4 Huolestunut	9 Rakastettu	14 Arvoton
5 Toiveikas	10 Syrjitty	15 Ainutlaatuinen

52. Haluatko kertoa vielä jotain itsestäsi, omasta hyvinvoinnistasi tai ajatuksistasi?

54. Onko sinulla tyttö- tai poikaystävää?

- 4 Seurustelen tällä hetkellä, seurustelu kestänyt yli kaksi kuukautta
- 3 Seurustelen tällä hetkellä, seurustelu kestänyt alle kaksi kuukautta
- 2 Olen seurustellut, en seurustele tällä hetkellä
- 1 En ole koskaan seurustellut

56. Vastaa seuraavaan, jos käytät alkoholia: Kuinka paljon kaverit vaikuttavat alkoholinkäyttöösi?

	Olen eri mieltä	Olen samaa mieltä
a. Käytän alkoholia ainoastaan kavereiden seurassa	1	2
b. Käytän alkoholia, koska kaverinikin käyttävät sitä	1	2
c. En käyttäisi alkoholia, jos kaveritkaan eivät käyttäisi sitä	1	2
d. Kaverit painostavat minua alkoholinkäyttöön	1	2

57. Arvioi asteikolla 1 – 10, kuinka huolissasi olet tulevaisuudestasi?

En ole huolissani	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
-------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Liite 2 Taulukot

Liite:2.1 Lomakekyselyyn vastaajat kunnittain.

	Lkm	%
Inari	73	13
Kolari	44	8
Kemijärvi	83	15
Ranua	61	11
Rovaniemi	60	11
Kemi	31	6
Utsjoki	10	2
Simo	20	4
Savukoski	16	3
Enontekiö	15	3
Pello	22	4
Kittilä	26	5
Sodankylä	22	4
Posio	2	0
Keminmaa	15	3
Tornio	56	10
Muu	3	1
Puuttuva tieto	3	1
Yhteensä	562	100

Liite 2.2: Eri ryhmiin kuuluvien kaverisuhteita kuvaavat prosenttiosuudet (N= 559, puuttuva tieto 3).

	Koulukeskeiset	Aktiiviset	Ulkoilevat	Kaverikeskeiset
Tyttöjä	58	64	42	25
Poikia	42	36	58	75
Keskiarvo yli 9	23	13	9	7
Yksi tai vähemmän läheisiä ystäviä	44	13	14	21
Useita läheisiä ystäviä	56	87	86	79
Kavereita alle 11	53	16	23	23
Kavereita yli 31	8	37	35	32
Seurustelee	14	24	30	24
Usein ystävien kanssa	14	78	74	79
n=	133	166	154	106

Liite 2.3: Eri ryhmiin kuuluvien harrastuksia kuvaavat prosenttiosuudet (N= 559, puuttuva tieto 3).

	Koulukeskeiset	Aktiiviset	Ulkoilevat	Kaverikeskeiset
Tapaa kavereita usein:				
Kotona	11	33	35	37
Kaverin kotona	22	54	48	53
Harrastuksissa	32	54	42	52
Usein Internetissä	68	57	49	69
Pelaa usein	35	15	17	36
Luova toiminta	14	22	4	1
Moottoriajoneuvot	2	46	72	62
Harrastaa usein urheilua	37	60	47	50
Osallistuu nuorisotoimeen	11	48	17	23
Osallistuu metsästysseuraan	5	29	31	14
n=	133	166	154	106

Liite 2.4: Eri ryhmiin kuuluvien kavereiden riittävyyttä ja tapaamistiheyttä kuvaavat prosenttiosuudet (N= 559, puuttuva tieto 3).

	Koulukeskeiset	Aktiiviset	Ulkoilevat	Kaverikeskeiset
Riittävästi kavereita	42	72	71	68
Tapaa riittävän usein	26	55	54	61
n=	133	166	154	106

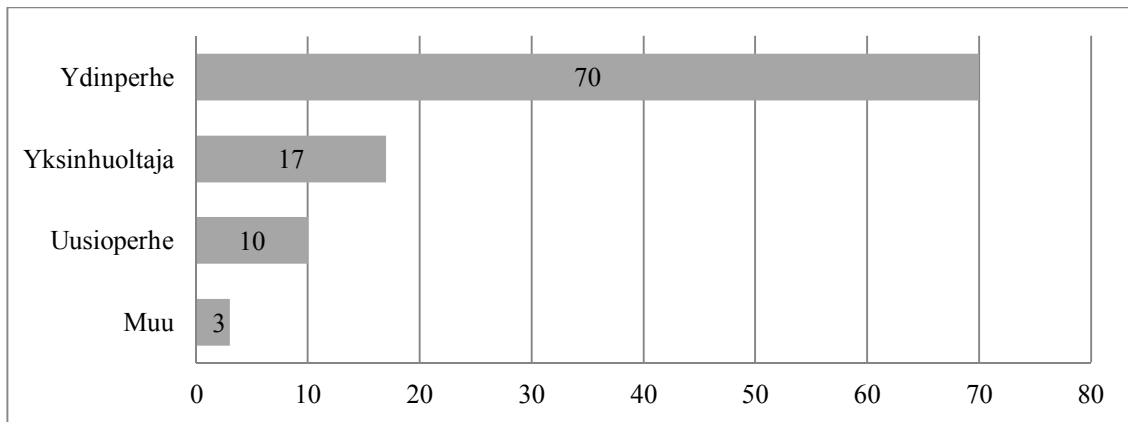
Liite 2.5: Oireilun ja tunnetilojen tunnuslukuja.

	Keskiarvo	Keskihajonta	N
Tuskaisuutta	1,3221	,60994	562
Pelkoa	1,3932	,66232	562
Vihaa	1,5783	,74701	562
Ahdistuneisuutta	1,5285	,72644	562
Syällisyyttä	1,4093	,65116	562
Yksinäisyyttä	1,4555	,70570	562
Hermostuneisuutta	2,0872	,66853	562
Ahdistuneisuutta/masentuneisuutta	1,7633	,78252	562
Uni/nukahtamishäiriöitä	1,8986	,76139	562
Väsymystä koulupäivän aikana	2,5036	,63259	562
Keskittymisvaikeuksia	1,9786	,78049	562
Aggressiivisuutta/itsehillinän pettämistä	1,5730	,73554	562
Itsetuhoisia ajatuksia	1,2794	,61057	562
Itsetuhoisia tekoja (esim. viiltelyä)	1,1406	,44661	562

Liite 2.6: Faktoripisteet oblimin rotaatiolla

	1	2	3
Tuskaisuutta	,835	-,058	-,006
Ahdistuneisuutta	,786	,016	,056
Pelkoa	,782	-,059	,002
Syällisyyttä	,696	,106	-,066
Yksinäisyyttä	,605	-,038	,135
Vihaa	,595	,195	-,046
Keskittymisvaikeuksia	-,006	,743	-,059
Väsymystä koulupäivän aikana	,017	,716	-,036
Uni/ nukahtamishäiriöitä	-,078	,692	,070
Hermostuneisuutta	,167	,517	,052
Aggressiivisuutta/itse-hillinnän pettämistä	,070	,517	,107
Ahdistuneisuutta/ masentuneisuutta	,276	,396	,238
Itsetuhoisia ajatuksia	,017	-,053	,998
Itsetuhoisia tekoja (esim. viiltelyä)	,013	,109	,594
Ominaisarvo	6,35	1,43	1,08
Kumulatiivinen selitysaste (%)	42,21	48,98	54,63

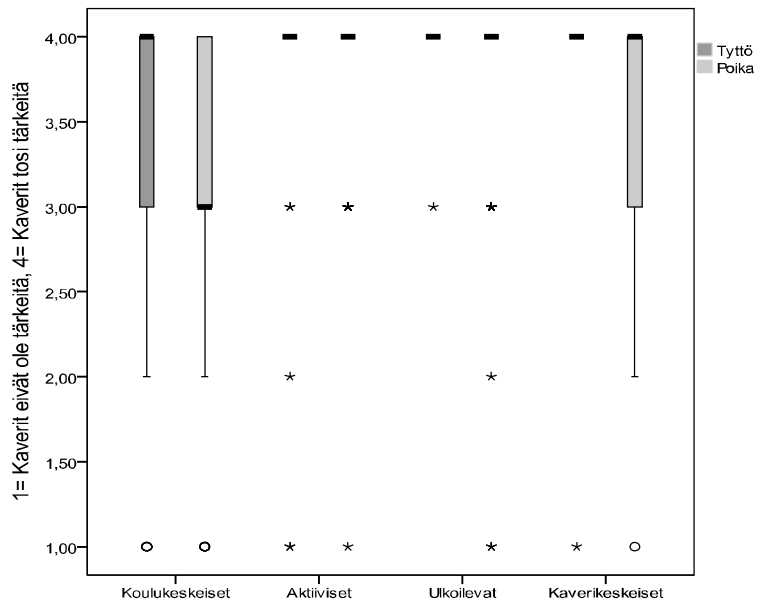
Liite 3 Kuviot

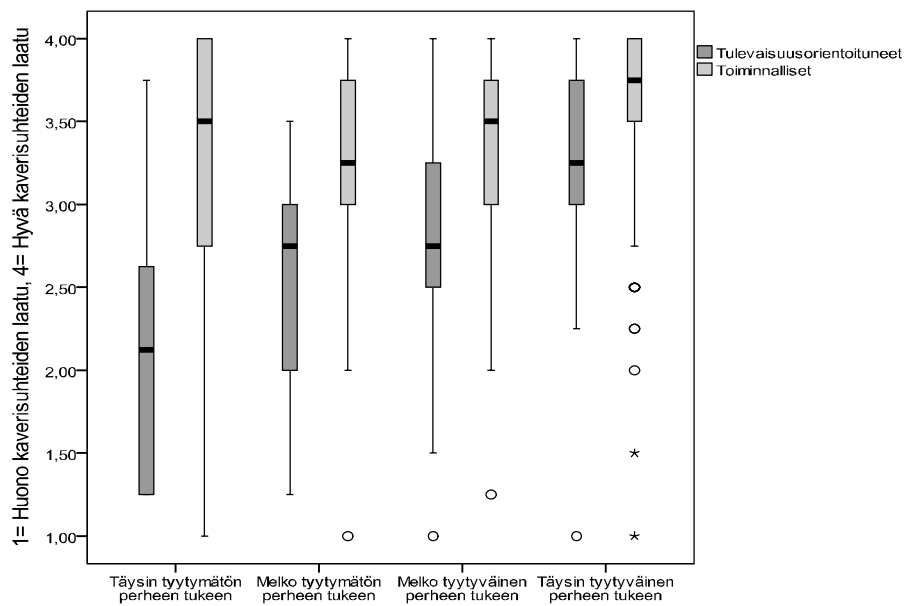
Liite 3.1: Vastaajien perherakenne prosentteina (N= 559, puuttuva tieto 3).

	1	2	3	4
pelaaminen	usein	melko usein	melko usein	usein
kirjoittaminen tai lukeminen	melko usein	melko usein	ei kiinnosta	ei kiinnosta
järjestö- tai kerhotoiminta	kiinnostaa	usein	ei koskaan	ei kiinnosta
luova toiminta	joskus	melko usein	kiinnostaa	ei koskaan
ulkoilu, luonto ja eläimet	joskus	usein	usein	ei koskaan
moottoriajoneuvoilla ajelu	ei koskaan	melko usein	tosin usein	usein
ystävät ja yhteisöt	harvoin	usein ystävät ja yhteisöt	usein ystävät, harvat yhteisöt	usein ystävät, harvat yhteisöt
seurustelee	ei koskaan	ei tällä hetkellä	seurustelee	ei tällä hetkellä

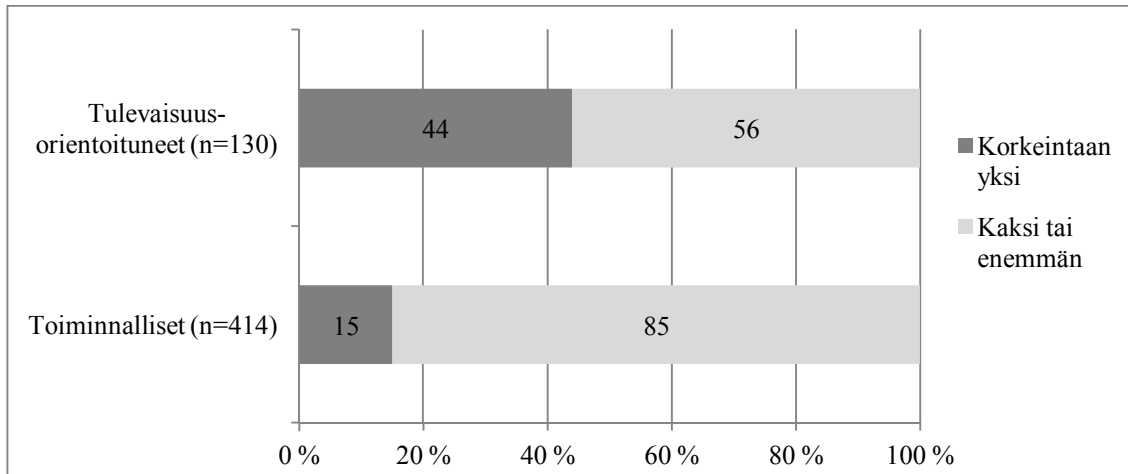
Liite 3.2: Ryhmittelyanalyysin perusteella muodostuneet ryhmät ja niitä erottelevat ominaisuudet.

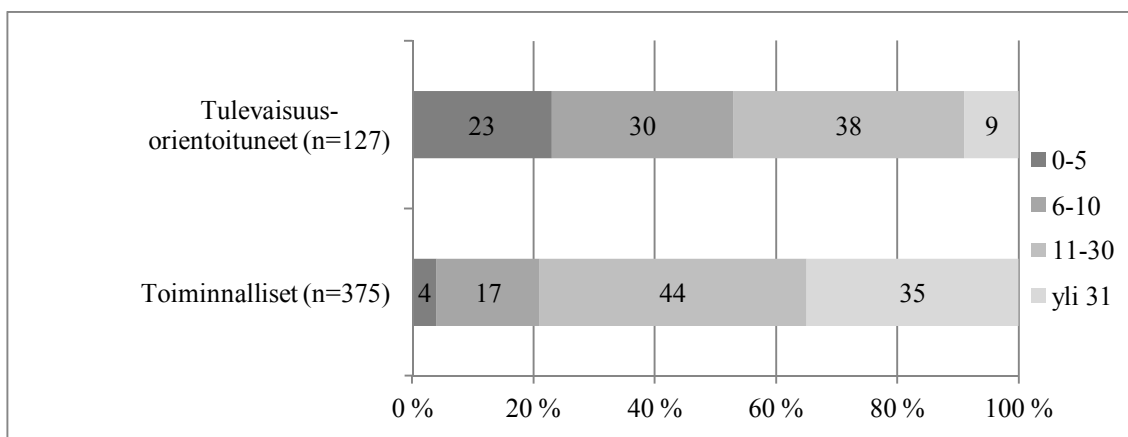
Liite 3.3: Kavereiden tärkeys ryhmittäin ilmaistuna (N= 559, puuttuva tieto 3).

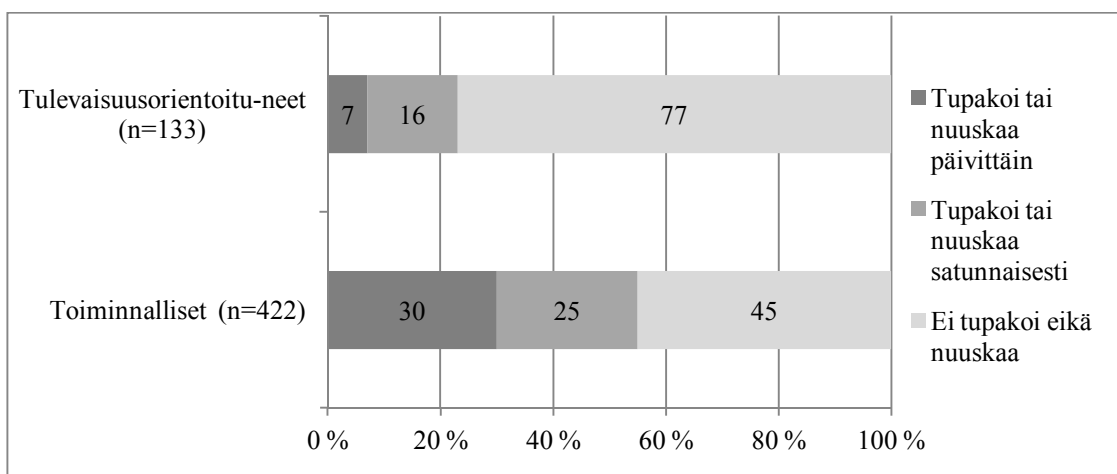
Liite 3.4: Kaverisuhteiden laatu suhteessa perheen antamaan tukeen (N= 445, Tulevaisuusorientoituneet 128, Toiminnalliset 417)

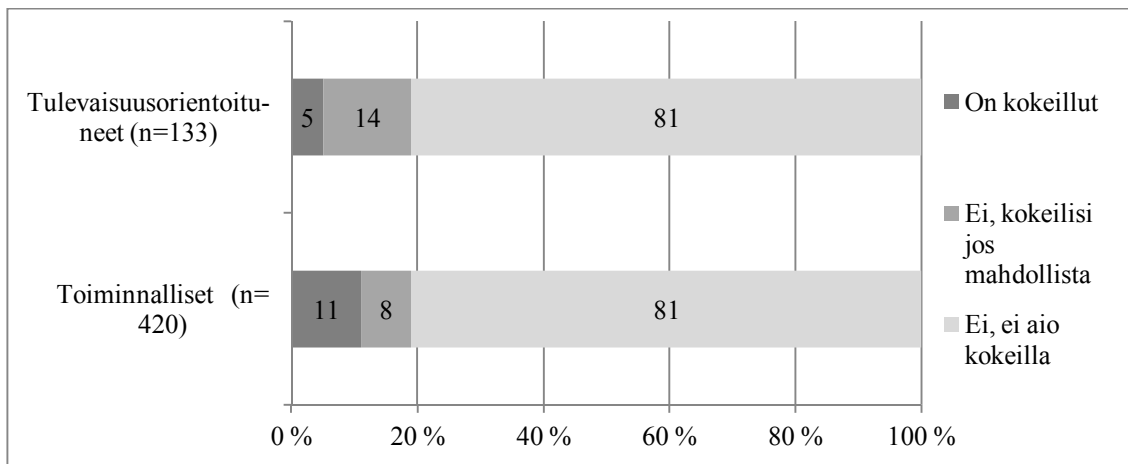
Liite 3.5: Läheisten ystävien määrä ryhmittäin (% , N= 544, puuttuva tieto 18).

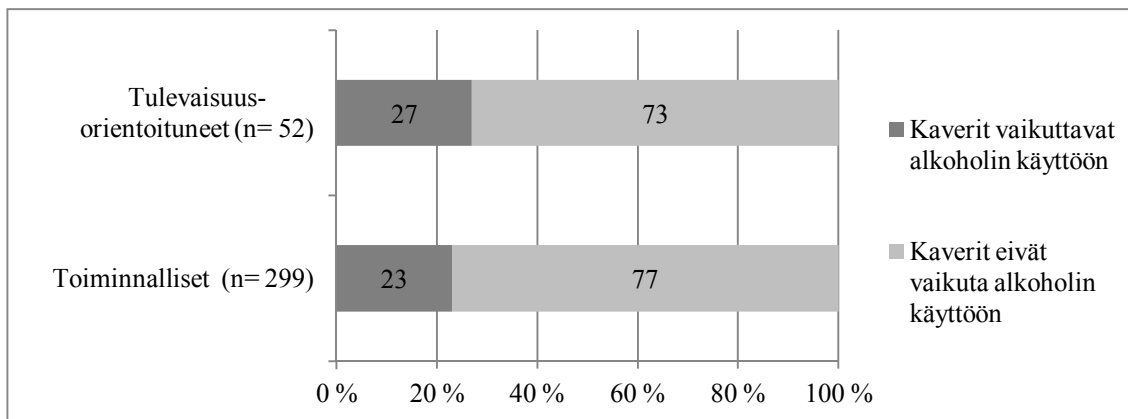
Liite 3.6: Kavereiden määrä sosiaalisen pääoman ryhmissä (% , N= 502, puuttuva tieto 60).

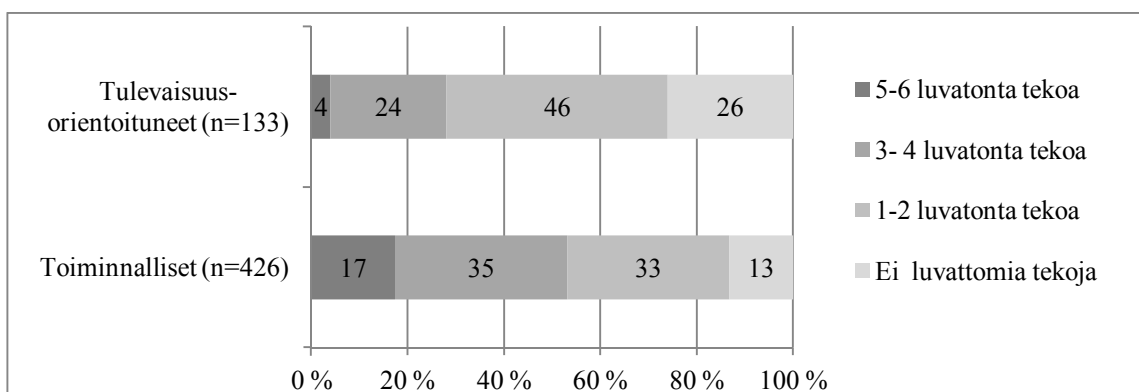
Liite 3.7: Tupakointi ja nuuskaaminen (% , N= 577, puuttuva tieto 5).

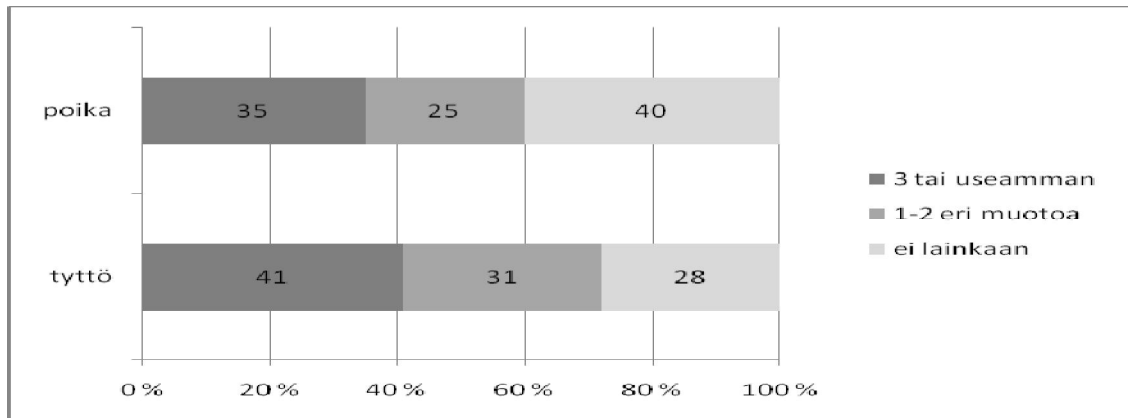
Liite 3.8: Kokeillut huumeita (% , n= 553, puuttuva tieto 9).

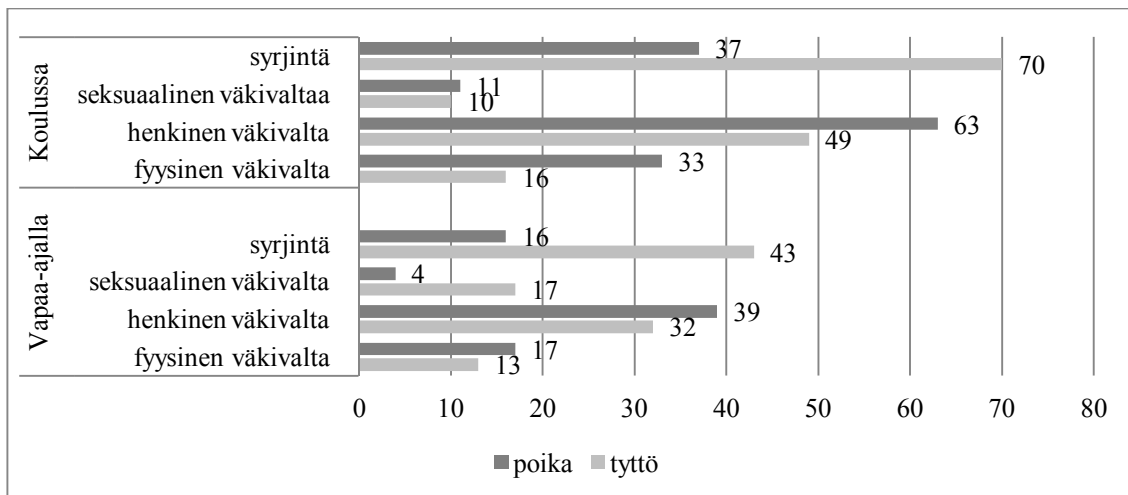
Liite 3.9: Kavereiden vaikutus alkoholin käyttöön (% , N= 351, puuttuva tieto 211).

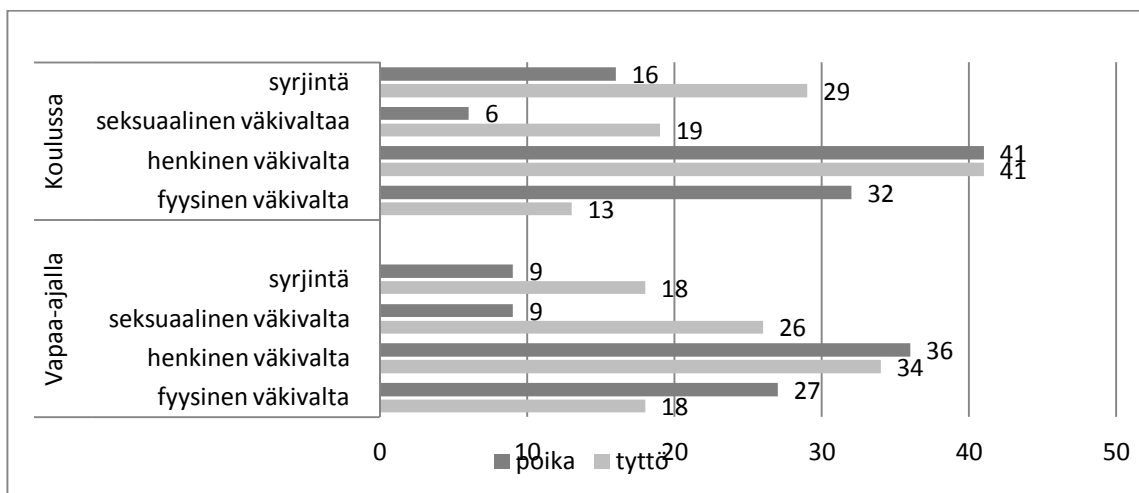
Liite 3.10: Tehnyt erilaisia rikkeitä sosiaalisen pääoman ryhmissä (% , N= 559, puuttuva tieto3).

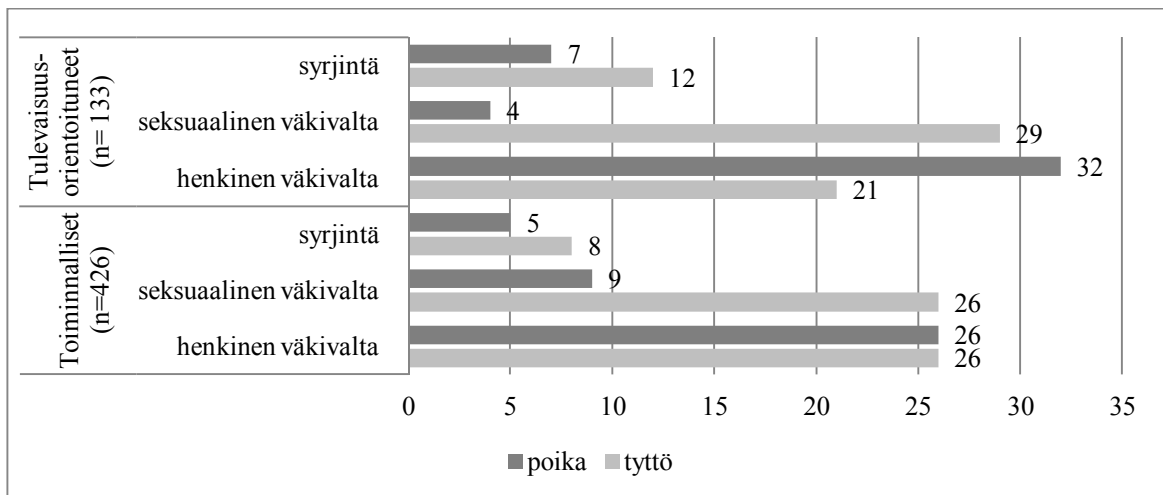
Liite 3.11: Erot sukupuolten välillä väkivallan kokemuksissa (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

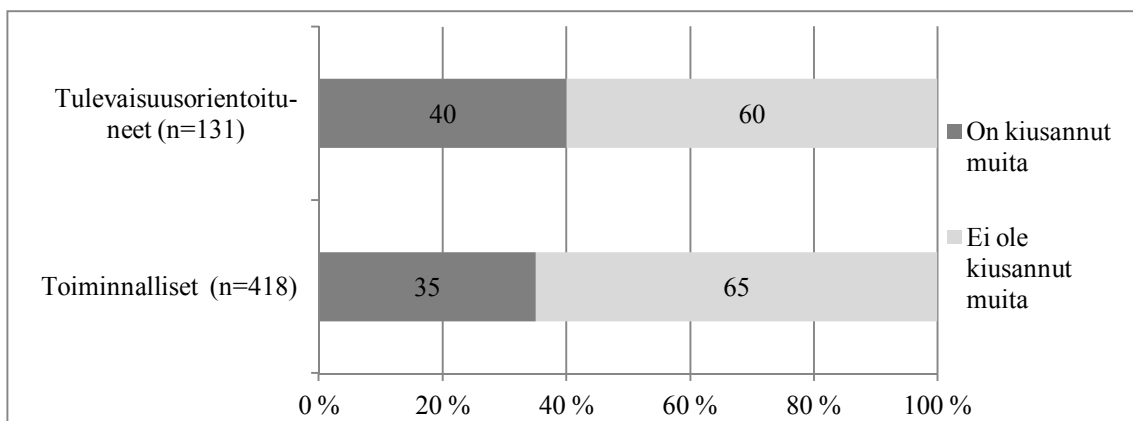
Liite 3.12: Tulevaisuusorientoituneiden väkivallan kokemukset (% , n= 105–131, puuttuva tieto 2- 28).

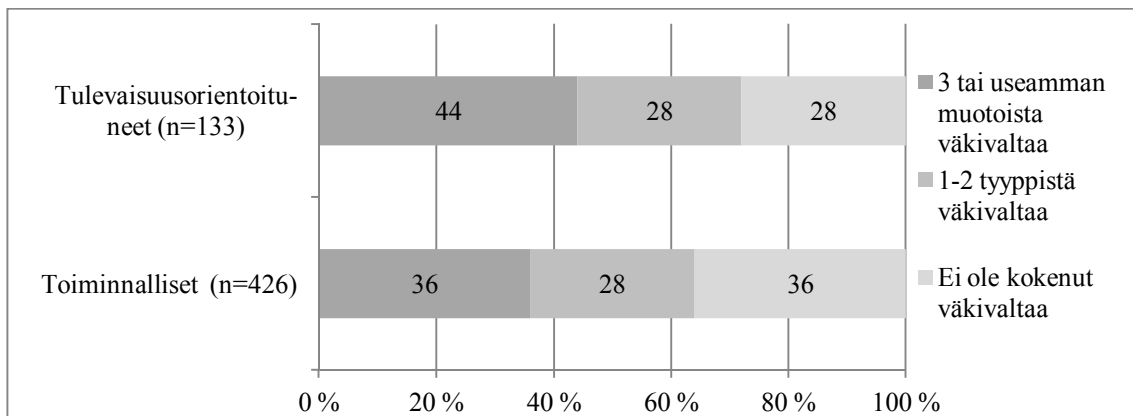
Liite 3.13: Toiminnallisten väkivallan kokemukset (% , n= 370–422, puuttuva tieto 4-56,).

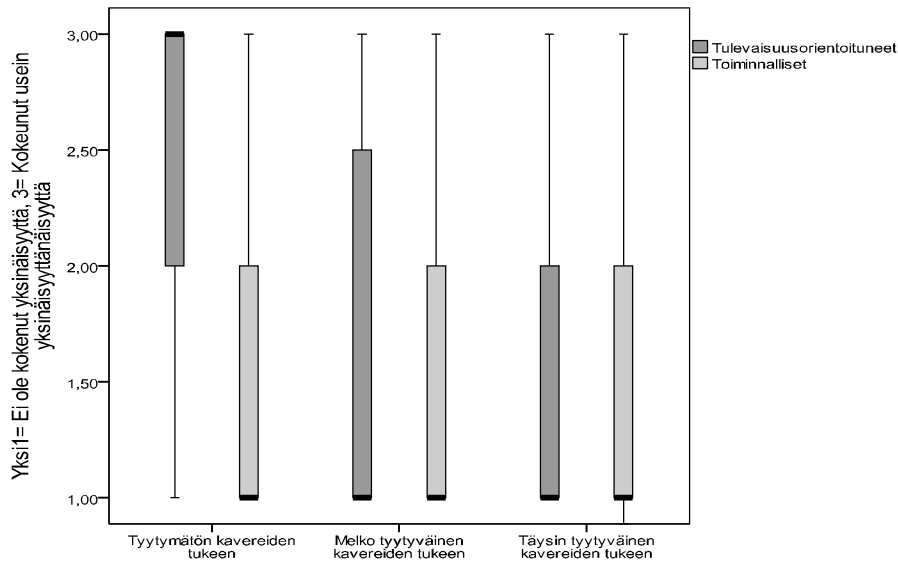
Liite 3.14: Nettiväkivallan kokemukset sukupuolittain sosiaalisen pääoman ryhmissä (% , N= 552–553, puuttuva tieto 9-10).

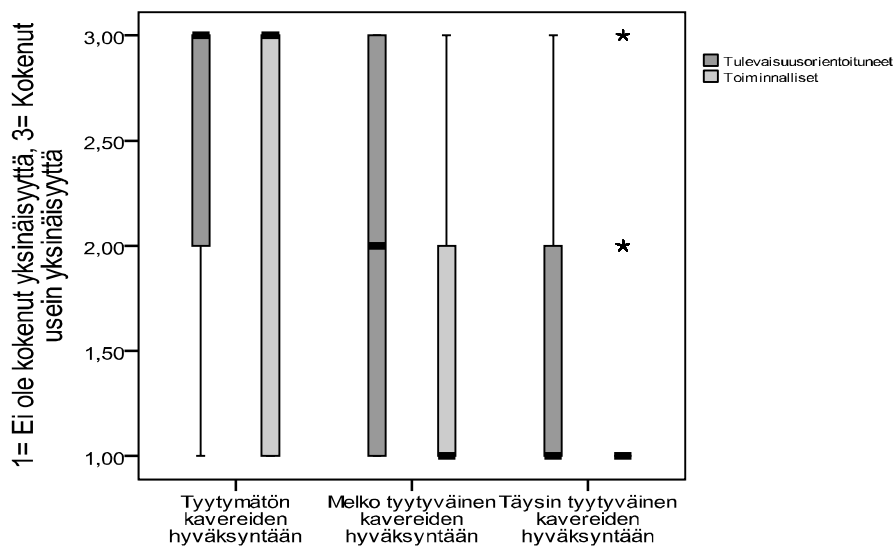
Liite 3.15. Ryhmien väliset erot kiusaamiseen osallistumisessa (% , N= 549, puuttuva tieto 13).

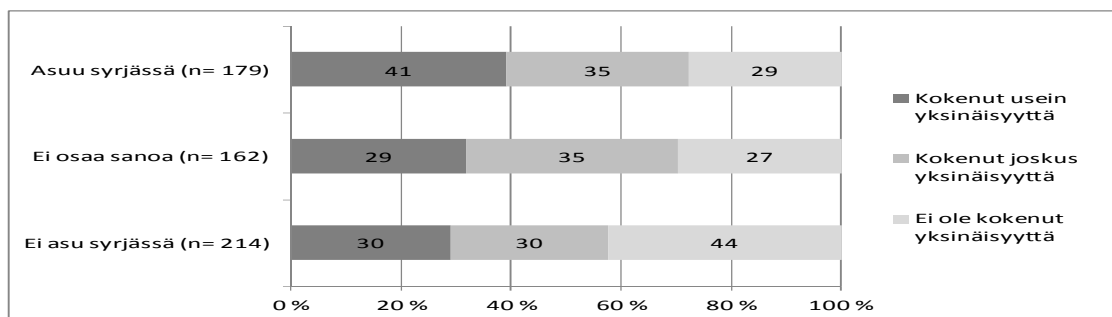
Liite 3.16. Uhrikokemusten kasaantuminen (% , N= 559, puuttuva tieto 3).

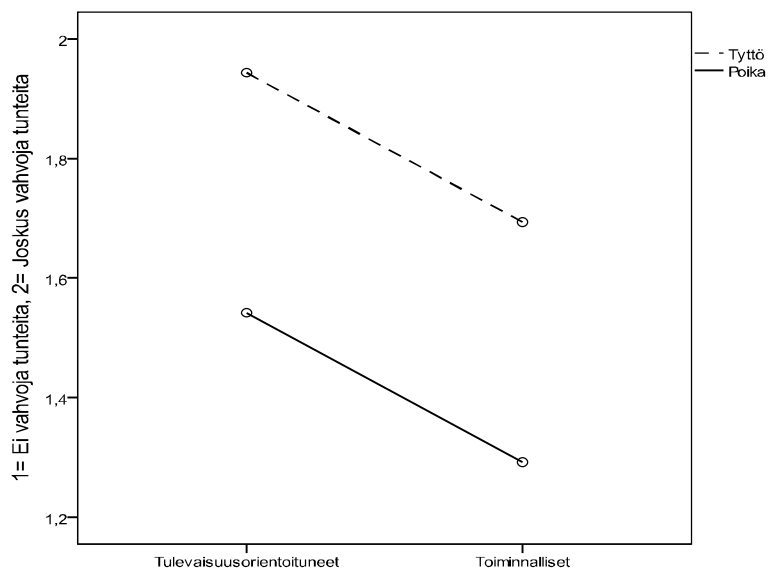
Liite 3.17: Kavereiden tuen yhteys yksinäisyyteen (N= 556, puuttuva tieto 6, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 423).

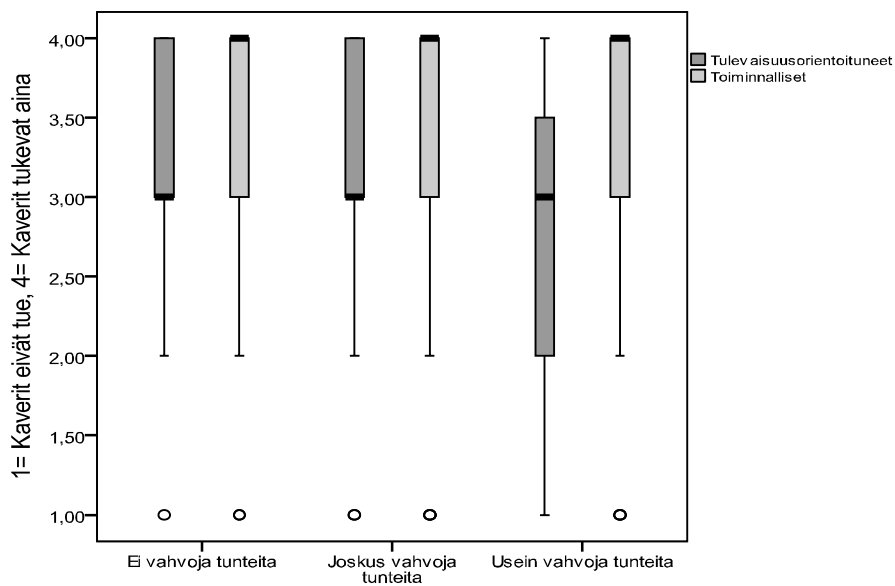
Liite 3.18: Kavereiden hyväksynnän yhteys yksinäisyyteen (N= 553, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 410 puuttuva tieto 16).

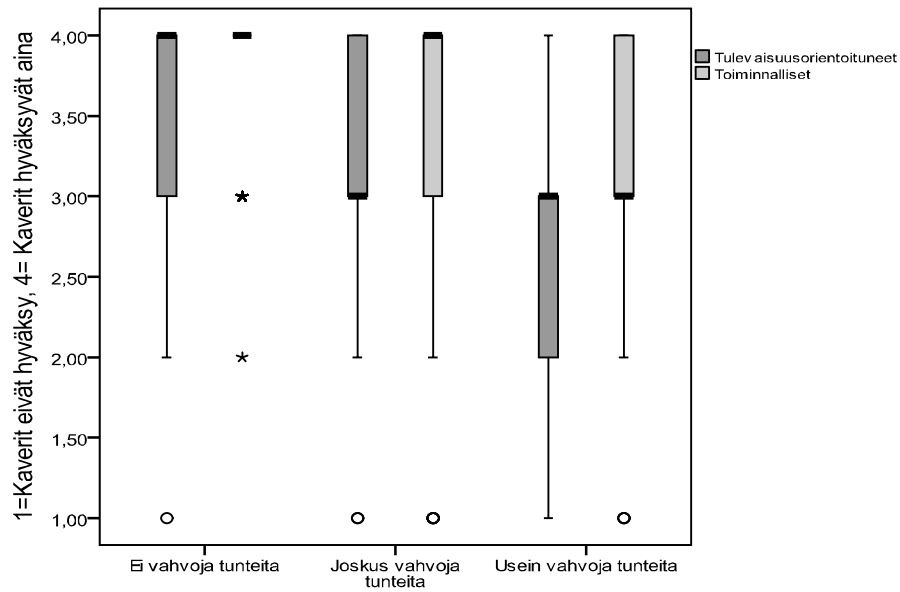
Liite 3.19: Asuu syrjässä ja kokee yksinäisyyttä (N= 555, puuttuva tieto 7).

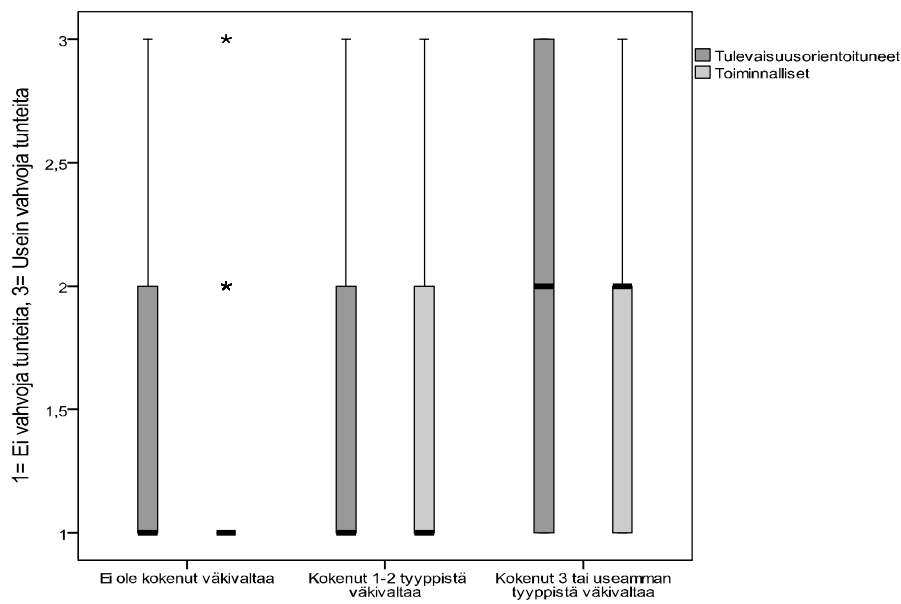
Liite 3.20. Keskiarvokuvio vahvojen tunteiden esiintymisestä ryhmittäin (N= 559, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).

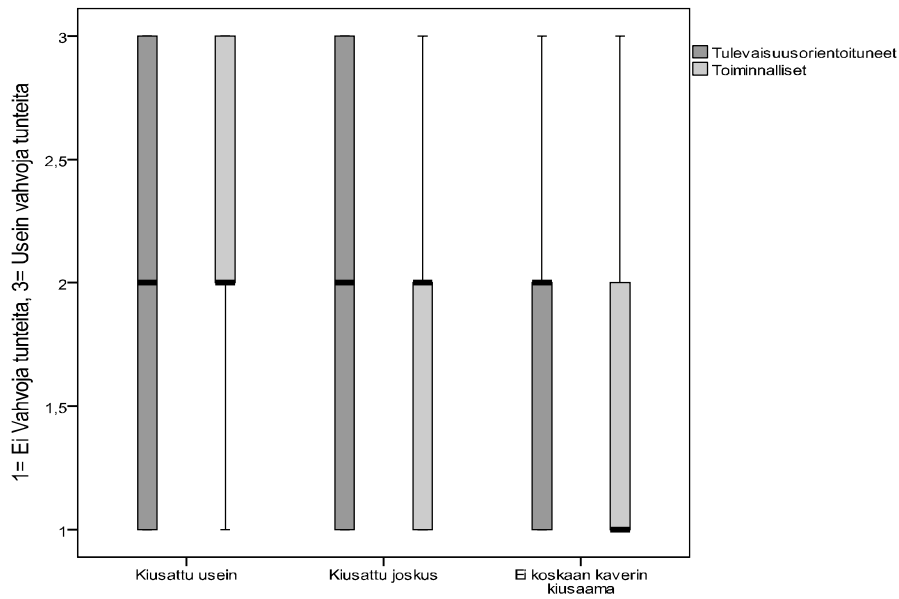
Liite 3.21. Kavereiden tuen yhteys vahvojen tunteiden ilmenemiseen (N= 559, puuttuva tieto 3, Tulevaisuusorientoituneet = 133, Toiminnalliset = 423).

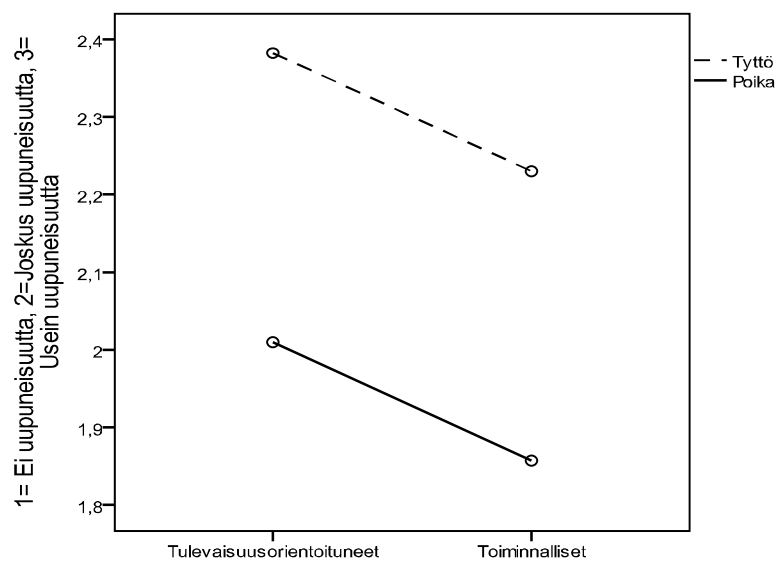
Liite 3.22: Kavereiden hyväksynnän yhteys vahvojen tunteiden ilmenemiseen (N= 559, puuttuva tieto 3, Tulevaisuusorientoituneet = 133, Toiminnalliset = 426).

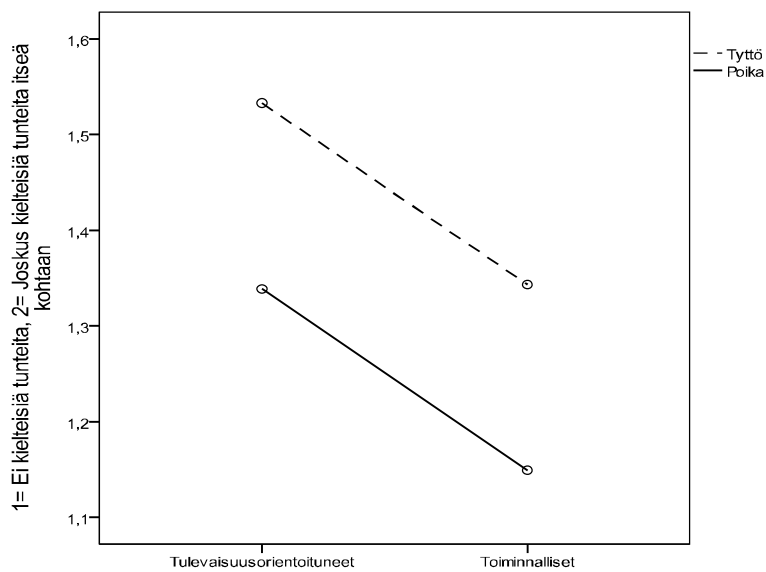
Liite 3.23: Vahvojen tunteiden ilmeneminen väkivaltaa koettaessa (N= 559, puuttuva tieto 3, Tulevaisuusorientoituneet = 133, Toiminnalliset = 426).

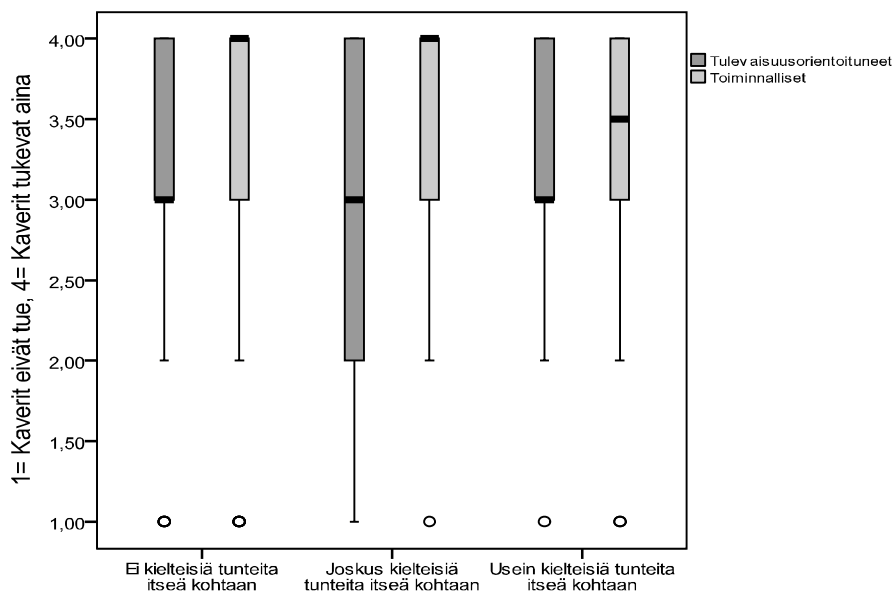
Liite 3.24: Vahvojen tunteiden ilmeneminen kiusaamista koettaessa (N= 559, puuttuva tieto 3. Tulevaisuusorientoituneet 86, Toiminnalliset 260).

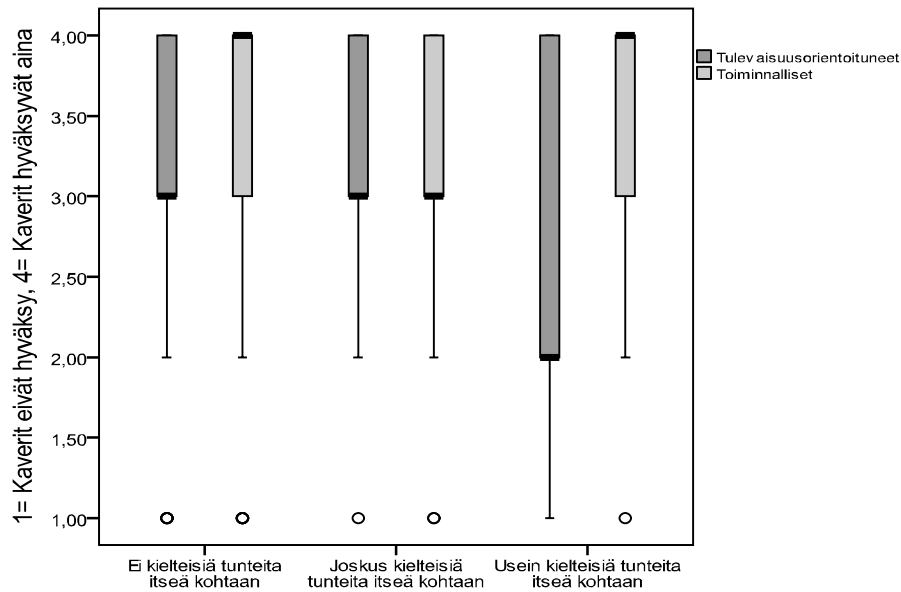
Liite 3.25: Keskiarvokuvio uupuneisuuden sukupuolittaisesta ilmenemisestä (N= 559, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).

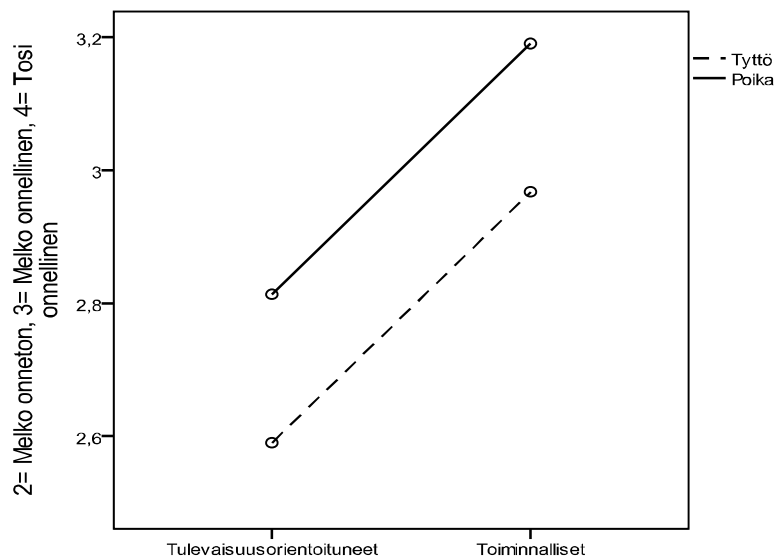
Liite 3,26: Keskiarvokuvio itseä kohtaan tunnettujen kielteisten tunteiden sukupuolittaisesta ilmenemisestä (N= 559, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).

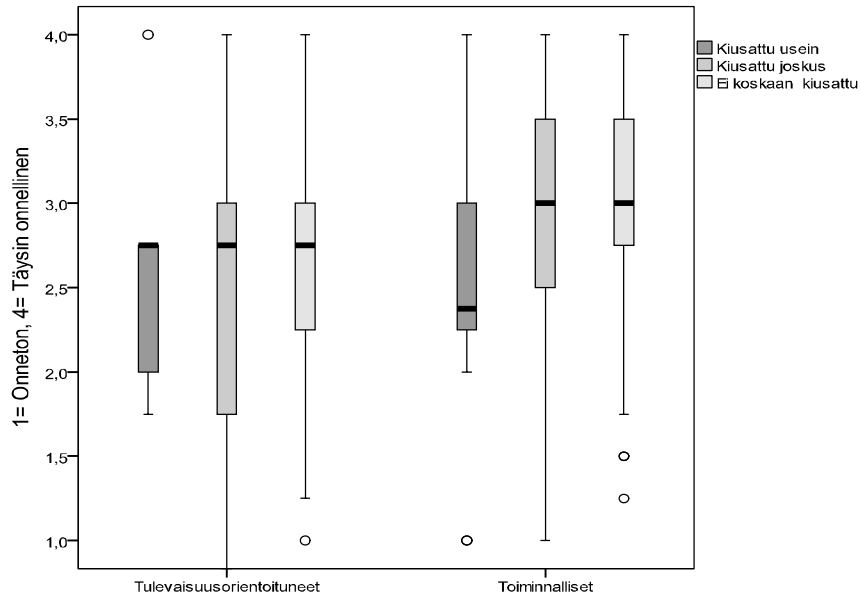
Kuvio 3,27: Kavereiden tuen yhteys itseä kohtaan tunnettuihin kielteisiin tunteisiin (N= 559, puuttuva tieto 3, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 423).

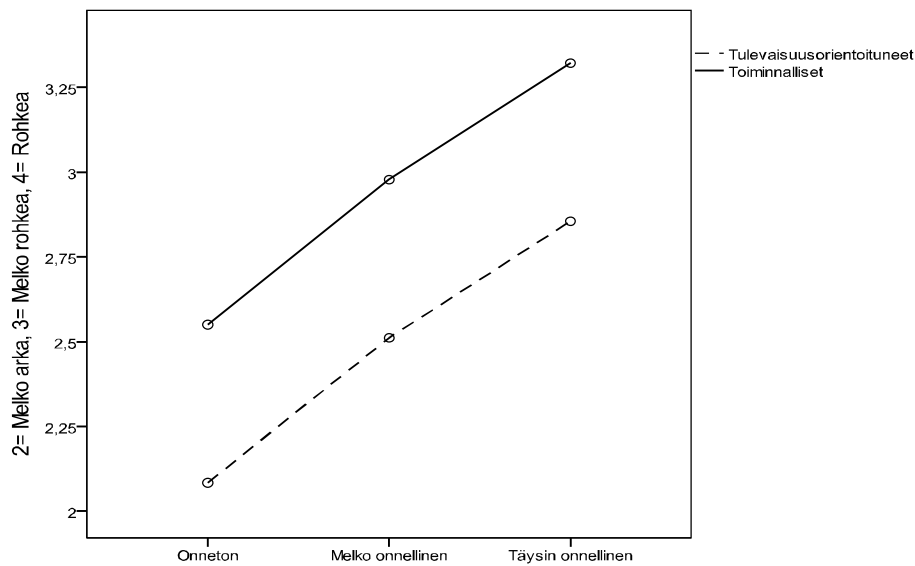
Kuvio 3,28: Kavereiden hyväksynnän yhteys itseä kohtaan tunnettuihin kielteisiin tunteisiin (N= 559, puuttuva tieto 3, Tulevaisuusorientoituneet = 133, Toiminnalliset = 426).

Liite 3.29: Keskiarvokuvio onnellisuuden esiintymisestä sukupuolittain sosiaalisen pääoman ryhmissä (N= 559, puuttuva tieto 3, tyttö 275, poika 284).

Liite3.30: Onnellisuus ja kiusaaminen sosiaalisen pääoman ryhmissä (N= 357, Tulevaisuusorientoituneet 87, Toiminnalliset 260, puuttuva tieto 205).

3.31: Keskiarvokuvio sosiaalisten taitojen yhteydestä onnellisuuteen (N= 559, Tulevaisuusorientoituneet 133, Toiminnalliset 426, puuttuva tieto 3).